

2 168.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
Г. Д. Бр. 3204

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

ЧАСОПИС ЗА КОМУНАЛНО-СОЦИЈАЛНИ, ПРИВРЕДНИ И КУЛТУРНИ ЖИВОТ БЕОГРАДА

Бр. 7-8 Година 52	<p>РЕДАКЦИОНИ ОДБОР: Др. Ксенофон Шаховић, Драгослав Стојадиновић, Мих. Стефановић, Павле Кара-Радовановић, Воја Симић</p> <p>УРЕДНИК: Слободан Ж. Видаковић</p>	Јули-Август 1934 год.
----------------------	--	--------------------------

АВГУСТ 1934

Handwritten note: Изв. од 200/37

Буџет Београдске општине за 1934 г. — Васа Л. Лазаревић, потпретседник Општине града Београда, стр. 497

Принадлежности градских службеника и растерећење градских буџета. — Д-р Драгољуб Т. Ђулизибарић, финансијски директор Општине београдске, стр. 499

Неколико социјалних проблема у Београду (II). — Дим. Ј. Стојановић, стр. 501

Значај скаутизма у животу градске деце. — Д-р М. Ђ. Поповић, стр. 506

Незапосленост у Београду. — А. Б. Херенда, стр. 514

Надлежност и поступак општинских судова с обзиром на нови грађански парнични поступак Краљевине Југославије. — Боривоје Д. Петровић, адвокат, стр. 520

Градске библиотеке у Сједињеним Америчким Државама. — Илија М. Петровић, стр. 523

ЈАВНА ГОВОРНИЦА:

Изградња пиргова у Београду. — Јеврем Герасимовић, стр. 528

Карађорђевог парк. — Сава Дубљевић, претседник Друштва за улепшавање Карађорђевог парка, стр. 532

ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈУ БЕОГРАДА:

Како се у Београду живело у првим данима Светског рата. — Света Млутиновић, новинар, стр. 534

ПРАВНА ХРОНИКА:

Трогоарска такса. — Александар Давинић, референт
Државног савета, стр. 540

КОМУНАЛНА ХРОНИКА:

Буџетска расправа у Одбору Београдске општине, стр. 543
Заклетва новог Општинског одбора, стр. 551
Претседник Београда о Загребу и Соколском слету, стр. 557
Основан је Савез словенских градова, стр. 558

ДРУШТВЕНА ХРОНИКА:

Освећење темеља Новинарског дома у Београду, стр. 563
Скупштина друштва „Напредак“ за улепшавање Бановог Брда и Бановог Шанца, стр. 565

ПРОПАГАНДА БЕОГРАДА:

Beograd the Piedmont of the Southern Slavs. — Slobodan
Ž. Vidaković, str. 567
Комуналне белешке, стр. 573
Прикази, стр. 576

„Београдске општинске новине“ излазе једанпут месечно као часопис за комунално-социјални, привредни и културни живот Београда и једанпут недељно (сваког четвртка) као службени недељни лист Општине града Београда.

Претплата на оба издања износи укупно:
за годину дана 150 динара
за пола године 80 динара.

Претплата се прима само на оба издања. Чековни рачун код Поштанске штедионице бр. 54.300.

Уредништво се налази у ул. Косовској бр. 39/IV. Телефон 26-242.

Администрација се налази у улици Узун Мирковој бр. 1/II. Телефон 23-331.

Рукописи се не враћају.

Слика на корицама: Тулбе Мустафа Паше, зв. „Српска Мајка“ у Горњем Граду, уметнички рад г. Б. Војновића-Пеликана.

Баса Л. Лазаревић,

потпретседник Општине града Београда

Буџет Београдске општине за 1934 г.

Почетком овога месеца Суд и Одбор Београдске општине свршили су један врло важан посао, доносећи буџет за 1934/35 годину у укупном износу од динара 320.630.759*). Потребно је дати мало коментара и истаћи какву важну улогу игра буџет уопште у општинским финансијама, као и шта је њиме постигнуто специјално у овој години. Не мислим да овде излажем детаље, шта један буџет треба све да садржи и како он утиче на поједине гране општинске организације, јер су то опште познате чињенице и јер би томе требало посветити много и много страница овог престоничког часописа. Уместо тога изнећу неколико карактеристичних и важних чињеница данашње финансиске политике престоничке општине.

У буџету имамо две главне врсте издатака: личне и материјалне. Лични издатци данашњег нашег буџета износе скоро једну трећину свих издатака, што само по себи довољно истиче важност њихову како по буџет тако и по целокупно пословање у општини. Последњих година лични расходи имали су једну сталну тенденцију за повећавањем и ова се констатација најбоље утврђује ако се узму цифре личних издатака за последњих неколико година. Општински суд желео је да ове године учини крај томе сталном повећавању личних расхода, имајући при том жељу да буџет и у својој целини буде мањи него прошле године, и да у њему дођу до изражаја сва она схватања и принципи које је Краљевска Влада усвојила у државном буџету. Пошто је овај проблем личних издатака врло деликатан по својој природи, он је био предмет многих конферисања у овој години и дошло се до закључка да многе чињенице императивно изискују њихово смањивање, ако се не жели да општинске финансије буду озбиљно угрожене. За смањење личних издатака постојала су два пута: редукција броја службеника, или редукција њихових припадности. Имајући у виду наше друштвене прилике, као и економске тешкоће које притискују наш живаљ, изабран је други пут — смањивање личних издатака само путем редукције припадности и то у првом реду оних које се дају у виду додатака и хонорара.

*) Буџет је у Министарству финансија у неколико измењен и повећан на 334, 514.171 дин.

На тај начин извршено је растерећење буџета у округлој цифри од око 5 милиона динара. Овај пут, можда као и сваки други пут који би био употребљен, није задовољио општинско особље, коме су и досадашње припадности биле скромне, а за многе и недовољне. Али се мора имати у виду да су смањења припадности извршена са много правичности и у најнижој мери. Ове уштеде у персоналним издатцима могле су бити извршене и доцније, у смислу позитивних законских одредаба новог Закона о градовима, који ће се ускоро имати да уведе у живот, али је буџетска равнотежа неодложно изискивала уштеде и на тој страни и њима се морало одмах приступити.

Овим либералним мерама, да уз велике жртве задржи у својој служби што већи број лица, Општина је желела да избегне да од финансиског питања не створи једно социјално питање, јер би се отпуштањем знатног броја службеника створила једна социјална невоља коју би опет општина морала да лечи. Ове мере либералне нису нимало у сагласности са финансиским стањем општине, а показало се да и оне нису довољне да задовоље све оне невољнике који у данашње време очекују од општине да им помогне. И ту се у вези са буџетом јавља једно важно питање, један проблем који се сам ставља у први ред оних проблема које ће општина морати да решава.

Социјални проблем у данашњим данима добио је првокласну важност и у најкраћем времену мораће се од стране општине предузети специјалне мере за његово решавање. Ја сам већ једном приликом истакао да се путем техничких радова ово питање не може решити тако да задовољи специјално београдске становнике који су у беди. Варошко становништво може се у врло малом броју употребити за физичке радове и зато се морају наћи и нове финансиске мере и завести један јаче контролисани систем збрињавања тих невољника.

Тај проблем збрињавања незапосленог света почео је да тежи на све меродавне факторе у општини, да се велики део времена како од стране чланова Суда и Одбора, тако и од стране оних општинских органа који спроводе политику општинске управе употребљава на обавештавање и упућивање ових

невољника, којима се у великом броју случајева не може помоћи, а који једино од општине очекују спас. Ко не познаје физиономију наше општине, тај не може да схвати у којој је мери ово питање потисло у позадину сва друга питања. Никада, можда, наши престонички грађани нису били у овако тешким приликама. Гледајући свакодневно пред собом њихову борбу за макаквим запослењем, гледајући њихову готовост да се приме макаквог посла и то са најскромнијом зарадом, ја свакога дана стичем све дубље уверење, да тај њихов проблем постаје најосетљивији, најважнији и најделикатнији проблем, који се мора ставити за решавање на дневни ред у што краћем времену. Досадашње палијативне мере морају се делом изменити, а делом употпунити, да би се учинио крај невољама које су захватиле толики број нашег престоничког грађанства. То не би била никаква новина и ми у томе не би били први, јер се тим проблемом одавно већ баве сви велики градови код нас и на страни. То би било само испуњавање једне основне обавезе коју једна општинска управа има, да својим грађанима осигура минимум егзистенције.

Истим принципима и истом тежњом за једном рационалном штедњом Општински суд био је руковођен и приликом одређивања појединих материјалних издатака. Општински суд свестан је тога, да је његов комунални програм везан и за извођење многобројних техничких радова у вароши. Из жеље за што бољим уређењем наше престонице, да она одговара духу данашњег времена, ти су издатци из дана у дан све већи. Али на супрот тим нашим жељама стоје тешкоће финансијске природе, које се морају увек имати у виду, а које су некад непремостиве. Мора се имати у виду општа финансијска ситуација наше општине и садашње њене финансијске могућности. Становиште, да су у доба кризе и незапослености општине дужне да својом делатношћу пруже могућност запослења, довели је до тога да је Београдска општина у последње време показивала велику активност на своме уређењу и унапређењу града, али је на другој страни створило и оне финансијске тешкоће са којима се данас мора рачунати. Општи привредни и финансијски поремећаји затекли су Београдску општину у моменту када је требало приступити претварању краткорочних дуговања у дугорочне, тако да је она приморана да све техничке радове извршује

из својих редовних прихода, а да у исто време отплаћује и своје краткорочне обавезе. С обзиром на све те тешкоће финансијске природе, Општинска управа била је приморана да и на тој страни учини једну радикалну редукуцију многих иначе потребних и корисних техничких подухвата, која би употпунила досадашње напоре и обогатила већ постојеће институције, тако потребне једној културној средини, којој припада и наша престоница. С тим настојањима сложио се и г. Министар финансија, који је у томе правцу ишао чак и даље, дубоко свестан финансијских прилика у којима живимо.

Тако на пр. две врло важне гране општинске делатности нису у овом буџету задовољене у потпуности са кредитима, а то су саобраћај и водовод. И њима је ова општа тежња за редукацијом расхода онемогућила да се са својим потребама покажу у буџету у пуној својој форми. Зато ће се, у колико њиховим насушним потребама није одговорено у буџету, морати потражити ванредне мере да им се изађе у сусрет.

Трамвајски саобраћај у најскоријој будућности стајаће пред крупним задатком: успостављање везе са Земуну. Како се и у самом Београду намеће као врло актуелно завођење неких нових трамвајских пруга, то ће се потребама саобраћаја неизоставно морати на неки начин повећати кредити.

Колике су, опет, потребе водовода, најбоље се види из тога, да у Београду имамо преко сто улица у којима није проведена водоводна мрежа. Поред тога потребно је појачати и број бунара како би се појачала количина пијаће воде, јер се за време неколико топлих дана могло констатовати да садашња количина није довољна.

Садашњи буџет Општине београдске значајан је већ и по томе, што је то последњи буџет рађен за Београд у границама старог његовог атара. Већ од априла месеца идуће године њему ће се припојити и буџети оних 14 сеоских општина, које су Законом о проширењу атара ушле у атар Београда.

Мада се до данас, за једну трећину буџетске године, финансијало по прошлогодишњем буџету који је био већи, ми се ипак надамо да ће нови буџет и за ово скраћено време показати оне резултате који су се кроз њега хтели да постигну.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
С
К
И
Б
И
О
Г
Р
А
Д

Д-р Драгољуб Т. Булизибарић,
финансиски директор Општине београдске

Принадлежности градских службеника и растерећење градских буџета

Принадлежности градских службеника постале су недавно предметом дискусије како у службеним круговима тако и у јавности.

Разлог ове дискусије треба тражити у општем настојању да се државни терети и терети установа јавно-правног карактера смање и прилагоде привредно-финансиској снази нашега народа.

Пратећи ову дискусију, има се утисак да у службеним круговима влада уверење, да се путем смањења принадлежности градских службеника може постићи осетно растерећење буџета градских општина, слетствено градског становништва.

Мало даље у овоме чланку ми ћемо путем аутентичних података доказати да ово уверење није основано, јер се на основу тих података долази до сасвим једног другог уверења и једног другог закључка.

За моменат да се претходно позабавимо о односу принадлежности градских службеника према принадлежностима државних службеника. Према подацима Савеза организација чиновника и службеника градских и сеоских општина Краљевине Југославије, у 36 градова принадлежности градских службеника мање су од принадлежности државних службеника; у 29 градова ове принадлежности су једнаке; у 4 града, оне су местимично код виших чиновника веће од принадлежности државних службеника, и само у 5 градова оне су веће од принадлежности државних службеника.

Слика овога односа у напред означеном броју градова изгледала би у процентима овако:

- 1) принадлежности градских службеника веће од државних 6,7%
- 2) принадлежности градских служ-

беника веће од државних само код виших чиновника 5,6%

3) принадлежности градских службеника једнаке са државним 39,2%

4) принадлежности градских службеника мање од државних 48,5%

Приказани проценти упућују нас у главном на два следећа закључка: а) да је висина принадлежности градских службеника у односу према државним различита, што је сасвим природно кад се има у виду чињеница, да услови живота нису једнаки у свима градовима, те према томе у колико та разлика постоји, она резултира из разлике ових услова, и б) да су принадлежности градских службеника у већини градова или једнаке или мање од принадлежности државних службеника.

Ова два закључка доказују да је неосновано тврђење о томе да су градски службеници у односу према државним пренаграђени. Кад је реч о томе, могло би се пре приметити, што важи и за државне службенике, да се у служби налази већи број него што га у ствари служба потребује.

Да видимо сада како стоји са оптерећењем градског становништва, које долази од личних расхода, односно службеничких принадлежности.

Узели смо за разматрање овога питања буџете и број становника ових градова: Београд, Загреб, Љубљана, Скопље, Суботица, Сарајево, Ниш, Битољ, Сплит, Дубровник и Осиек.

Укупна сума личних расхода по буџетима поменутих градова у 1933 години износи 231,531.915 динара, а укупан број становника ових градова износи 1,019.947. Према томе, оптерећење личним расходима од 1 становника износи годишње 227 динара.

Што се тиче 1932 године, она се у томе погледу незнатно разликује од 1933 године, пошто су лични расходи у напред поменутих градовима тада износили 229,085.116 динара.

Ако би претпоставили да се припадности градских службеника ових градова у будуће смање са 10%, онда би растерећење од 1 становника, а према буџетима ових градова за 1933 годину, изнело годишње свега 22 динара и 70 пара. Код претпоставке да ово смањење припадности иде до 15%, растерећење од 1 становника изнело би годишње свега 34 динара и 5 пара.

Код овакога стања ствари, као што смо напред наговорили, уверење о томе да се становништво може осетно растеретити смањивањем припадности градских службеника неосновано је и недоказано.

С друге стране међутим смањење припадности у буџету појединца, макар и са 10%, значило би много, јер на плату од 1.800 динара ово смањење износило би месечно 180.— динара. То значи да би се оваквим смањењем појединцу од градских службеника узело 60 килограма хлеба месечно, а то није ни мала ни безначајна животна намирница.

Поставља се питање, да ли је умесно и оправдано смањење припадности градских службеника, кад се, као што смо напред утврдили, од тога један становник може растеретити месечно са око 2.— динара, и не би ли за тако злехудо растерећење проузроковали читави низ штетних и тешких последица по службу градских општина и интересе градског становништва.

Неколико социјалних проблема у Београду

II

А. Заштита мале деце

Питање заштите мале деце важно је како за саму децу, којој је потребна заштита, тако и за целокупно друштво, јер, као што је познато, од процента рађања и успеха одгајивања деце зависи множење једног народа.

За Београд то је нарочито важно, јер становништво Београда живи под нарочито неповољним хигијенским, економским и социјалним приликама, те је смртност велика и код одраслих и код мале деце, нарочито код одојчади, чија смртност иде до преко 20%. А сем тога искуство показује, да је све већи број превременог рађања, абортуса, као и чест случај одбацавања деце. (Централни уред бележи да је 1932 год. тражио родитеље за 60 напуштене деце, а 1933 год. за 75 деце).

Међутим проценат нормалног рађања смањује се. Статистички је утврђено, да је било рођених 1927 год. 19,55%, 1932 год. 16,32%, а 1933 год. 15,02%.

Те појаве као штетне нагоне све Београђане, који се баве социјалним питањима, да о њима размишљају, да им траже узроке и изналазе лекове.

Ове појаве нису специјалитет Београда; оне су резултат социјалних и економских прилика свих великих градова па и Београда, као највећег и најважнијег града у држави, чији се и социјални и економски живот све више диференцира и стога приближује животу великих градова на западу.

И у колико се Београд издваја у држави по стању социјалног и економског живота, у толико се он издваја и по социјалној служби, која иде упоредо са развијањем социјалног живота.

Београд, као први град у држави, има највише институција за социјалну службу. Стога Београд треба да предњачи не само са бројем и квалитетом ових институција, него и са резултатима њихова рада.

У Београду за заштиту мале деце и њихових матера, јер је у томе стадијуму дечијег развића и матери потребна заштита, врше социјалну службу, поред добротворних институција: Материнског удружења, Српске мајке, Кап млека, Обданишта у улици Војво-

де Миленка и у Млетачкој, још и ове општинске и државне институције: два Општинска диспансера са заводом за стерилизацију млека и 6 саветовалишта, Универзитетска клиника, Општа државна болница и Окружни уред за осигурање радника. Сем ових институција ову службу врше и око 30 дечјих лекара и око 90 дипломираних бабица, од којих је 14 општинских.

Све су ове институције најбоље по вршењу својих задатака, па ипак статистика и искуство показују, да су зле појаве у погледу губитака подмлатка сталне. Према томе значи да нешто недостаје у вршењу ове престоничке социјалне службе, да би се у њој постигли бољи резултати и смањено проценат губитака.

Како је интерес и друштва и државе, да све способне жене рађају здраву и за живот способну децу и да их као матере рационално одгајају, — то је и дужност друштва и државе, односно општине, да се побрину за заштиту деце и матера, јер су мати и дете нераздвајни за један дужи период времена.

С погледом на овако постављени проблем, а у вези са постојећим институцијама, изнећемо даље своје мишљење, разматрајући ово питање заштите мале деце по одељцима које сам проблем намеће.

I. Заштита пре рођења

Заштита детета почиње не од часа његовог рођења, него од часа зачећа.*) Од зачетка до рођења детета његова се заштита може вршити и врши се само преко матере која га носи. Дете се развија у материној утроби пуних 9 месеца. За све то време његов организам и развиће зависе од материног организма и његових функција. Стога, ако се жели да се зачетак правилно развија и да на време дође на свет, нужно је створити повољне и моралне и материјалне животне услове његовој матери. Она мора бити

*) Еугеника води рачуна о матери и оцу у погледу способности за доношење здравог плода и пре зачећа детета; али ми немамо ни претензија ни потребе да улазимо тако далеко у ово питање. Нама је циљ заштита детета. А она постоји од његовог зачећа.

материјално обезбеђена и поштеђена од душевног потреса и физичког претераног напора. Ако тих услова нема, ако је она изложена борби моралне или материјалне природе и упућена на тешке физичке напоре, или на све то истовремено, онда је доведен у питање и плод њене утробе, јер је он нераздвајни део њеног тела. У колико пати њено тело, у толико и још у већој мери пати њен плод, нежан и тек у почетном стадијуму развића.

Централни уред за заштиту матера, деце и младежи
О. г. Б.

Чим жена осети да је зачедила, у њој се врши најпре душевна, а затим и телесна промена. Прва мисао, да ће бити мати, код жене, обезбеђене у браку, изазива радост и пријатно расположење, што је сасвим природно, јер је материнство крајња мета жениног живота. Међутим, и ако је то природно, код жене ван брака и код жена без обезбеђене егзистенције та мисао — ма како да је јак инстинкт материнства — изазива бол, бригу и непријатна осећања у вези са њеним соци-

јалним положајем. Телесне промене, које затим наступају и које обелодањују зачеће, још више појачавају душевну борбу, бол и бригу.

Ове промене код жене у нормалном браку и обезбеђене егзистенције имају значаја само за њих саме и њихову кућу; међутим, код жена необезбеђених, од великог су значаја и за њих и за друштво у коме живе. И у колико је њихов број већи, у толико су и ове промене значајније. А у Београду је број оваквих жена доста велики и из године у годину он је све већи.

Социјалне прилике Београда клоне се све више приликама великих градова Запада. Све теже социјалне и економске прилике за склапање брака и тешке економске прилике за живот у опште, стварају услове у којима се све више стварају бракови на подлози обостраног рада и зарађивања, као и ванбрачне везе, које резултирају повишеним рађањем ванбрачне деце.

По статистици у Београду су брачне везе у опадању, јер се проценат нових бракова самњује. 1927 год. било је венчања 10,30%, 1928 год. 9,74%, а 1929 год. 9,11%. За даље године нема података, али се из ових цифара види тенденција сталног опадања. Међутим, број рађања ванбрачне деце у Београду пење се, јер је 1927 год. ванбрачно рођене деце 399, 1929 год. 530, а 1933 год. 428.

Већина жена, које зачеде ван брака, јесу са необезбеђеном егзистенцијом, а у колико су обезбеђене, тим фактом, да су зачедиле ван брака и тиме погазиле моралне а и законске скрупуле друштва, оне долазе под удар друштвених закона и обичаја и губе место које им је дотле обезбеђивало егзистенцију, или губе углед и поштовање које им је обезбеђивало будућност. Стога је положај матера ван брака врло тежак, често неиздржљив. Због тога код њих тада наступа душевна депресија, наступа једно душевно стање у коме су оне неспособне за хладно и мирно размишљање и расуђивање. Оне под утиском незгода и неизвесности за себе и за дете, готове су да пренагле и да се одлучују на крајне мере, те се лађају или самоубиства, или чине све да се опросте зачетка. У отклањању зачетка абордирањем, оне, захваљујући садашњим приликама и средствима, у многу случајева успевају, ма да многе ипак то плате здрављем, а неке и главом. Оне лав ванбрачне жене, које немају куражи ни за самоубиство ни за абордирање, чине све да сакрију своје стање, најчешће стезањем, због чега рађају недоношчад, кржљавце, неспособне за живот и развитак.

Али није у питању само губитак ванбрачне деце. У питање долазе и губици деце и у многим нормалним брачним везама. Велики је број брачних жена, економски слабих, принуђено да ради ван куће. Стога је за њих ра-

ђање превелики терет. Рађање им доноси глад и оскудицу, јер им одузима зараду. Стога се и многе од ових жена труде да свој зачетак угуше, униште; или ако у томе не буду имале успеха, оне, оптерећене физичким радом, рађају слабу, недовољно развијену и неспособну децу за живот.

Кад се имају на уму ови узроци, који природно изазивају рану смрт, сваког четвртог београдског одојчета, онда се тај велики проценат умирања одојчади, не може приписивати само рђавој нези!

О београдским женама, које спречавају рађање из комодитета, нећемо говорити, јер је то болесна друштвена појава, коју је тешко лечити мерама, које данашње друштво може да пружи.

Нерађање или смањено рађање код обезбеђених жена појаве су које иду у стопу са развитком цивилизације. Мање са економским стањем.

Губици ванбрачне, па у неколико и брачне деце пре времена (абортусом) у Београду велики су. Ту се не можемо послужити статистиком, али многе појаве, које то наговештавају и износе, дају нам доказа да смемо изнети ово тврђење. Међутим, и друштву и држави у интересу је да се што више живота сачува и што више привредне снаге одгаји. Стога је нужно да се о овој појави превременог рађања, затим и рађања кржљаваца, води рачуна; нужно је да се нађе начин да се спрече ови губици у животима пре нормалног рођења.

*

Из досадашњег излагања види се од колике је важности социјална служба као јавна установа за заштиту матера у времену благословеног стања. У Београду таква институција, може се рећи, не постоји. Постоји свега једна институција саветовалиште за трудне жене „Српске мајке“, које ради само четвртком од 11—12 часова. Занимљиво је да се виде резултати рада овога јединог саветовалишта за трудне жене. Њему се у 1932 год. пријавило на преглед 168 трудних жена, од којих су биле првороткиње 26 а вишероткиње 142; удатих 155, а неудатих 31. У свему је приближан број и за 1933 год., у којој се пријавило 183 жене.

Као што се из ових бројева види, пријављен је несразмерно мали број трудних жена, а од тога врло мали број пријављених првороткиња и ванбрачних жена, што се, иако може објаснити, као што и објашњавамо, стидом и неупућеношћу тих младих жена с једне и сакривањем трудноће с друге стране. За Београд, у коме има годишње неколико хиљада затруднелих жена, ово једно саветовалиште са овако малим бројем пријављених жена не служи ни најмање намењеној сврси. Али без сумње у највећој мери ту службу сада врше појединачно и на

своју руку лекари, бабице и извесан број „искусних“ жена, већином са периферије Београда.

Да би социјална служба за заштиту жена у благословеном стању добила прави значај и ишла у корист друштва, нужно је организовати је, нужно је створити јавне институције за ту сврху.

Ове би институције имале да врше једну врло деликатну мисију, пуну тешкоћа и компликација. Али то је разумљиво, кад се има на уму дискретност у коју се увија и трудноћа брачних, обезбеђених жена, а у коликој дискретности тек мора чувати зачеће жена ван брака и жена којој је због тога у питању егзистенција, или и цела будућност.

Али се пред тим тешкоћама не сме стати, кад интерес друштва и интерес тих несрећница и њихових плодова захтева, да се ова служба организује и пусти у рад као јавна установа.

Деца са сестрама у дечјем обданишту

Организација те службе била би неминовно везана за Централни уред за заштиту матера, деце и младежи, била би део њен. Према томе, овај Општински дечји уред, који већ постоји, био би централа и за ову службу, која би имала свој одељак, свога шефа и све остало помоћно особље: стручне лекаре, стручне сестре посетиље и, као нарочито помоћно особље, све дипломиране бабице, било општинске, државне или приватне и све лекаре у Београду.

Сем централне канцеларије, која би држала целу ову службу у својим рукама, нужно би било организовати и неколико саветовалишта са стручним лекарима, првенствено лекарима женама, и евентуално и са једним правним лицем.

Централа би имала за главну дужност, да сазнаје и води евиденцију о свима женама које су у благословеном стању, а којима је потребна помоћ било морална, било материјална, или обе у исто време. Затим би њена

дужност била, да преко својих органа пружи потребну помоћ, да би плод дошао на свет на нормалан начин.

За сазнавање о женама које су у благословеном стању, централа би се послужила првенствено бабицама и лекарима, пошто се жене, које зачну, најпре њима поверавају, тражећи или њихово мишљење о томе, или њихову помоћ.

И бабице и лекари били би дужни, да сваки такав случај, пре своје интервенције, доставе обавезно централа, а централа би, према томе, на дискретан начин, преко свога особља, стручних сестара посетиља, проверавала те случајеве, испитивала домаће, економске и здравствене прилике; затим би сестра одмах по потреби пружила први савет, улила наду у добар свршетак, подигла морал код дотичне жене, дала прва упутства и понудила даљу помоћ преко саветовалишта или посетама у кући.

Београдска деца забављају се у пољу под надзором лекара

Сви прикупљени подаци предавали би се централа, а ова би их проучила и за даље одредила потребне мере: известила реонско саветовалиште, одредила врсту помоћи с нарочитим обзиром на моралну помоћ, а у случају сумње, да се ради о побачају, одредила би строжији надзор над дотичном особом, са утицајем на њу да издржи прву кризу итд.

И лекари и бабице, сем пријаве, имали би дужност и да упућују у саветовалишта сваку жену, која је у положају да јој је потребна помоћ ма које врсте.

Природно, овде, као што је речено, долазе у обзир жене које су необезбеђене и чији је плод због тога у питању. Сем тога долазе у обзир и жене (девојке), чији је плод у питању и из моралних разлога.

Централа би, преко својих органа, пратила овакве жене све до порођаја, омогућујући им на све могуће начине да плод донесу нормално.

Жене раднице и жене радника осигураних код Округног уреда за осигурање радника

биле би још на време упућене ради поштеде од рада и примања помоћи на случај порођаја итд.

За почетак централа би се морала послужити и другим путевима за проналажење ових жена, којима је трудноћа немио и нежељени терет; а временом, док би се та установа популарисала, верујемо, да би стекла толико поверења, да би се многе и многе несрећнице и саме јављале и тражиле решење тога питања, пре но што би се решиле на крајње мере, насилни побачај или самоубиство.

Али централа за заштиту матера морала би бити спремна, не само да региструје и прати полициски овакве случајеве, него и да ефикасно помогне, да рационално поступи. Ту долазе у обзир многе несрећнице, нарочито девојке, чиновнице и жене других професија, којима због трудноће и порођаја долази у питање опстанак и будућност. Њих сачувати од пренагљености, као и од компромитовања, сачувати дете и успети да се нормално развије, све је то тако деликатан посао, скопчан са много обзира, са великом дозом умешности и, најзад, посао који изискује и веће материјалне издатке.

Не само то, него кроз тај рад стећи углед и улити, поверење у овакву установу, такође је један разлог за много пажње и много озбиљног прегнућа.

За све то нарочито је важно имати ваљане, умешне и поверљиве сестре посетиље. Оне треба да су попут анђела-хранитеља.

Природно и бабице морају бити упућене у своју дужност у вези са овом службом, јер су и оне у положају да дају савет и мишљење, па и поуку.

Овде је, дакле, реч о заштити детета кроз матер, о заштити плода који тек има да угледа свет, али под условима врло тешким и за матер и за плод.

*

Кад је реч о помоћи женама које су зачеле у приликама које су за њихову материнску дужност врло неповољне, не сме се пренебрегнути дужност социјалне службе, односно Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи, и у организовању помоћи и за жене у нормалном браку и ожењене егзистенције.

У погледу ношења детета, живљења за време трудноће и припреме за порођај, може се рећи да су скоро све наше жене, без обзира на образованост и имућност, пре првог зачећа подједнако необавештене. Пуно којеквих грешака чине оне за време трудноће из незнања, неупућености, придржавајући се савета „искусних“ жена, или ослањајући се

на оно како се у коме случају осећају, а често и како им је потребно ради провода или посла, не водећи рачуна о последицама за себе и свој будући пород од таквих поступака.

Није ту у питању ни недостатак материјалних средстава, ни добра воља и пажња према зачетку. Не, у питању је основна необавештеност о животу и поступцима у томе стању, које је изузетно, које се равна у неколико са болесним стањем. А болесно јесте, јер тада наступају и телесне и душевне промене, које онеспособљавају жену за нормалан, дотадањи живот и које тражи нарочиту негу и изузетан живот. Девојке, стидљиве кад је реч о благословеном стању, нити траже нити им ко нуди поуке о њему. Међутим, кад се дође у то стање, онда се прима све што им се каже, природно, највише у дискрецији, јер стид још ни тада не попушта.

Јавна комунално-социјална служба дужна је да разбије фатализам и да уклања лажни и неразумни стид, па да у општем интересу пружи поуке и савете на најефикаснији начин и у времену кад се може потпуно правилно да разуме и прими. А зато је најбољи начин основати јавне, општинске институције за саветовање и поучавање оних које ће бити мајке, које су на путу за матерински позив.

Девојке у својој кући поред матере, а имајући и у заводима, уче се разним домаћим радовима и кућанству; уче се ручним радовима, спремању и намештању куће, кувању, мешању итд. — свему ономе што као будуће домаћице треба да знају. Ме-

ђутим, ни у кући, ни у заводу, ни у школи не добивају поуке о најважнијим, животним потребама, о ономе што их неминовно чека; не уче се о животу и нези за време од зачећа до порођаја и даље. За сав кућевни посао жена може наћи замену у доброј и добро плаћеној послузи; међутим, у ношењу зачетка и другим процесима у вези с тим њих нико не може да замени. Оне то саме преживљују, стављајући свој живот и здравље у питање, као и живот зачетка, који се са толико радости и страха очекује. И, ето, о томе стању, о томе периоду времена девојке пре удаје, и као жене пре зачећа, немају ни најосновнија знања. Оне знају да ће то доћи, очекују га са зебњом, али због стида, због укорене не фаталности не траже обавештења и поуке.

Јавна социјална служба, без обзира на оваква схватања, мора и треба да предузме мере и да почне са обавештавањем и поукама. То је најбоље чинити путем курсева за образоване девојке преко, рецимо 18 год., па поступно прелазити на све шири круг, док се не обухвате сви друштвени слојеви. У почетку ће то ићи тешко, неће бити довољно слушалаца, али временом, ако се то постојано изводи, стећи ће ови курсеви и код нас у Београду и право грађанства и слушаоце. Они ће постати обична обавезна институција као и све друге јавне институције. Њих само треба допунити са саветовалиштима, о којима је већ било речи. На тај начин градска социјална служба вршила би једну превентивну службу, која би донела много користи Београду и нацији и која би се осетила у повећаном броју новорођенчади.

— Наставиће се —

Д-р М. Ђ. Поповић

Значај скаутизма у животу градске деце

Један од главних задатака људског друштва уопште, као и свих мањих градских и локалних скупина, да се стара о свом подмлатку: да буде зачет и рођен од родитеља у сваком погледу здравих; да се добро одгоји и васпита и спреми за живот, и да се младима створе добри услови за опстанак.

Ове разноврсне задатке дужни су да врше: држава преко општине као управљач и старалац целокупног народног живота, а затим породица, у којој мати има најважнију улогу за одгој детета и нарочите комунално-социјалне установе, чији је задатак да се старају о одгоју, подизању и васпитању подмлатка.

Савремена држава узима све више на себе дужност да интервенише и у погледу поправке расе или евгенике. И у многим државама доносе се нарочити закони у овом циљу.

И доиста држава као целина мора се преко општина као локалних заједница старати у општем интересу да се повећава број њених чланова, јер оројно стање претставља стварну снагу једне скупине; даље да смртност њених чланова буде што мања, да што боље спреми за привредни рад своје чланове, да њихова радна способност што дуже траје, тј. да не болују и онеспособе за рад пре времена и не падају на терет друштву као социјално слаби чланови. Ипак јачина економска (материјална) као и морална и духовна, не зависи само од броја њених чланова, већ исто тако и од њихове способности. Историја нас учи да су чак и мали народи на високом ступњу културе и образовности имали водећу и већу улогу у свету, од бројно великих, али заосталих народа.

Наша држава је у изузетно повољним приликама и располаже обилним природним богатством и радном снагом, да се може свакоме обезбедити могућност за рад и опстанак. Без овог првобитног услова сви наши напори неће моћи дати никад жељене резултате, јер ће недостајати основни материјални услови за њихово постигнуће.

Нарочите установе за одгој, васпитање и образовање подмлатка деле се на државне и самоуправне. Главне државне и самоуправне установе за образовање подмлатка су данас школе и многобројне комуналне установе за

збрињавање деце. Школе се данас у главном баве наставом — обучавањем ради стицања извесних знања која су предвиђена њиховим посебним програмима. Напомињемо да се наше школе још недовољно баве физичким васпитањем и да не воде довољно рачуна о практичној спреми за живот, и према томе да се поставља врло важно питање реформе наших школа, а нарочито реформе метода рада у школама. Најзад, као важан фактор јавља се уз комуналну и приватна иницијатива у свима гранама друштвеног живота, па и у старању за наш подмладак. Сваку иницијативу изазивају извесне потребе. И иницијативу за старање о подмлатку изазивале су потребе и недаће нашег подмлатка. Исто тако као што се појединац по нагону бори за свој опстанак, и брани од свега што може да му буде од штете, у колико год има отпорне снаге и свести, исто тако и читаве људске скупине, веће или мање, по извесном скупном, колективном нагону боре се за свој опстанак.

Код сваког човека постоје двојаки осећаји у врло различној мери: егоистички — себични, оличени у нагону за лични опстанак, и социјални осећаји или алтруизам, који је оличење колективног нагона за одржање врсте. Приватна иницијатива увек је руковођена овим алтруистичким побудама, а као покретачи ове иницијативе јављају се они људи код којих је социјално осећање веома развијено, исто тако као и свест о потреби помоћи, и који имају љубав према послу који предузимају и истрајности и стрпљења и пожртвовања да га често и уз огромне тешкоће савлађују и раде. Ако се ова приватна иницијатива која долази од приватних личности тиче једне широке и опште потребе или невоље у друштву, онда тај рад на социјалним покретом.

Покрети и установе за старање о омладини и њеном унапређењу, у највише случајева старају се о њеном физичком васпитању, јер се нарочито по нашим већим градовима, где је омладина лишена могућности природног развића физичким радом и бављењем у природи, јавила потреба да се овај недостатак надомести на други вештачки начин — теле-

сним вежбањем или гимнастиком. Тако су постала и соколска друштва.

Соколство је нарочито раније, код Словена који нису живели у својим националним државама, истакло за циљ и друге задатке — подизање националне свести и опште морално васпитање.

Код англо-саксонских народа и њиховог градског становништва оскудног у кретању, јавља се спорт који се развија из разних народних игара. И као што је код соколства национални елемент постао врло важан фактор, тако је код спорта за његово ширење, постало такмичење један важан елемент. Утакмице у спорту, и ако су помогле његовом ширењу, оне су поред правог спорта и активних спортиста — играча, створиле још већу навијачку војску, која са правим спортом — са фазичким развићем — никакве везе више нема. Она је једнака свакој страсној гледалачкој публици, која навија па било то за борце бикова, пеливана, петлова или некад борбу гладијатора. То је основна мана данашњег спорта.

Најзад, јавља се такође у англо-саксонским земљама, првобитно у Енглеским градовима један нов покрет — скаутизам, који се шири у свима културним земљама, прилагођава се свима народним обичајима и традицијама и садржи све елементе који га чине привлачним омладини и у исто доба потребним за успешан рад на свестрано васпитање омладине.

Да бисмо видели у колико скаутизам задовољава све потребе данашње наше градске омладине, првенствено београдске, и то у разним друштвеним слојевима, осмотрићемо из ближе прво, у каквом се стању налази градска омладина и каве су њене разноврсне потребе, којим сретствима и којим методама треба радити да би се томе задовољило. Затим ћемо се упознати са скаутским методама и видети у колико оне свему овоме одговарају и задовољавају.

Стање наше градске омладине није ни мало задовољавајуће. Смртност деце је код нас за 8—10% већа него што је у другим напредним земаљама. Због тога, и ако је постотак рађања код нас велики, услед велике смртности, нарочито код деце, принова није толика, колика би могла да буде, да је смртност мања. Велика смртност претставља чист губитак у општој народној економији, јер се деца која умру, дакле пре него што постану привредни чланови друштва, падају уопште на терет друштву и не могу да се одуже за оно што је за њих друштво учинило. Исто тако велики је број болести, нарочито код деце на периферији града, што долази од недостатка неге и нездравих станбених прилика. Исто тако и туберкулоза је у нашем народу јако раширена, нарочито код градског становништва сирмашних слојева. Алкоголи-

зам је исто тако раширен и може се сматрати да је један од главних узрока дегенерације. У кратко можемо рећи: да рђаво стање здравља и велика смртност наше деце долазе поглавито из два узрока — оскудице и незнања и заблуда. Оскудица подржава заблуде, а заблуда и незнање ометају економско као и свако друго подизање и напредак. Алкоголизам највише доприноси да се одржавају заблуде и да широке масе сиромашног грађанства не долази до свести о свом тешком и бедном положају, и немају довољно отпорне снаге за самопомоћ и самоодбрану.

Кад је говор о болестима наше омладине, морамо поменути читав низ болести које зовемо с правом *школске болести*, и које су у главном последица нездравих прилика у нашим школама, као што су нехигијенске учионице, рђаво осветлење, недовољна чистоћа, претрпаност и премореност, а које се појачавају оскудном исхраном, недовољним кретањем, отсуством неге тела и чистоће. Оне се испољавају као малокрвност, искривљена кичма, слабост мишића, кратковидост, оболење органа за дисање и живчаних органа. Према школским статистикама једна трећина наших ученика потпуно је нормално развијена, а читава трећина показује врло слабо развиће и многе тешке мане и недостатке физичке и душевне.

Према свему томе савремена лекарска и педагошка наука захтевају корените промене — реформе у целокупном животу омладине и начину њеног одгоја и васпитања.

Пре свега сва градска омладина мора се складно — хармонично васпитавати у погледу физичком, моралном и умном (менталном). Начини — методе за овакво васпитање морају потпуно одговарати природи деце и младих и морамо се служити сретствима која потпуно одговарају овим методама.

У скаутском систему и начинима рада налазимо идеално остварене ове захтеве. У првом Уставу Савеза Извидника и Планинки (скаута) обележен је тај циљ на следећи начин: „Циљ Савеза је да уз најтељу сарадњу родитеља и васпитача свестрано и складно подиже и *васпитава* народну омладину за корисне чланове друштва и добре грађане; да омладину *заштити* од свих штетних утицаја рђаве околине; да је *упути* добрим правцем и спреми за живот и да проповеда народно *јединство*, мир и братство међу људима.”

„Овај циљ постиже образовањем карактера, и то, прво навиком на заједнички и кобистан рад, самоповздање, послушност, љубав и правичност према ближњем, службом општем добру и старањем о свом развићу и хигијенском начину живота.”

А сад да видимо једном како скаутизам остварује своје циљеве?

Скаутски савез је пре свега једна социјално-васпитна установа која треба да послужи као помоћница онима, који су по свом позиву дужни да раде на васпитању омладине, а то су родитељи и васпитачи. Скаутизам је ставио себи у дужност да теоретски и практично проучава сва питања која се односе на одгој и васпитање омладине и да у раду стекне потребна искуства која може корисно да употреби при свом даљем развићу и да их подесно прилагоди разним приликама и средини у којима дела.

до 11 година) „вучићима и летицама” („пчелицама”) сарадња матера је неопходна, јер је деци у том добу најбољи и најподеснији васпитач и вођа жена која је и сама мати.

Пошто се скаутске јединице највише оснивају по школама, то је исто тако неопходна сарадња школских људи — наставника, и ради ауторитета који код деце имају наставници, као и ради надзора над радом који захтева школа од свих оних који ван школе долазе у додир са ученицима. И доиста, највише својих сарадника старешина,

I скаутска чета српских (у већини београдских) ученика на школовању у Енглеској (Фавершаму—Кент) за време избеглиштва 1916 год.

Постоји, на жалост, чињеница да већина родитеља или немају могућности или немају спреме да се баве васпитањем своје деце. Скаутске јединице су баш због тога подесне да такве родитеље помогну у њиховом васпитачком послу. Али зато има других родитеља који су у стању и који имају пуно разумевања за васпитни рад. Такви родитељи могу да буду најбољи сарадници скаутских вођа и скаутских јединица. Сарадња са родитељима у скаутској организацији најбоље се остварује у *родитељским саветима* — већима, који непосредно са старешинама и вођама скаутских јединица материјално, морално а често и стручно сарађују и изводе скаутску обуку. Веза између родитеља и вођа скаутских потребна је и из других разлога да би родитељи знали како се њихова деца васпитавају, да се зна какав је утицај био на децу, да вође знају у ком правцу треба са децом радити. Сарадњом са родитељима деле вође, који су често врло млади, и одговорност и старање о деци — скаутима с којима раде. За рад са најмлађом децом (од 7

скаутских наставника и вођа имамо међу наставницима. Нарочито је пак драгоцену сарадњу наставника по струци педагога, природњака, школских лекара и учитеља вештина, ма да се врло често и ван ових струка као и ван школских људи нађе одличних скаутских помагача.

У градовима где имамо универзитете и стручне школе, студенти као и старији ученици (нарочито Учитељских школа) постају наши одлични сарадници, у толико пре, ако су и сами провели дуже време као скаути. Сарадња родитеља и школе даје најбоље услове за рад, јер се том сарадњом најлакше добија скаутски стан, без кога уопште је рад немогућ. Многе школе указују скаутима гостопримство и стављају им своје просторије на расположење.

Имајући своје сараднике и своје спремне вође, сретства и стан, скаутизам може да ради на остварењу својих циљева: свестраном и складном подизању и васпитању омладине за корисне чланове друштва и добре грађане. Скаутизам доиста може успешно да ради

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

на остварењу овог циља, јер се служи сретствима и методама помоћу којих се ово може извести.

Скаутизам изводи своју обуку (вежбање, рад) помоћу игара, бављењем у природи, ручним радом и музиком.

Игре су у васпитању деце и младих сретство које је дубоко усађено у деју природу. Дете, као и свако друго младунче, без икаквог нарочитог упута и учења игра, играјући се оно се развија, стиче искуство и спрема се за озбиљан рад — за живот. Дечје самоникле игре сретамо код свих народа, урођеника — примитиваца као и код високо културних народа. Скаутске игре имају исту улогу да децу и младе физички развију, свака игра је у вези са кретањем, вежбање са често врло сложеним — координираним покретима, који у исто време вежбају и усавршавају сва наша чула. Игра такође дисциплинује, у игри се учи реду, стрпљењу, заједничком и сложном раду. Кроз игре могу многе корисне ствари да се науче и скаутизам врло често употребљује игре да помоћу њих лакше, брже и са више интересовања изврши обуку многих ствари (прва помоћ, значарство, развијање способности опажања, посматрања, извођења закључака, оштрења чула, окретности итд.). У играма се развија и такмичење које још више привлачи игру. Али у скаутизму се увек пази да утакмица у игри не постане главни циљ, као у спорту. Обраћа се пажња увек на најслабијег играча, на најслабијег свога члана. Тежи се више да се слабији и мање вешти усаврше, него да се само појединци истакну и постигну рекорде и недостижно савршенство. Игре су готово увек скупне, и цени се способност целе групе, а не само појединаца. *Тиме се развија солидарност, дух заједнице и сузбијају се превелике личне амбиције и себичност.* Све се ради за целину, за другове, за општу ствар.

Из игара се прелази на једну озбиљнију ствар, а то је *ручни рад* (вештарства или аматерства). Ручни рад је саставни део физичког васпитања као и игра, као и гимнастика, само је он од много веће моралне и практичне вредности. Ручни рад развија физички (мишиће), вежба чула, васпитава укус, развија жељу и способност за стваралачки рад, даје задовољство које има сваки кад нешто створи, начини, постиже извесну корист, ствара поштовање за рад, нарочито мануелни рад, као и поштовање за оне који се баве поглавито или искључиво мануелним радом. Исто тако и игре, као и ручни рад, одговарају природи дејој, јер свако дете је по нагону активно и тражи занимање, ако му га не пружимо, ако га у томе не руководимо, оно може лако отићи странпутицом. Дете радо подражава и зато му треба пружити прилике да подражава добре и корисне ствари. Упу-

ћени васпитачи обилно се користе овим дечјим природним особинама, које, ако се на њих не пази, могу да буду врло опасне (подражавање пушења, пијења, коцкања, апашких дружина, као и многих других неморалних и криминалних поступака итд.).

Скаутизам врло много води рачуна у каквој ће средини и под каквим спољним околностима изводити своју обуку и вежбе. Најподеснија и најздравија је средина *природа*, то је чист ваздух. Због тога се избегава не-

Београдски скаути на логоровању: Управа Шумске школе за вође са старешином г. др. Поповићем

потребно и дуго бављење у затвореним, непроветреним просторијама, јер нарочито градска школска деца и сувише се баве у таквој средини, те је за њих прека потреба да по могућству све своје слободно време проводе на чистом ваздуху. Најчистији ваздух наравно може се имати у пољу, шуми, крај воде, далеко од града и његове прашине и дима. Игре и многе ручне радове (вештарства), скаути изводе зато у пољу. Све слободно време, било да је то дневни одмор, недељни или школски распуст употребљује се за шетње, излете, путовања и логоровања. Бављење у природи, на чистом ваздуху,

користи прво здрављу и телесном развићу. Непосредно посматрање природних појава, растиња и животиња у шуми и у пољу, дању и ноћу у разна годишња времена морално васпитава, непосредно поучава, освежава телесно и душевно. Од нарочите је важности дуже путовање и бављење у пољу — у логору. *Логорски живот* је најбоља, не само скаутска школа, већ школа за практичан живот. За логор се скаути целе године спремају, о њему многи маштају, а стари логорашаи жељно га ишчекују, јер су осетили сву драж бављења у логору. У логору се најбоље примењују скаутска знања, ручни рад, игре и практична спрема. Ипак логоровање се мора изводити врло пажљиво под руководством искусних логораша, јер ма колико да логорски живот има разноврсне вредности ипак може, ако се невешто води, нанети и штете. У погледу здравља у логору, корист је од кретања и спавања под шаторима на чистом пољском или шумском ваздуху. У погледу практичном скаути су у логору упућени на самосталан и одговоран рад, да сами себи подигну логор, да га уреде, да створе себи угодности, да сами кувају, да се о свему сами старају, и да створе себи пријатан боравак. У логору се најбоље опажају добре и рђаве особине, у логору се најлакше могу лечити и поправљати многе мане и недостатци. Дobar утицај околине и друштва нигде се боље и јаче не осећа него у логору. Неуредни постану вредни, лењи се провредне, нејешни — пробирачи добију апетит, неспретни се оћуше (оспособе), разуздани се смире, а повучени живахну а сви се освеже, и кад се замарају — одмарају се од школе и градског живота, поправе се у сваком погледу и врате се као препорођени, спремни за нове напоре и рад који им неће бити досадан ни тежак, јер су за њега такође добили добар апетит.

Сваку игру, ручни рад, забаву и сваки други посао скаутски, прати *песма*, музика, клицање и весело расположење. Скаути сви певају, кличу, свирају, било да су музикални или не, било да имају слуха или не. Цео скаутски живот је једна лепа и весела игра и једна песма у којој сви учествују. У скаутском раду, играма, песмама, нема играча и певача посматрача, сви су учесници. Само тако може да се створи прави скаутски дух, који све спаја, ма како појединци били разнолики, у једну хармоничну целику, спремну да поднесе и тегобе и рад, да подели добро и зло, да се једнодушно весели, као и да једнодушно саучествује и међусобно се потпомаже. Скаутски дух има да послужи као први корак у стварању још ширег националног духа и у крајњој линији општечовечанског осећања љубави преба ближњем и солидарности.

Као што се у својим методама скаутизам руководио природом и њеним познава-

њем, као што се држи начела науке о васпитању — педагогије, тако у својој организацији примењује један систем познат под именом *водни систем*, систем рада са малим јединицама, систем *поделе рада*, одговорности постепеног и систематског рада. Цела организација је састављена у виду степеница, по којима се, почев од приправника сви постепено пењу стичући нове способности и знања, добијајући са њима напоредо чинове и одлике. Сваки успех обележен је видним спољним знаком, оним што је за младе привлачно, разумљиво и очигледно. Скаути носе нарочиту своју *униформу*, одору, одело и опрему, која задовољава практичне и естетичне захтеве. Скаутска униформа, која и по спољашњости зближава, у ствари је *радно одело* у коме се могу слободно кретати, остављајући слободан врат, руке и ноге, она је подесна за пут и бављење у пољу, економична и проста, те на тај начин сузбија код омладине кинђурење и каџиперство и изједначаје све разлике између деце разних сталеза и имућности.

Скаутизму је осим тога стављена у дужност *заштита омладине* од свих штетних утицаја њене околине. Данас је градска омладина изложена превеликим опасностима и искушењима. После светског рата настао је огроман преокрет. Сам рат оставио је тешке последице, нарочито на омладину која је за време рата расла. Ми се све више удаљујемо од патријархалног живота, а нарочито у нашим великим градовима са тескобним становима, под притиском економске и моралне кризе. Деца су све више остављена сама себи тј. градској улици која ни у ком случају не може да им да нечег доброг. На против, претставља за њих највећу опасност. Родитељи се све мање баве васпитањем своје деце, зато је и све већа потреба да се сви старамо, не само о деци сирочади и напуштеној већ и о једном врло великом броју деце којој је потребна морална и ментална заштита. Скаутизам у том погледу може необично много да учини. Он је у стању да задовољи и упосли корисно све оне бујне енергије младих жељних пустиловина, склоних сваком претеривању, и који услед тога у сваком погледу угрожавају и себе и своју околину. Јер се из њихових редова доцније лако регрутују криминални и опасни типови, од којих би смо могли бити поштеђени, да се на време имао ко о њима да стара и да их на добро упути.

Скаутизам, ширећи хигијенске повике и здрав и прост начин живота, заштићује градску омладину и од других опасности по здравље, којима би била иначе изложена, јер је скаутизам доиста права школа не само моралног већ и физчког здравља. Захтевајући од свих својих чланова потпуну трезвеност и захтев да не пуше дуван, на тај начин, за-

штићава омладину једне од највећих опасности по њихово здравље и морал. Наравна је ствар да *лични пример* мора и овде да игра најважнију улогу, и да старешине и вође не само у трезвености, већ и у свему другоме, морају давати пример, како би се млади могли да угледају и да их подражавају све шта они раде.

Скаутизам је почео свој рад са дечама од 12 до 17 година. Али убрзо се осетила потреба да се рад прошири и на млађе и на старије. Млађе од 7 до 12 година оснивач скаутизма сер Роберт Баден Паул назвао је вучићима и узео је за основу њиховог васпитања Киплингову причу о вучићу Мауглију који је одрастао у шуми међу вуковима! С друге стране да се задрже у покрету и старији дечаци преко 17 година као „ровери“ — брђани или побратими како смо их ми назвали, подешена је за њих нарочита обука, која се састоји у томе да се спремају за вође младих и за добре социалне раднике.

Али поред мушке омладине, постоји и женска омладина, и за њено добро и васпитање требало је исто то чинити. Паралелно организацији скаута — извидника, организовао је ње носивач и оделења за девојчице — *gelguides* — планинке како смо их ми назвали. Циљеви скаутски у васпитању женске омладине треба да одговарају њиховом позиву и задатку у животу. Као што су нам потребни корисни чланови друштва и добри грађани, исто тако су нам потребне спремне здраве жене и домаћице а нарочито *матере и васпитачице*. У том правцу се и целокупна обука планинки креће. Али поред свих разлика које захтева сама природа — разлика полова, ипак има заједничких начела и заједничких метода на којима почива целокупан рад скаута.

У своје *Завету и законима*, о којима ће бити засебно говора, сажета су правила за будући живот. Скаутски закони нису никакве ни забране ни наређења. Скаути само кажу: скауту се верује на реч. скаут је трезвен, учтив, послушан, скаут воли ближњег, чист је у мисли, речи и делу. Скаутизам тежи да створи добре навике из малена, а навике из младог доба остају за цео живот. Скаутска је лозинка *Буди спреман*, у њој се садржи суштина скаутског рада и циља, његова активност и готовост за службу своје ближњем, нарочито ономе коме треба помоћи.

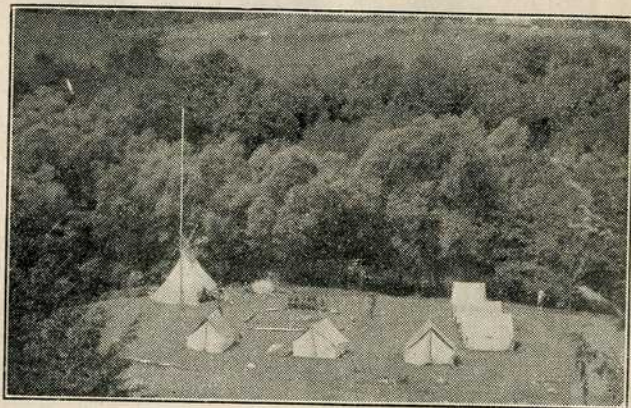
Скаутизам уопште почива на начелима *нове школе рада*, у којој долази до пуног изражаја активност младих, саморадња, одговорност, самопомоћ и индивидуалисање.

Испитаћемо још неколико општих начела која важе за целокупан наш рад. Скаутизам због тога што хоће да у својој обуци увек индивидуалише, тражи од својих вођа и наставника коренито познавање телесних, и још више духовних особина не само код деце

већ да и вођа добро упозна себе (самоваспитање и самопознавање).

Скаутизам не тежи да својим васпитницима да велику количину знања, његов главни задатак је да испитујући њихове особине развије све добре способности, да сузбије рђаве и да на тај начин васпитава *карактере* који су толико потребни једној заједници за њен опстанак и напредак.

Сваки вођа и наставник скаутски уноси увек један добар део своје индивидуалности и свога карактера, због тога, при избору вођа, мора се обратити највећа пажња. Да бисмо добили добре вође постоје нарочите *школе и течајеви* за вође на којима се вође или приправници за вође упознају највише

Изглед једног логора београдских скаута у шуми

са начелима рада, са проучавањем и упознавањем основа педагогије и психологије. На тај начин скаутизам не само што постаје помагач васпитачима и родитељима, већ уноси и у школске методе многе врло крисне идеје, новине и искуства која будућим школским наставницима и будућим родитељима могу да буду од велике користи.

Постоје још два важна питања на која се у скаутизму обраћа велика пажња. Једно је питање *коедукације* — заједничког васпитања мушке и женске омладине. По овоме питању уопште подељена су мишљења. Док су једни за потпуно одвајање мушке и женске деце, други налазе да је боље да се васпитање врши заједнички. На једној скаутској конференцији пре неколико година расправљано је и ово питање и наши сарадници су се изјаснили: да обуку мушких и женских чланова — извидника и планинки треба вршити засебно, то захтева сама природа посла, као и програм рада и циљ обуке. Наравна је ствар да вође планинки треба да буду само женски чланови. Даље је питање *узајамних односа мушких и женских заједница* (чета и кола), и уколико треба да се негују братски и сестрински односи и везе међу њима. Ми стојимо на том становишту да повремено треба одржавати заједничке са-

станке, излете, посете, путовања, а нарочито приликом скаутских као и других свечаности.

Што се тиче логоровања и ту стојимо на принципу да логори планинки треба да буду одвојени од логора извидника, и само изузетно, под надзором старијих чланова и родитеља могу се подизати ови логори у близини, али опет одељени. Уопште између извидника и планинки треба гајити чисте, другарске и срдачне односе, тако да сваки извидник у планинкама гледа доиста своје праве сестре као и оне у њима своју браћу. На тај начин могу се најбоље избећи све евентуалне неприлике, које би услед погрешног васпитања могле да се десе. Под погрешним васпитањем подразумевамо потпуно одвојеност и забрану сваког општена, а још више обавештавања са непозване стране.

Друго је питање *полног обавештавања* омладине. Несумњива је ствар да полни нагон игра једну необично важну улогу у човечјем животу, не само у време његове пуне полне активности, већ и много раније. За време пубертета, а у том добу има највише чланова у нашим скаутским јединицама, обраћа се највећа пажња, пошто је то доба најосетљивије и најкритичније, доба *полног буђења* и *сазревања*.

Због тога, у свим програмима скаутским налази се и *полно обавештавање*. Ове поуке по могућству треба да дају лекари, наставници природних наука и старије вође. Са *полним обавештавањем* треба почети и пре пубертета и то не само код мушке, већ и код женске омладине, којој је добро упућена мати најпозванија да даје ово обавештење.

У колико цео *полни живот* буде обавијан тајанственошћу, лажним стидом и лажним тумачењем (приче о роди и тсл.), утолико ће и последице бити теже, а често и врло кобне. О *полном животу* треба говорити са највећом озбиљношћу као једној најважнијој природној и социјалној функцији. Цео програм скаутског васпитања баш је тако подешен, да најповољније утиче прво, на отклањању и заштити од свих странпутица, а нарочито прераног *полног буђења* и злоупотребе овог нагона, а у другом реду, у *јачању физичких и моралних способности* добија се најбоље *јемство* за здраве погледе и назоре у животу, па и у погледу сексуалном.

Скаутизму, као новом, и што је најглавније, довољно непознатом покрету и установи, *чињене* су код нас многе *замерке*. Због тога сматрам за потребно да на све те *замерке* и одговоримо а необавештене грађане да објективно обавестимо.

Замера се скаутизму да није довољно националан, да је туђ и да ми имамо наше народне организације, као што је соколство и друге, те да због тога скаутизам нам није потребан. Многи тврде, да је чак и штетан,

јер одрођава омладину и нарочито му се *замера* да је интернационалан, а неки га доводе у везу чак и са слободним зидарством!

Све су ове *замерке* потпуно неосноване. Ми, као млада нација и врло много заостали у култури, науци и свима другим правцима, морали смо примати и позајмљивати од других, напреднијих од нас. Такве *позајмице* и *поуке* не примају данас само заостали и мали народи, већ се размена умних и културних добара врши у целом свету између свих народа и делова света. Наука, уметност, цивилизација, разне организације и установе *постају* *заједничко добро* свих људи. Све се *више захтева* *зближење* и *сарадња* на свима *пољима људске делатности*, то је створило *многобројне међународне организације*: хумане, научне, политичке, економске и др. Све *бржа саобраћајна сретства* *умањила* су *даљине*, *аероплани* *преносе људе* за неколико дана у *најудаљеније пределе*, радио, телефон и телеграф су *потпуно укинули разлике* у времену. Свет може да буде у истом тренутку *обавештен* о свима *догађајима* на целој земљи. Због тога данас се *све више негују међународне везе*, а оне су у складу и са *савременим тежњама* и *жељама* за *остварењем светског мира*. Овај задатак најбоље се може извршити *преко зближења омладине*. Скаутизам, *дакле* не само што *корисно служи* *васпитању* и *одгоју омладине* већ *доприноси идејном зближењу* младих у свима *земљама*, јер је сваки скаут *другоме скауту брат*, па ма коме *народу*, *раси*, *вери* или *друштвеном положају* *припадао*. Скаутизам *дакле* *васпитава* *народе* у *правом демократском* и *слободном духу*.

Све то не значи да скаутизам није у исто доба и *национална установа*. Више него и *једна друга организација*, он *негује националне традиције* и *обичаје*: *језик*, *народне умотворине*, *поезију*, *музику*. *Међусобно зближење* и *упознавање* су исто тако у програму скаутском и *изводе се* са *највише успеха*. Скаутизам, *поред својих међународних веза*, *пре свега одржава* и *негује словенску скаутску заједницу* у *своме словенском скаутском савезу*, у коме су *учлањени сви словенски скаути*.

Чињена је замерка и *скаутској униформи*, да је *страна*, а *заборављамо* да у свима *најбољим градовима* а чак и по *селима* *носимо* „европско одело” а не *народно*: *гуњ* и *чакшире* и *опанке*, а за *женско одело* и да не говоримо. Скаутска униформа је *лепа*, *практична*, *здрава* и не *стаје много*, она је као што смо *рекли*: *најподесније радно одело*. *Сравните друге униформе* са *укрућеним оковратницима*, *дугачким чашкирама*, *утегнутим копоранима* и *нехигијенским капама*, па *ћете видети одмах предности* и *лепоте скаутске одоре*.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Исто тако отпада замерка да је скаутизам само господска и варошка установа. Скаутизам се могао снажно укоренити и прилагодити у свима народима на свету, чак и тамо, где су постојале сличне старе националне организације, као што је случај у Јапану, код браће Чехословака и других. Скаутски програм омогућује рад исто тако са варошком као и са сеоском омладином, са школском као и оном ван школа. Скаутизам је доиста допуна васпитању и образовању, он пружа омладини оно што јој недостаје. Свима: хигијенске поуке, образовање карактера, смисао за лепо и добро, љубав према ближњем, практичну спремност за живот, посебно градској омладини: кретање и физичко васпитање, а радничкој: хигијенске поуке, опште образовање, писменост и потребна знања. И у томе је разлика између других сличних организација које су у свом програму много уже и мање еластичне и прилагодљиве за различне средине и потребе.

Потпуно је измишљено да скаутизам има ма какве везе са слободним зидарством или да оно има ма каквог утицаја на скауте. Колико су пак наши скаути, још пре рата били национални, види се да су у чувеном Бањалучком процесу као инкриминисане књиге и организације оптужене прве наше чете, као и прва скаутска књига „Четник.“

Најзад, многи мисле да у скаутизму има много елемената милитаризма — војничког духа. Сам оснивач скаутизма Баден Паул, и ако по занимању стари војник и ратник, највећи је поборник мира, а скаутизму је намењено искрене пацифистичке тежње. У свом уређењу скаутизам има извесних сличности са војним уређењем, али узима само оно што је добро и практично уопште. Међутим, у суштини је велика разлика. Док се у војсци људи уче како треба непријатеља уништавати, дотле скаути проповедају љубав и братство међу свима народима; док у војсци влада крута дисциплина и безусловно покораванье старијим, дотле скаутизам спроводи то кроз самодисциплину и спонтану послушност као навике и обичај, коме се сви њени чланови добровољно подвргавају, а која се заснива на једном породичном и братском односу. Није искључено да појединци некипут у скаутским јединицама и у погледу дисциплине хоће да се угледају да војничку дисциплину, али то су грешке појединаца а не правило и начело скаутско.

Место сваке политичке, верске, уске националне политике, скаути се баве само социјалним питањима и социјалном политиком, тј. социјалним радом и спремају се за добре социјалне раднике, како мушки, тако и женски чланови. Колико је скаутизам близак нашем народном духу, види се и по томе, што се сви скаути међусобом, не само ословљавају са

„брат и сестра“ већ се збиља тако и сматрају, а то братимљење је наша народна црта. Скаутизам почива даље на заједничком заједничком раду, а задружне идеје су основа нашег народног живота, и због тога ће скаути моћи бити најбољи проповедници задругарства и задружних идеја — идеја будућности.

Скаутизам је и у нашој земљи нашао плодно тле. Основан још пре рата (1911 г.), у почетку се прилагодио био тадашњем животом националном полету, и доиста кад је дошао час да се и практично примене његове идеје о љубави према отаџбини, мали четници (како су се тада звали скаути) као и мали добровољци који су се из њихових редова регрутовали, ставили су се на службу за општу ствар као добровољни помагачи у свима установама где је била потреба за радним снагама. Познато је њихово легендарно учешће у одбрани Београда када су деца — добровољци, од 12 и 14 година, гинули по београдским улицама.

Чак и за време рата скаутизам је у близини фронта (у Водену) помагао и васпитавао напуштену ратну и другу избегличку сирочад као скауте у скаутским логорима. Исто тако имали смо за време рата јаке националне српске скаутске чете и у Енглеској, нарочито у „Fawerstam-kent-u“. После рата скаутизам продужава свој рад, скупља први сву омладину и проповеда државно и народно јединство, и сопственим снагама, борећи се са разноврсним тешкоћама осваја омладину, црпе из сопствених извора снагу, и ниједног часа не губи наду да ће, једног дана, под много повољнијим условима, моћи да развије у пуној мери своју активност. Али поред свега тога, његове идеје стално зраче, многе друге и наше установе их примају, као и скаутске методе рада, и тиме скаутизму признају његову предност и његово право на опстанак.

Чак и у државама, где је скаутизам забрањен, изводи се по његовим методама обука и примењује се само под другим именима као што је случај у Италији и Совјетској Русији. Ми се поносимо што наша држава допушта да се скаутизам слободно развија, и зато ће се скаутизам достојно одужити својој држави и народу, помажући им да лакше и брже остваре своје најпрече и највеће задатке добродојога и васпитања свога народног подмлатка.

Да би сваки могао објективно да оцени скаутизам, потребно је да га добро упозна. Ко га упозна, мораће да му призна вредност и да постане његов пријатељ, а тиме ће у исто време постати пријатељ наше омладине, за коју је скаутизам у стању да данас учини врло много.

А. Б. Херенда

Незапосленост у Београду

Незапосленост радништва, као неминовна и социјално свакако најтежа последица кризе, погодила је на првом месту и у најјачој мери индустријске земље. Милиони беспослених, безнадежне војске очајника, су страховите последице једног система привредних односа, који преживљује врло тешке часове на раскрсници два схватања: с једне стране система слободне производње и слободне трговине, а с друге стране система социјалне производње и социјалне поделе добити.

Аграрне земље су много мање погођене беспослицом него ли индустријске. Док је у индустријским земљама, услед опадања производње, радник остао без посла, дакле без икакве зараде и без икаквих сретстава, осем оних које му даје социјална милостиња, у аграрним земљама беспослица није могла да се осети ни из далека у толикој мери. Састављене у претежној већини од сељака, малих поседника и малих произвођача, аграрне земље нису дале војске беспослених. Оне су осетиле реперкусију у осиромашењу свог становништва, услед великог пада цена аграрних производа. Али, осиромашење и беспослица ипак није једно исто. Јер, док с једне стране стоје гомиле оних, који немају ни најосновнијих сретстава за живот, с друге стране се сретства за живот становништва само ограничавају у мањој или већој мери, снижавајући стандард живота, али остављајући ипак могућност егзистенције.

Наша земља, у овој општој привредној депресији, има ипак ту срећнију околност, што је аграрна. И код нас, узевши целу државу уопште, незапосленост је много мањи општи проблем, него ли на пр. у Америци, Енглеској, Немачкој, Аустрији, Чехословачкој, Француској итд.

Али, ово не значи да и код нас не постоји потреба, да се питању незапослености посвети највећа социјална пажња.

Ма да питање незапослености не постоји на селу, тј. на великој већини територије и међу великом већином становништва наше земље, ипак у већим градовима, где се сконцентрисала наша индустрија, а поред ње и главни део трговине и лепо развијеног занатства, незапосленост се осетила врло јако и у свим својим тешким последицама.

Београд, као највише насељен град, осетио је последице незапослености највише.

Да би имали тачну претставу о стању незапослености у Београду, потребно је да претходно рашчланимо привредну структуру његовог становништва.

Београд има 240.000 становника (старијатар по последњем попису Државне статистике од 31 марта 1931 г. у тачној пописнај цифри 238.775 становника). Од тога укупног броја становништва учествује у привређивању, према општинском попису од 1929 године, 47.9%, или у апсолутној цифри око 115.000. Преостали проценат од 52.1% отпада на децу, немоћне и неспособне за привређивање.

Дакле, скоро половина Београђана привређује, у ком било виду. То је велика и тако рећи абнормална цифра. Јер, као нормална породица узима се породица од 4 члана (муж, жена, двоје деце). Нормално економско стање захтевало би да само један члан породице привређује (обично муж) и својим приходима издржава остала 3 члана. Факат, да у Београду учествује у привређивању скоро сваки други становник показује већ сам по себи очигледно, да економске прилике Београђана нису најбоље и да је у једној просечној породици (од 4 члана) поред мужа, принуђен да привређује директно још један члан, тј. жена, или једно дете.

Заиста, група економски јаким становника Београда је врло мала. Укључујући ту трговце, индустријалце, самосталне привреднике и сопственике разних предузећа, самосталне лекаре, адвокате, више бирократе, разне слободне професије и рентијере, та група обухвата свега око 11.000 грађана. То би износило 9,5% свих лица која привређују.

Али кад се узме у обзир да данас има велики број и трговаца, и привредника, и лекара, и адвоката, и слободних професионаста, који су, услед слабих зарада, јако осиромашени и готово пролетаризирани, онда се број економско јаким грађана не може ценити више од просечно 7.000, што износи свега око 6%.

У Београду је концентрисан један добар део наше индустрије, велики део трговине и занатства. Услед тога, у демографско привредном погледу београдско становништво пружа сасвим друкчију слику него ли становништво у унутрашњости. У Београду има

42.634 мушких и 15.661 женских радника пријављених преко радничких установа осигурања. Укупно, Београд има 58.295 пријављених радника и радница. Ако се томе дода и број непријављених (ма да он није велики) онда се број радника и радница у Београду може заокружити на 60.000.

У процентима, од свих београдских становника који привређују 52.1% тј. већина, су радници. Дакле, ма да је наша земља уопште узевши сељачка, тј. земља малог поседника, Београд је варош радничка, тј. пролетерска.

Полазећи са ове чињенице, питање незапослености у Београду треба третирати са свим друге тачке него ли остале проблеме последица привредне кризе у Југославији уопште.

Реперкусија кризе у радничким редовима у Београду осетила се истом оном јачином, као што се осетила у свим осталим индустријским земљама. И та незапосленост радништва у Београду расте из месеца у месец.

Претстављајући стање незапослености ми ћемо узети као основне тачке почетак, средињу и крај прошле зиме, односно почетак ове пролећа, тј. октобар месец 1933, те јануар и април месец ове, 1934 године. Општи бројни преглед стања даје нам наша Табела 1.

ТАБЕЛА I

Стање незапослености у Београду у почетку зиме, у средини зиме и у пролеће 1933—34 г.

Месец	Без посла			Понуда успелења			% понуде успелења према понуди рада
	Мушки	Женски	Свега	Мушки	Женски	Свега	
Октобар 1933	8476	2677	11.153	853	179	1032	9.2%
Јануар 1934	9502	2476	11.978	253	262	515	4.3%
Април 1934	11.860	1661	13.521	605	133	738	5.4%

Неуспосленост у порасту

Из те табеле видимо да се број незапослених стално увећава, док се понуда посла стално смањује. Од октобра 1933, до средине зиме, тј. јануара 1934 год., број незапослених радника у Београду порастао је са 7,3%, а од јануара до априла порастао је још наглије, са 17,3%. Односно, од октобра прошле године до конца априла ове године број незапоследних радника порастао је са свих 25.1%.

Међутим, понуда посла, која је још у почетку зиме била ванредно мала, доцније је још страховитије опала и свела се на половину. У октобру 1933 тражња рада према понуди износила је свега 9,2%. У јануару о. г. та тражња већ је спала на 4,3%, а у априлу се мало повећала, али се ипак задржала свега на минималној цифри од 5,3%.

У срачунавању података ми смо, према службеним извештајима Јавне берзе рада, сумирали како тражње тако и понуде рада преостале из прошлог месеца са онима из дотичног месеца, јер се једино тако може створити најтачнија слика стања незапослености и понуде посла у једном месечном периоду времена.

Јавна берза рада, као и остале радничке установе, поделиле су групе индустрије, оброта и заната у 26 одељака и то:

- 1) Пољопривреда и вртларство,
- 2) Рударство,
- 3) Талионичарство,
- 4) Шумарство,
- 5) Индустрија камења, земље, иловаче и стакла,
- 6) Прерађивање ковина,
- 7) Индустрија стројева, инструмената, апарата итд.,
- 8) Индустрија дрвене и резбарске робе,
- 9) Индустрија каучука, гуме, гутаперке и целулозе,
- 10) Индустрија сирове и израђене коже, чекиња итд.,
- 11) Текстилна индустрија,
- 12) Тапетарски обрт,
- 13) Индустрија одела, обуће и накита,
- 14) Индустрија папира,
- 15) Индустрија животињих намирница,
- 16) Гостионичарски и крчмарски обрт,
- 17) Хемијска индустрија,
- 18) Грађевинска индустрија,
- 19) Графичка индустрија,
- 20) Остала звања и занимања у различитим обртима и творничким предузећима,
- 21) Трговачка струка,
- 22) Надничари,
- 23) Саобраћајна предузећа,
- 24) Кућна послуга,
- 25) Слободна звања (приватни намештеници),
- 26) Шегрти.

У нашем излагању ми ћемо се придржавати ове поделе, резимирајући само пољопривреду, вртларство и шумарство у једну рубрику, с обзиром на сродност ових послова.

По врсти радништво делимо у:

- 1) Чиновнике (интелектуалне раднике),
- 2) Квалификоване раднике,
- 3) Неквалификоване раднике,
- 4) Сељаке, односно повремене неквалификоване раднике.

Сваку групу делимо опет по полу на мушке и женске.

Одбивши број тражње од понуде рада, незапосленост по групама професија у октобру 1933, те у јануару и априлу 1934 г., кретала се према нашој Табели II

17 квалификованих, 4 неквалификована радника и 2 сељака, све мушки, а нуђен је посао за 5 квалификованих мушких радника.

У рударству број незапослених је у јануару нагло порастао да би се опет у априлу знатно смањило и забележио мали вишак пре-

ТАБЕЛА II

Незапосленост у Београду у октобру 1933, у јануару и априлу 1934 године.

ГРУПА ПРОФЕСИЈЕ	октобар 1933	јануар 1934	април 1934
1. Пољопривреда, вртларство и шумарство	36	23	18
2. Рударство	158	337	167
3. Талионичарство	13	16	9
4. Индустрија камена, земље, иловаче и стакла	114	148	246
5. Прерађивање ковина	223	368	320
6. Индустрија стројева, инструмената, апарата и слично	203		370
7. Индустрија дрвене и резбарске робе	119	349	287
8. Индустрија каучука, гуме, гутаперке и целулозе	—	1	3
9. Индустрија сирове и израђене коже, чекиња и т. д.	41	79	45
10. Текстилна индустрија	48	162	60
11. Тапетарски обрт	2	7	9
12. Индустрија одела, обуће и накита	619	1247	921
13. Индустрија папира	22	21	28
14. Индустрија животног намирница	1555	777	947
15. Гостионичарски и крчмарски обрт	496	736	558
16. Хемијска индустрија	10	22	9
17. Грађевинска индустрија	443	885	976
18. Графичка индустрија	68	86	88
19. Остала звања и занимања у разним обртима и фабричким предузећима	61	193	135
20. Трговачка струка	216	269	330
21. Надничари	4461	4073	6214
22. Саобраћајна предузећа	74	127	135
23. Кућна послуга	619	585	688
24. Слободна звања (приватни намештеници)	490	489	759
25. Шегрти	1	2	—
Свега:	10.121	11.463	13.953

Највише неупослености има међу надничарима

Као што видимо из поменутог табеле, највише незапослености има код надничара, махом неквалификованих радника. Затим долази грађевинска индустрија, па индустрија животног намирница и индустрија одела, обуће и накита. Незапослености нема међу шегртима. Незнатна је у индустрији каучука, гуме, гутаперке и целулозе, у талионичарству, у тапетарском обрту и хемијској индустрији, а то су готово све гране индустрија које су код нас слабо развијене, те је и број запосленог радништва у њима врло мали.

У пољопривреди, вртларству и шумарству број незапослених је све мањи и опада овим редом: октобар 36, јануар 23, април 18. У октобру били су без посла два чиновника, 17 квалификованих и 29 неквалификованих радника, све мушки, а нуђен је посао за 12 неквалификованих мушких радника. У јануару било је без посла 13 квалификованих, 2 неквалификована радника и 9 сељака, све мушки, а нуђен је посао за 1 квалификованог мушког радника. У априлу било је без посла

ма октобру. У октобру било је незапослених 160 квалификованих и 82 неквалификована мушка радника, а нуђен је посао за 40 квалификованих и 44 неквалификована мушка радника. У јануару било је без посла 283 квалификована, 54 неквалификована радника и 8 сељака, све мушки, а посао је нуђен свега за 8 мушких квалификованих радника. У априлу било је без посла 179 квалификованих и 12 неквалификованих мушких радника, а посао је нуђен за 20 квалификованих и 4 неквалификована мушка радника.

У талионичарству беспослица је била незнатна, у јануару у порасту, а у априлу у опадању. Било је незапослених у октобру 13, у јануару 16, у априлу 9, све квалификованих мушких радника.

Индустрија камена, земље, иловаче и стакла показује сталан пораст незапослености, који се нагло повећао у априлу. У октобру било је без посла 117 квалификованих и 12 неквалификованих мушких радника, а нуђен је посао за 10 квалификованих и 5 неквалификованих мушких радника. У јануару било је без посла 138 квалификованих и 11 неквалификованих мушких радника, а посао је ну-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

УН И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

ђен свега за 1 квалификованог мушког радника. У априлу било је без посла 284 квалификованих мушких, 2 квалификована женска и 3 неквалификована мушка радника, а посао је нуђен за 43 квалификована мушка радника.

У прерађивању ковина имамо у јануару нагли пораст незапослености, који се донекле смањује у априлу. У октобру било је без посла 230 квалификованих мушких и 5 женских радника, а посао је нуђен за 12 квалификованих мушких радника. У јануару било је без посла 379 квалификованих мушких радника, а посао је нуђен за 11. У априлу било је без посла 322 квалификована и 4 неквалификована мушка радника, а посао је нуђен за 6 квалификованих мушких радника.

У индустрији стројева, инструмената, апарата и сл. имамо сталан пораст незапослености. У октобру било је 226 незапослених квалификованих мушких радника, а посао је нуђен за 23. У јануару било је 358 незапослених квалификованих мушких радника, а посао је нуђен за 9. У априлу било је 383 незапослених квалификованих мушких радника, а посао је нуђен за 13.

У индустрији дрвене и резбарске робе незапосленост је у јануару врло много порасла, а у априлу се знатно смањила, али ипак је била много већа него ли у почетку зиме. У октобру било је незапослено 202 квалификована мушка и 2 женска радника, а посао је нуђен за 85 квалификованих мушких радника. У јануару било је незапослених 430 мушких квалификованих радника, 2 мушка и 1 женски неквалификовани радник, а посао је нуђен за 16 квалификованих мушких радника. У априлу било је незапослених 338 мушких, 3 женска квалификована радника и 4 мушка неквалификована радника, а посао је нуђен за 58 мушких квалификованих радника.

Индустрија каучука, гуме, гутаперке и целулозе има минималан број незапослености. У октобру није било ни једног незапосленог, у јануару 1, а у априлу 3.

Индустрија сирове и израђене коже, чекиња итд. нема много незапослености. Већи број забележен је у јануару, али је у априлу опет пао на готово исту меру као у октобру. У октобру било је незапослених 38 мушких и 3 женска квалификована радника, а понуде посла није уопште било. У јануару било је незапослених 78 мушких и 1 женски квалификовани радник, а понуде посла такође није било. У априлу било је без посла 45 квалификованих мушких и 1 женски радник, а понуђен је посао за 1 квалификованог мушког радника.

У текстилној индустрији број незапослених порастао је у јануару, али је доста опао у априлу. У октобру било је незапослених 21 мушки и 38 женских квалификованих радника, а посао је нуђен за 11 мушких квалификованих радника. У јануару било је без

посла 52 мушких, 111 женских квалификованих радника, а посао је нуђен за 5 мушких и 2 женска квалификована радника. У априлу било је без посла 38 мушких и 37 женских квалификованих, 1 мушки и 3 женска неквалификована радника, а посао је нуђен за 13 мушких и 6 женских квалификованих радника.

У тапетарском обрту незапосленост је мала, али у порасту. У октобру било је 2, у јануару 7, а у априлу 9 незапослених, све квалификованих радника.

Индустрија одела, обуће и накита има велики број незапослених, који је нарочито порастао у средини зиме. У октобру било је незапослених 447 мушких и 219 женских квалификованих радника, а посао је нуђен за 44 мушка и 3 женска квалификована радника. У јануару било је незапослених 1122 мушка и 156 женских квалификованих радника, а нуђен је посао за 18 мушких и 14 женских. У априлу било је без посла 746 мушких и 246 женских квалификованих радника, а посао је нуђен за 69 мушких и 2 женске.

Индустрија папира нема велики број незапослених, али је тражња рада незнатна. У октобру било је без посла 8 мушких и 14 женских квалификованих радника, а понуда посла није било. У јануару било је без посла 22 женска квалификована радника, а понуђен је посао за 1 квалификованог мушког радника. У априлу било је без посла 20 мушких, 10 женских квалификованих радника и 2 женска неквалификована радника, а нуђен је посао за 2 мушка и 2 женска квалификована радника.

Индустрија животињих намирница има велики број незапослених, али је утешна појава да је тај број знатно опао у средини зиме, да би се у пролеће опет мало повећао. У октобру било је без посла 295 мушких и 50 женских квалификованих радника, 552 мушка и 696 женских неквалификованих радника, а посао је нуђен за 15 мушких квалификованих, 19 мушких и 4 женска неквалификована радника. У јануару било је без посла 442 мушка и 132 женска квалификована радника, 95 мушких и 87 женских неквалификованих радника, 20 сељака и 16 сељанки, а нуђен је посао за 13 мушких и 2 женска квалификована радника. У априлу било је без посла 571 мушки и 71 женски квалификовани радник, 205 мушких и 106 женских неквалификованих радника, 3 сељака и 2 сељанке, а посао је нуђен за 10 мушких и 1 женског квалификованог радника.

Гостионичарски и крчмарски обрт има знатан број незапослених, који је, у упоређењу према средини зиме, опао у пролеће. У октобру било је без посла 404 мушка и 92 женска квалификована радника, 63 мушка и 14 женских неквалификованих радника, а посао је нуђен за 43 мушка и 22 женска квалифи-

вана радника, за 10 мушких и 2 женска не-квалификована радника. У јануару било је без посла 561 мушки и 141 женски квалифи-ковани радник, 67 мушких и 12 женских не-квалификованих радника, а посао је нуђен за 9 мушких и 30 женских квалификованих радника, 4 мушка и 2 женска неквалифи-кована радника. У априлу био је без посла 1 чиновник, 484 мушка и 44 женска квалифи-кована радника, 71 мушки и 6 женских неквали-фикованих радника, 2 сељака и 1 сељанка, а посао је нуђен за 42 мушка, 4 женска квали-фикована радника и 4 мушка неквалифи-кована радника.

У *хемијској индустрији* број незапослених је мали. Износио је у октобру 10, у јануару 22, у априлу 9.

У *грађевинској индустрији* незапосленост се стално повећава, а и број незапослених је у пролеће достигао високу цифру. У октобру било је без посла 533 квалификована мушка, 5 женских и 76 неквалификованих мушких радника, а рад је нуђен за 150 квалификова-них мушких и 21 неквалификованог мушког радника. У јануару био је без посла 1 чинов-ник, 783 квалификована, 77 неквалификова-них мушких радника и 29 сељака, а понуђен је посао за 5 квалификованих мушких рад-ника. У априлу била су без посла 2 чиновни-ка, 976 квалификованих, 13 неквалификова-них мушких радника и 44 сељака, а рад је по-нуђен за 70 квалификованих и 87 неквалифи-кованих мушких радника.

Графичка индустрија показује такође ста-лан пораст незапослености. У октобру било је без посла 68 мушких и 6 женских квалифи-кованих радника, а рад је понуђен за 6 му-шких квалификованих радника. У јануару би-ло је без посла 72 мушка и 15 женских квали-фикованих радника, а рад је понуђен за 1 женског квалификованог радника. У априлу било је без посла 86 мушких и 2 женска квали-фикована радника, а посао није уопште нуђен.

Остала звања и занимања у разним обр-тима и фабричким предузећима бележе уоп-ште пораст незапослености, која је ипак у пролеће била у опадању. У октобру било је без посла 50 мушких и 1 женски квалифи-ковани радник, 15 мушких и 3 женска неквали-фикована радника, а посао је нуђен за 8 квали-фикованих мушких радника. У јануару би-ло је без посла 89 квалификованих мушких, 103 мушка и 4 женска неквалификована рад-ника, а посао је нуђен за 3 квалификована му-шка радника. У априлу био је без посла 1 чи-новник, 73 квалификована мушка, 57 мушких и 4 неквалификована женска радника, а по-сао је нуђен за 2 мушка квалификована рад-ника.

У *трговачкој струци* незапосленост је у сталном порасту. У октобру био је без посла 1 чиновник, 218 мушких и 7 женских квали-

фикованих радника, а посао је нуђен за 10 мушких квалификованих радника. У јануару било је без посла 2 чиновника, 282 мушка и 5 женских квалификованих радника, а посао је нуђен за 3 квалификована мушка радника.

Надничари, састављени готово махом од неквалификованих радника, као професио-нална група беспослицом су највише пого-ђени. Њихове редове још више увећава ве-лики број сељака, који, услед осиромашења села, долазе у Београд из свих крајева уну-трашњости, у нади да ће овде наћи посла и зараде. У октобру било је без посла 3955 му-шких и 652 женска надничара, 122 сељака и 15 сељанки, а посао је понуђен за 262 мушка и 25 женских неквалификованих надничара. У јануару било је без посла 1768 мушких и 867 женских неквалификованих надничара, 1532 сељака и 20 сељанки, а понуђен је по-сао за 18 квалификованих мушких, 73 мушка и 23 женска неквалификована надничара. У априлу било је без посла 4288 мушких и 379 женских неквалификованих надничара, 1497 сељака и 172 сељанке, а понуђен је посао за 115 мушких и 4 женска неквалификована над-ничара, 1 сељака и 2 сељанке.

У *саобраћајним предузећима* незапосле-ност није велика, али је стално у порасту. У октобру било је без посла 82 квалификована мушка радника, а нуђен је посао за 8. У ја-нуару било је без посла 155 мушких и 11 жен-ских квалификованих радника, а посао је ну-ђен за 8 мушких, 30 женских квалификованих радника и 1 мушког неквалификованог рад-ника. У априлу било је без посла 126 мушких квалификованих, 9 мушких неквалификова-них радника и 1 сељак, а нуђен је посао за 1 мушког квалификованог радника.

Код кућне послуге незапосленост је опала у току зиме, али је порасла у пролеће. То је свакако била реперкусија смањења чиновнич-ких припадности. У октобру било је без посла 15 мушких и 500 женских квалифи-кованих, 21 мушки и 205 женских неквалифи-кованих радника, а посао је нуђен за 1 мушког и 59 женских квалификованих, 2 мушка и 60 женских неквалификованих радника. У ја-нуару било је без посла 17 мушких и 513 жен-ских квалификованих, 47 мушких и 171 жен-ских неквалификованих радник, и 1 сељак, а посао је нуђен за 75 женских квалификова-них, 11 мушких и 75 женских неквалификова-них радника. У априлу било је без посла 23 мушка и 164 женска квалификована радника, 76 мушких и 438 женских неквалификованих радника, 108 сељанки, а посао је нуђен за 25 женских квалификованих, 11 мушких и 77 женских неквалификованих радника, и 8 се-љанки.

У *слободним звањима (приватни намеште-ници)* незапосленост је у пролеће нагло по-расла. У октобру било је без посла 115 чинов-

ника, 22 чиновнице, 266 мушких и 117 женских квалификованих радника а посао је нуђен за 2 чиновника, 24 мушка и 4 женска квалификована радника. У јануару било је без посла 136 чиновника, 18 чиновница, 215 квалификованих мушких и 178 женских радника, а посао је нуђен за 5 чиновница, 20 мушких и 3 женска квалификована радника, 30 неквалификованих женских радника. У априлу било је без посл 205 чиновника, 29 чиновница, 412 мушких и 87 женских квалификованих радника, 52 неквалификована женска радника, а посао је нуђен за 2 чиновника, 2 чиновнице и 22 квалификована мушка радника.

Међу шегртима није било незапослености. Као најјевтинија радна снага, која се данас често искоришћава за тешке и грубе послове уз готово никакву награду, шегрти су тражени и међу њима беспослице нема.

Резимирајући опште стање незапослености и упоређујући средину зиме са пролећем видимо, да је незапосленост порасла у следећим струкама: у индустрији камена, земље, иловаче и стакла; у индустрији стројева, инструмената, апарат и слично; у индустрији папира; у индустрији животних намирница; у грађевинској индустрији; у трговачкој струци; међу надничарима; међу кућном услугом и у слободним звањима. Незапосленост је незнатно порасла у индустрији каучука, гуме, гутаперке и целулозе; у тапетарском обрту и графичкој индустрији. У осталим раније набројаним струкама незапосленост је опала. Општи пораст незапослености од октобра до априла изнео је 25,1%.

Незапосленост у пролеће

У априлу месецу највише незапослености било је међу квалификованим радницима, тј. 6131, затим међу неквалификованим 5748, међу сељацима 1834, међу чиновницима 240. Посао је нуђен највише квалификованим радницима, тј. 421, затим неквалификованим радницима 302, сељацима 11, чиновницима 4. Односно, у процентима према понуди рада нуђен је посао за квалификоване раднике 6,8%, за неквалификоване раднике 5,2%, за сељаке 0,6%, за чиновнике 1,6%. Као што се види, запослење у Београду најтеже добијају сељаци као повремени неквалификовани радници, који долазе у Београд у нади да ће ту наћи зараде, и чиновници тј. интелектуални радници.

Највише незапослености радница било је у кућној послуги, тј. 710, затим међу надничаркама 551, у индустрији одела, обуће и накита 246, у индустрији животних намирница 179, у слободним звањима (приватне намештенице) 168, у гостионичарском и крчмарском обрту 51, у текстилној индустрији 40, у трговачкој струци 14, у индустрији папира 12, у

индустрији дрвене и резбарске робе 3, у индустрији земље, камена, иловаче и стакла 2, у графичкој индустрији 2, у индустрији коже и чекиња 1.

Нуђен је посао највише за жене као кућну послугу, тј. 110, затим у текстилној индустрији за 6, у трговачкој струци за 6, у гостионичарском и крчмарском обрту за 4, у индустрији одела, обуће и накита за 2, у индустрији папира за 2, за чиновнице 2, у индустрији животних намирница за 1.

Занимљиво је, да је незапосленост код женског радништва од октобра до априла у сталном опадању, док је код мушкараца у сталном порасту. Узрок треба тражити свакако у томе, што је женска радна снага редовно јевтинија, а често више експлоатисана од мушке радне снаге, те се према томе све више тражи.

23,9% незапослених радника у Београду

Према броју радника у Београду проценат незапослених био је: у октобру мушких 19,8%, женских 17,1%, уопште 19,1%; у априлу мушких 27,8%, женских 10,6%, уопште 23,9%.

Процент понуђеног посла према понуди рада био је: у октобру за мушке 10%, за женске 6,6%, уопште 9,2%, у априлу за мушке 5,1%, за женске 8%, уопште 5,4%.

Без понуде посла, према општем броју радника у Београду, остало је: у октобру мушких 17,8%, женских 16%, уопште 18,3%; у априлу мушких 26,4%, женских 9,5%, уопште 22,7%.

Као што се види, април нам показује незапосленост од 22,7% што износи више од једне петине радника у Београду. Другим речима, на 5 радника један је без посла. Ова цифра је свакако врло велика и захтева да се проблему незапослености у Београду посвети пуна пажња.

Према општем броју становника незапосленост у Београду износи 5,8%, а према броју становника способних за привређивање 12,2%. Ма да наша земља, по својој привредној структури аграрна, нема уопште тако горуће питање беспослице као велике индустријске земље, сам Београд, по својим незапосленим становницима, није на много бољем нивоу него ли индустријске земље уопште.

Сам факат, да на 8 становника Београда способних за привређивање долази 1 који не може да нађе зараде, а са њим и његова породица, те да тако и он и његова породица морају пасти на терет оних седморице који зарађују показује, да је незапосленост за Београд један врло крупан и економски и социјални проблем.

Боривоје Д. Петровић, адв.

Надлежност и поступак општин. судова с обзиром на нови грађански парнични поступак Краљевине Југославије

Ступањем на снагу Грађанског Парничног поступка за Краљевину Југославију од 13 јула 1929 год. а који предвиђа т. зв. малични (багателни) поступак у својим §§ 543—547, укида се надлежност Општинских судова за расправљање грађанских спорова у вредности до 500 динара. На основу ових законских прописа за расправу багателних спорова надлежни су једино Срески судови. На тај начин цела цивилна спорна јурисдикција прешла је у надлежност редовних грађанских судова. Овим је освештено начело да редовну јурисдикцију врше само за то позвани редовни судови, а не ванредни, као што су то општински, као што је то до скоро практиковано не само код нас, него и у осталим државама Европе (пример Француска).

Међутим од горњег принципа законодавац је одступио. Он је спорове о багателним предметима (малични поступак), и даље доделио у надлежност општинских судова. Како данас стоји законодавство које нормира поступак и надлежност општинских судова? На ово питање добићемо одговор из излагања које следује.

а) Општинске судове, као посебне судове или ванредне, законодавац је предвидео у § 1 ст. 2 Закона о уређењу редовних судова од 18 јануара 1929 године као судове одвојене од опште управне власти. Према томе начелно ови су судови установе које спадају у домен грађанског правосуђа, те је са гледишта поменутог закона ирелевантно што исти нису предвиђени и у Грађанском парничном поступку, где је било логичније да су и ови судови предвиђени.

Према § 102 Закона о уређењу редовних судова нормирано је: „Где постоје општински судови или њима сличне установе остају и даље на снази наређења о њиховој надлежно-

сти. Ближа наређења о саставу и надлежности општинских судова, као посебних судова (§ 1 одељак 2 овог закона) ,о поступку тих судова, прописале се посебним законом.“ Законодавац, као што се види, оставља и даље општинске судове у систему устројства цивилног правосуђа, а устројство, надлежност и поступак ових судова оставља да уреди спецјални закон. Мађутим до данас овај закон није донешен и ако је Грађански парнични поступак за Краљевину Југославију ступио на снагу у већем делу правног подручја исте.

На место специјалног закона дошао је чл. 7 Уводног закона за Законик о судском поступку у грађанским парницама који привремено предвиђа општинске судове надлежне за извесне грађанске спорове. Овај члан гласи: „Општински односно месни судови као и општински уреди за посредовање, где данас постоје, остају за сада.“ Даље се вели у истом члану: „Министар правде прописале Уредбом потребна наређења о саставу и надлежности општинских (месних) судова и о поступању пред њима, а овлашћује се да Уредбом установи општинске судове где још не постоје, или да их укине где данас постоје или да их замени општинским властима за посредовање, за које ће издати потрение прописе.“

Као што се види из предњег законског прописа излази: 1) Да до доношења специјалног закона о општинским судовима остају даље постојећи општински судови и поступања на снагу Грађанског парничног поступка у већем делу наше државе. 2) Да ће Министар правде специјалном Уредбом прописати састав, надлежност и поступак општинских судова у грађанским парницама, и 3) Да се Министар правде овлашћује да Уредбом установи општинске судове где ови данас

не постоје односно да онде где постоје исте замени општинским властима за посредовање. Овако Закон прописује, али шта је до данас урађено према наређењима овог законског прописа? Данас је стање ствари следеће: а) остали су и данас општински судови надлежни за спорове грађанске природе до извесне суме новаца као и за извесне специјалне спорове без обзира на вредност спорног предмета; б) није донешена специјална Уредба којом се нормира надлежност, састав и поступак општинских судова, већ је место тога Министарство правде путем једног расписа наредило да и даље остају прописи до сада важећих Грађанских парничних поступака као и специјални закони који говоре о овој материји. Тај распис Министарства правде издат је 22 децембра 1933 године и он гласи: „Дана 1 јануара 1934 године Закон о судском поступку у грађанским парницама од 13 јула 1929 године добија обавезну снагу на подручју Апелационог суда у Београду.

По чл. 7 Уводног закона за Законик о судском поступку у грађанским парницама од 9 јула 1930 године општински судови, где данас постоје остају и даље све дотле, док не буду евентуално укинута на основу става 2 истог члана.

По ставу 2 истог члана Министар правде овлашћен је, да Уредбом пропише потребна наређења о саставу и надлежности постојећих општинских судова и о поступку пред њима.

У вези тог наређења Министарству правде достављена су питања: по ком ће поступку поступати постојећи општински судови, да ли по новом или по старом.

Поводом тога доставља се судовима ово објашњење: По чл. 7 став 2 Уводног закона Министар правде овлашћен је да Уредбом пропише потребна наређења о саставу и надлежности општинских судова и о поступку пред њима ради изједначења ове правне материје пошто постоје на појединим правним подручјима неједнаки прописи о томе. Одатле излази, да док таква Уредба не буде издата, имају, да важе, за састав, надлежност и поступак поменутих судова досадашњи прописи, дакле прописи старог Грађанског и парничног поступка, као и односни прописи Уредбе о убрзању рада код судских и иследних власти, а не прописи новог Закона о судском поступку у грађанским парницама.”

Као што се види, цитирани распис Министарства правде оставља и даље у важности све досадашње прописе било Грађанских судских поступака било специјалних закона који говоре о надлежности и поступку општинских судова у грађанским парницама. Ово ће стање трајати све до доношења Уредбе која ће регулисати ову правну материју.

Најзад, од важности је и то што је Министар правде овлашћен према чл. 7 Уводног закона да укине општинске судови, што ће вероватно и учинити с обзиром на прописе о багателном (маличном) поступку који предвиђају надлежност среских судова за спорове до 500 динара.

б) Као што смо видели из изложених законских текстова, егзистенција општинских судова као судова у грађанским споровима је загарантована на несумњив начин и после ступања на снагу Грађанског парничног поступка и на територији Апелационог суда у Београду. Како ствар стоји у погледу надлежности општинских судова по досадањим законским прописима? На ово питање доћи ће одговор из следећег излагања. Пре свега да напоменемо да ови судови данас постоје у Србији, Војводини, Међумурју, а месни судови у Хрватској и Словенији. Ми ћемо изложити стање ствари према постојећим прописима који важе на тим територијама данас с обзиром на чл. 7 Уводног закона за Грађански парнични поступак Краљевине Југославије у вези цитираног расписа Министар. правде. Тако:

1) *Србија (где се подразумева и Лужна Србија)*. На овом правном подручју општински судови су надлежни према чл. 15 Уредбе о убрзању рада код судских и иследних власти у вези § 6 Српског Грађ. суд. поступка да решавају по свима споровима у вредности до 500 дин. закључно а у споровима непокретнина до 200 динара, док по меничним споровима до 100 динара. Поред тога решавају о споровима због службениости из § 335 Српског Грађ. зак. Исти је случај и у погледу поравнања.

2) *Војводина и Међумурје*. Општински судови на овом правном подручју у погледу грађанских парница и надлежности за расправу ових предвиђени су Наредбом угарског Министарства унутрашњих дела и Министарства правде бр. 197.100/14. Према овим законским прописима а у вези чл. 45 Уводног закона за Југословенски парнични поступак општински судови у Војводини и Међумурју

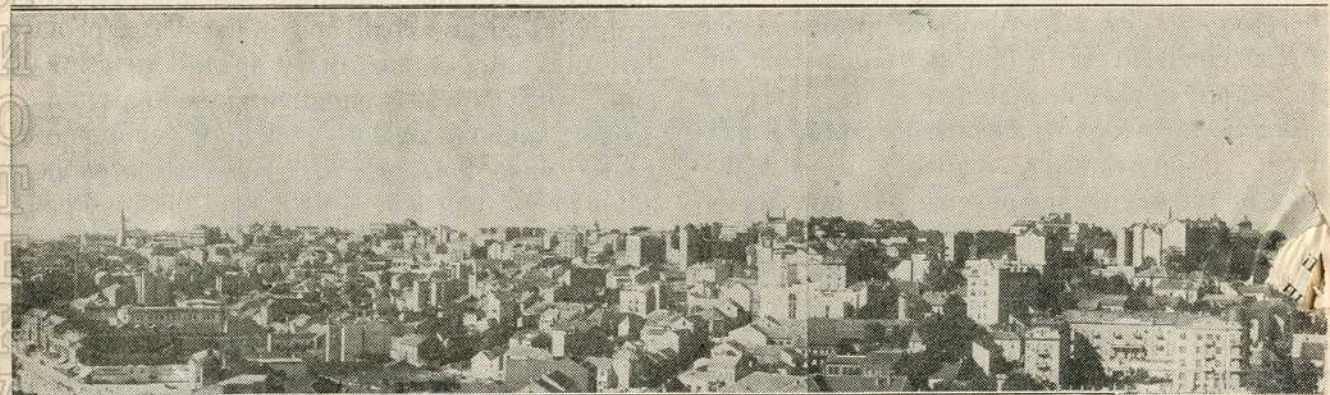
надлежни су за расправу грађанских спорова у вредности до 500 динара.

3) Хрватска и Славонија. И у Хрватској и Славонији постоје месни (општински) судови, који су надлежни за расправу грађанских спорова до 500 динара с обзиром на чл. 45 Уводног закона.

в) *Правни лекови против пресуда општинских судова као судова грађанског правосуђа.*

Као што смо видели поступак пред општинским судовима и надлежност ових нормирана је горе поменутих прописима. Што се тиче правних лекова против пресуда општинских судова и у погледу ових су остали и даље у важности прописи појединих Грађанских парничних поступака као и прописи Уредбе о убрзању рада код судских и иследних власти. Ово гледиште се заснива на пропису последњег става цитираног расписа Министар. правде у вези чл. 7 Уводног закона за Грађански парнични поступак. Питање жалбе против пресуда општинских судова, а специјално на правном подручју Србије расправља чл. 15 Уредбе о убрзању рада у своме последњем ставу где каже: „Пресуде општинских судова су извршне, ако не прелазе вредност од 100 дин. Против пресуда општинских судова у споровима преко 100 дин., жалба се изјављује надлежном првостепеном суду. Против пресуда општинских судова у меничним споровима има места жалби без обзира на вредност.” Према цитираном тексту Уредбе о

убрзању рада излази да је за разматрање жалбе против пресуде општинског суда надлежан окружни суд. Међутим ово гледиште не одговара садањем стању законодавства а нарочито не одговара нормама новог Парничног поступка. Према нашем мишљењу за разматрање жалби изјављене на пресуде општинских судова надлежни су Срески судови, а не Окружни судови. Ово гледиште заснива се на следећим аргументима. Према прописима §§ 543—547 Југословенског Парничног поступка, Срески судови су надлежни за цео тзв. багателни поступак тј. за поступак по споровима до 500 динара, али како су ови прописи суспендовани, као што смо то напред видели, то излази да се под првостепеним судом има сматрати срески суд, а не окружни. Дакле пропис чл. 15 Уредбе о убрзању рада у вези цитираног расписа Министра правде има се тако протумачити да се реч „првостепени” има узети као прва инстанца. У прилог овог тврђења иде и то што у Војводини и Међумурју расправљају по жалби на пресуде општинских судова срески судови а не окружни. Ово ће важити само дотле док се дефинитивно не регулише питање надлежности општинских судова за расправљање по грађанским предметима, и ако срески судови остану надлежни за багателни поступак онда за разматрање њихових пресуда биће надлежни судови предвиђени у Југословенском грађанском поступку.

Илија М. Петровић

Градске библиотеке у Сједињеним Америчким Државама

Према статистичким подацима из 1870 године, тада је у Сједињеним Америчким Државама број неписмених износио око 20%. Од те године па до данас број неписмених се брзо и постојано смањивао. Попис од 1920 године показао је да се још увек налази око 6% неписмених, и то ван градских насеља (ма да и међу њима велики део уме да чита, само што не зна да пише); а и овај број не би био толики, да није било сталног прилива неписмених досељеника, што су успевали да се увуку у Сједињене Државе и поред строгих прописа, којим је неписменим лицима забрањено досељавање.

Већ сама та чињеница, да се у једној држави са близу 120 милиона становника налази тако мали проценат неписмених лица, навела би нас лако на помисао, да се тамо свакодневно издаје један огроман број књига свих врста, од којих многе у издањима од по неколико стотина хиљада примерака. Сем тога, тиме ћемо бар донекле моћи да објаснимо и постојање онако великог броја библиотека, којим данас располаже становништво у Сједињеним Државама. Број библиотека, нарочито градских, тамо је заиста огроман, према европским схватањима и у поређењу са нашим приликама. Ако се латимо опет статистичких цифара, стање ствари је овако: Библиотека јавних, и градских, приступачних публици, било је већ 1926 г. око 18.000. Ту су урачунате све градске јавне библиотеке, почев од оних са по неколико милиона књига, па до малих сеоских библиотека са по којом стотином књига. Али ипак, и да би нам ситуација била јаснија, навешћемо одмах да је од тога броја 8050 библиотека од прилике имало на својим полицама најмање по хиљаду књига. Као што се у опште све у Сједињеним Државама развијало гигантским корацима, тако су и градске библиотеке тамо врло брзо развиле. По свим библиотекама у Сједињеним Државама 1903 г. било је свега 46,765.677 књига; године 1913 тај се број попео на 75,112.935, а године 1923 достигао је већ цифру од 115,688.909. Само што ипак у том великом развоју америчких библиотека били би на погрешном путу, ако би тај развој тумачили једино ширењем писмености код америчких маса. Једно мање или више механичко

познавање азбуке код човека не значи много. Не значи много ни аутоматско свршавање школа и стицање диплома, ако ту нигде нема ни потребне љубави ка науци и књизи, ни довољно духа одгајеног и подигнутог у том правцу. То ће нам најбоље показати наше прилике. Наше градско становништво пати данас од тако зване кризе интелигенције. Имамо много више школованих људи, људи са дипломама, но што то може да поднесе грбача нашег социјалног склопа. Огроман је број њих сада незапослен, а огроман је број опет нашао неко склониште у коме запећку наше гломазне бирократске машине. Број библиотека је, међутим, код нас тако мали, да би се у том правцу могле да пореде са нама само најназадније земље на свету. Тешко је, на жалост, доћи у том погледу код нас до свих потребних статистичких података — а када би се једном до тога дошло, уверен сам да би цифре биле поражавајуће. Па ипак, те тако малобројне наше библиотеке као што су, са тако ограниченим бројем седишта у својим читаоницама — а са тако великим бројем „интелигентних“ грађана (т.ј. људи са дипломама, што се код нас употребљава као синоним) на све стране — могли би још да помислимо као да је оно неколико сиромашних наших библиотека тако опседнуто од јутра до мрака људима жељним знања, да се једва може до места доћи. Тако би бар требало да буде према општем стању ствари, и када би се упоредило то са одговарајућим околностима у другим културним земљама. Дали је пак то заиста тако — о томе би добро било да припитамо мало наше библиотекаре.

Није, дакле, само стање писмености у једној земљи, није само довољно висок број школованих људи у једној средини, онај неопходни *vis vitalis* за библиотеке и библиотекарство на томе месту. Оно што је далеко неопходније, то је општи дух у томе смислу код свих слојева народних маса, једна општа љубав и поверење према књизи код свих, и оних са дипломама и оних без диплома; као и једно опште уверење, да човек сваком послу треба да приступи тек након извесног претходног теориског упознавања и припремања са датим задатком, а до чега се може доћи само помоћу књига и по библиотекама.

Тај потребан дух, то свесно схватање да су библиотеке једна врло важна чињеница у народном културном развоју, тога има у Сједињеним Државама у великој мери; и томе се једино и може захвалити, што су америчке библиотеке дошле до онако завидне висине на којој су данас. Библиотека је тамо исто толико важно и неопходно васпитно сретство као и школа. Библиотека је тамо један активан а не пасиван фактор у просветном систему. Она не чека на приватну иницијативу овог или оног читаоца, који ће се с времена на време сетити да се њом послужи и стресе праšину са неколико њених учмалих звезака на полицама — већ се библиотеке тамо такмиче у изналажењу путева којим ће да привуку што већи број читалаца у своје читаонице, организују специјалне популарне

Библиотека Колумбије универзитета

изложбе ретких књига, старих рукописа и слика, приређују у својим просторијама нарочита предавања за одрасле и за децу, и довијају се како ће својим грађанима да пруже што више олакшица, те да им боравак у библиотеци учине што угоднијим.

Мора се признати да узрок толикој активности код једног америчког библиотекара треба потражити мало дубље, у самом корену целокупне америчке библиотечке организације, у оном економско-финансиском базису на коме почива цео тај систем, и од кога донекле зависи напредовање у служби и повишица у плати сваког појединачног чиновника. Као и кроз све друго у Америци, тако је и кроз библиотекарски посао у Сједињеним Државама спроведен донекле послован дух. Траже се резултати, тражи се ефикасност у послу, тражи се лична иницијатива, тражи се успех, и то јасан, очевидан успех. Библиотекар треба да докаже потребу своје егзистенције — а доказаће је тиме, ако успе да га публика тражи, да посећује у што већем броју његову установу, и да се заинтересује за његов

рад. На тај начин обратиће на своју библиотеку пажњу и богатим људима, који тамо сматрају да им је дужност да из својих прихода издвоје нешто и на просветне сврхе. Библиотека расте, посетилаца све више, књига све више — а библиотекар добија повишицу или аванман на бољи положај. Али и поред тога што би овакво објашњење изгледало можда и сувише грубо и материјалистичко, у својој основи оно је тачно, а у својим резултатима оно се показало за сад као најбоље и најуспешније. Само о овоме, као и о начину на који ради један амерички библиотекар, како организује свој посао, којим се сретствима служи, како се спрема за свој позив у животу — о свему томе биће говора у следећем нашем чланку о библиотечарству у Сједињеним Државама. Ми ћемо овде да се задржимо укратко само на главним типовима америчких библиотека, илуструјући сваки такав тип описом по једне репрезентативне библиотеке те врсте.

Америчке библиотеке у малом броју припадају федералним или појединачним државним властима. Много већи број, односно апсолутна већина библиотека јесте потпуна или делимична својина општина првенствено градских, а затим разних градских института, фондова итд. Највећа библиотека у Сједињеним Државама, главни стуб њиховог библиотечког система и као нека врста њихове Народне Библиотеке, јесте Library of Congress у граду Вашингтону. На овој библиотеци ћемо се нарочито задржати.

The Library of Congress.

Ова библиотека основана је године 1800. Од свог постанка до данас два пут је страдала од пожара (1814 год. и 1851 год.). Зграда у којој се библиотека данас налази подигнута је 1897 године, и коштала је тада око 7,000.000 долара. То је једна врло монументална грађевина од гранита, са пространим мермерним холовима прекривена фрескама, и снабдевена је најмодернијим механичким постројењима за што брже преношење књига у главну читаоницу, као и разним обезбеђењима од пожара. У њој се данас налази више од 4,000.000 књига, и тај се број повећава са око 100.000 нових књига просечно годишње. У библиотеци је запослено преко 500 чиновника и послуге. Библиотека је отворена за свакога од 9 пре подне до 10 увече непрекидно. Лица која се баве каквим истраживачким и научним радом, могу да добију у самој библиотеци коју од специјалних ложа за ту сврху, са неколико празних полица, на којим би могли да привремено сместе сву литературу потребну им за рад.

Да би се добила бар бледа слика организације рада у овој вашингтонској библиотеци, ја ћу овде да побројим сва одељења на која је библиотека подељена, и од којих сва

ко има свог шефа, главног помоћника и остало особље. На челу библиотеке стоји главни библиотекар, који има свог главног асистента и секретаријат. Општом администрацијом библиотеке и персоналним одсеком рукује Главни чиновник, под чију управу спада и благајна библиотеке. Остали одељци иду овим редом: Одсек читаоница, Библиографско одељење, Књиговезачко одељење, Одељење за карте, Одељење за каталог, Класификационо одељење, Одељење за документа, Легислативно одељење, Поштански одсек, Одељење за рукописе, Одељење за мапе, Музичко одељење, Одељење за нарудбине, Одељење за новине и часописе, Одељење за отиске, Семитско одељење. Словенски одсек, Одељење за Смитсоновијану, Правно одељење, Одељење за „copyright“, и најзад надзорништво зграде (машинисти, електричари, чувари и послуга).

Главна читаоница је једна врло висока округла просторија у средини зграде, са стакленим кровом и великим балконом унаоколо. Она је везана са свим магацинима за књиге пнеуматичним цевима и електричним дизалицама, тако да читаоцу не треба да чека више од два до три минута, па да добије књигу коју тражи. Сем главне читаонице у библиотеци се налази специјална читаоница за Одељење за новине и часописе, засебна читаоница за слепе и засебна читаоница за чланове Дома претставника и Сената.

Оно што одржава ову библиотеку у центру америчког библиотекарског система, то није толико чињеница што је по броју књига она највећа библиотека у Сједињеним Државама, колико је то због њеног одељења за израду каталожких карата. Свака књига која уђе у ову библиотеку прође кроз одељење за каталог, класификационо одељење и одељење за карте. У тим одељењима се изради њена карта за централни каталог (са узгредним картама према наслову, садржини итд.), књига добија свој број под којим ће стајати у магацину; и затим се у малој приватној штампарији саме библиотеке отштампа већи број истих таквих карата, које се после разашилу разним другим библиотекама претплаћеним на те каталожке карте. На тај начин многе библиотеке су ослобођене потребе да саме раде своје карте за каталог. Сем тога све те библиотеке знају увек које се све књиге налазе у Конгресовој Библиотеци, и према њима читаоци тих библиотека могу лако путем позајмице доћи до књига потребних им за рад, а да не путују специјално у Вашингтон, или да не прибегавају ради тога обимној преписци. Према годишњем извештају Комесара за просвету Сјед. Држава за годину 1927/28, Конгресова Библиотека је до тада већ отштампала била 4,000.000 својих каталожких карата. Данас их свакако има знатно више. Да напоменемо још и то, да те карте припремају нарочити стручњаци, који сви раде по

једном истом систему, са истим скраћеницама и потпуно уједначено — тако да свака карта на малом простору пружа тако рећи све информације о књизи на коју се односи, а врло често наводи и цео садржај, ако то само простор омогућује.

Главни извор помоћу кога ова библиотека долази до нових књига, налази се у њеном одељењу за „copyright“. Сваки издавач у Сјед. Државама, који хоће да обезбеди ауторско право за своја издања, обраћа се том одељењу прилажући уз молбу увек два примерка књиге за коју тражи заштиту. На тај начин *The Library of Congress* добија скоро сваку књигу која се појави у Сјед. Државама. Али сем тога не само држава и општина, већ и многа приватна лица, пружају Конгресовој Библиотеци велике своте за куповање страних књига и ретких старина и рукописа.

Конгресова библиотека у Вашингтону

После ових неколико речи о тој централној библиотеци у Сјед. Државама, требали би сада да пређемо на описивање неколико типичних претставника разних врста библиотека у Америци. Задржаћемо се најпре на Народној Библиотеци (*The Public Library*), у Њу-Јорку, као једном од zgodних примера за илустровање градских комуналних библиотека. *The Public Library, New York*.

Комунална Библиотека у Њу-Јорку није по броју књига у својим магацинима ни близу тако велика као Конгресова Библиотека. Она располаже са 2,500.000 књига. Али је њена функција као библиотеке за шире масе грађанства далеко значајнија и ефикаснија. Поред своје централе на Петој Евњи (између 41 и 42 улице), ова библиотека има широм града Њу-Јорка око 50 својих филијала, тако да сваки њу-јоршки грађанин може да се послужи најближом филијалом, место да иде у саму централу, која често може да буде врло далеко од његовог стана. У централу и филијалама ове библиотеке запослено је око 1400 службеника. У централној згради могу да се сместе до 1800 читалаца, а у филијалама, како у којој, од 50 до 300 читалаца. Централна зграда је једна монументална грађевина од

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мермера и гранита, са врло укусно, скоро луксузно, намештеним просторијама, и са свим оним онаквим механичким постројењима за брз рад, као што смо их већ описали у Конгресовој Библиотеци у Вашингтону. Многе филијале су такође смештене у таквим зградама, да би за сваком поједином од њих (као на пример за оном у *Seward Park*-у или *Hart-let*-у) могле дубоко да уздишу београдске библиотеке.

Ова библиотека је постала пре четрдесет година уједињењем неколико бесплатних библиотека за народ (подигнутих разним фондовима и даровима), као и општинских библиотека у Њу-Јорку. Од тада се ова библиотека налази под надзором њу-јоршке општинске управе, ма да њом стварно управља један одбор, у коме сем претставника њу-јоршке општине седе и неколико најугледнијих њу-јоршких грађана. Њу-јоршка општина подноси највећи део библиотечких трошкова. Нарочито су службеници на њеном платном списку; а и скоро све земљиште на коме су подигнуте зграде ове библиотеке поклонили је општина. Ипак многи приватни дародавци су много учинили за напредак њен, међу којима се нарочито истиче породица Астор, која је дала 1,700.000 долара, С. Тилден, који је дао преко 2,000.000 долара и А. Карнеги, који је дао 5,200.000 долара.

На полицама ове библиотеке има места за 3,000.000 књига у централној згради само. Кроз неку годину то ће све бити попуњено, и централна зграда ће морати дозирањем да се проширује, као што је то већ био случај пре три или четири године са Конгресовом Библиотеком. Њујоршку градску централну библиотеку посећује дневно око 7.500 лица просечно, а око 2,000.000 до 3,000.000 књига се изда годишње на захтев по реверсу; док то не значи да је у библиотеци само толико књига употребљено, јер се један огроман део њених књига налази на отвореним полицама у главној и специјалним читаоницама, и њима се свако може сам да послужи без икаквог реверса. Свако има права да се користи библиотеком и њеним књигама, да посећује њене изложбе и њена предавања, без икакве легитимације и потпуно бесплатно. А добар део књига из ове библиотеке може се узети и на употребу код куће за две недеље, пошто се најпре од библиотечке управе за ту сврху добије нарочита легитимација.

Поред многих других специјалних одељења у централној згради, у њој се налази и Словенско Одељење, које је после словенског одељења у Конгресовој Библиотеци највеће одељење те врсте у Сједињеним Државама.

Унутрашњост ове библиотеке је врло пријатна и привлачна. По пространим ходницима налази се много камених клупа за одмор, као и малих фонтана са чистом водом за пиће.

Пред главном читаоницом је врло велика квадратна соба за каталог, који је смештен дуж зидова у малим фијокама; а у средини налази се ограђен четвртаст простор, у коме седе чиновници што дају информације читаоцима, примају реверсе и издају бројеве по којима ће се добијати тражене књиге у главној читаоници. Као и скоро све друге библиотеке у Америци, и ова је отворена за публику од 9 пре подне до 10 увече непрекидно. А отворена је такође и недељом по подне од 2 до 10 увече.

Нема скоро места у Сједињеним Државама које не би имало по једну општинску библиотеку ове врсте, већу или мању, то се већ разуме, према самом месту у коме се налази. А. Карнеги је својим чувеним завештањем допринео да се подигне велики број таквих муниципалних библиотека. Његов фонд је обично пружао потребну своту за зидање зграде, уз услов да општина бесплатно уступи земљиште, и у извесној се мери бар обавезе да сноси трошкове око одржавања библиотеке.

Друга једна врста библиотека је такође врло важна у америчком систему, јер су и те библиотеке широм отворене градској публици уопште (не само студентима и професорима), и то су универзитетске библиотеке. У свакој групи зграда што сачињавају један универзитет или колеџ у Сједињеним Државама, обично је највећа и најлепша зграда у центру „кампуса“ библиотека те школе.

Ја ћу се као на претставнику библиотека те врсте задржати овде на Библиотеци Колумбије Универзитета у Њу-Јорку. *Columbia University Library*.

Колумбија Универзитет је састављен из врло много разних факултета, одсека и специјалних школа, као и из једног колеџа за ученике и једног за ученице. Сваки од тих специјалних одељака има и своје нарочите потребе у погледу књига и погодности за рад. Отуда је настало то, да поред главне библиотеке Колумбије Универзитета, која се налази у једној монументалној згради у средини, по разним факултетима и школама овог универзитета имаде још преко тридесет департаманских библиотека. Сви ти одељци чине са главном библиотеком једну целину, и сви заједно имају један заједнички каталог у згради главне библиотеке. Целокупна ова библиотека има данас преко 1,300.000 књига.

Особина ове библиотеке јесте то, да се њене могу узети апсолутно све књиге на домаћу употребу, на дужи или краћи рок, већ према природи саме књиге, а најкраће на употребу за једну ноћ. Ради тога се ова библиотека и отвара пола сата раније од осталих библиотека, како би дужници могли лако да поврате узете књиге, и да буду у 9 сати на свом редовном послу.

Међу појединим одељцима ове библиотеке, који су у неким случајевима врло богато опремљени специјалне стручне библиотеке, вреди поменути нарочито *Avery Library*, библиотеку школе за архитектуру, која садржи преко 30.000 књига из области архитектуре, урбанизма и примењених уметности, и у том погледу је највећа оваква стручна библиотека у Сједињеним Државама. Затим је исто тако вредна помена и библиотека на *Teachers College*-у (Вишој Педагошкој Школи Колумбије Универзитета), која има преко 100.000 педагошких и филозофских дела. Тако исто је врло велика и библиотека Правног Факултета, која има преко 150.000 књига.

Поред стручно образованог библиотечког чиновништва у овој библиотеци, у њој је на раду још и огроман број студената, којима се плаћа на сат по 30 до 40 цента и који се на тај начин помажу док су на студијама. Такво упославање студената практикује се скоро по свим школским библиотекама у Америци.

Али нису само универзитети тамо снабдевени тако богатим библиотекама на којима им се мора позавидети. Нема градске средње школе у Сједињеним Државама, која није снабдевена једном пристојном библиотеком за наставнике и ученике, и то лепо уређеном библиотеком, из које можете узимати књиге преко целог дана, и којом рукује специјално за то плаћено особље.

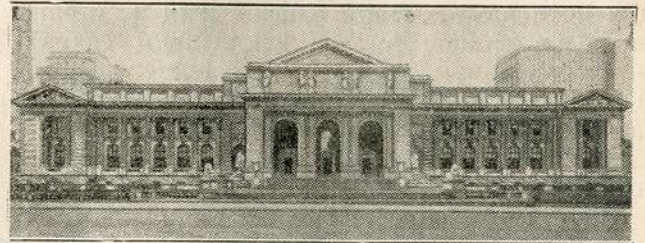
Ја сам видео више таквих библиотека у њиховим средњим школама, и овде ћу се задржати нарочито на оној, која се налази у њујоршкој средњој школи *The Lincoln School*.

Библиотека ове школе је смештена у три собе, од којих средња је највећа и служи као читаоница, једна је библиотекарска соба за рад, а друга је подешена као учионица са покретним столићима и клупама, и у тој соби се држе разна пригодна предавања и састанци у вези са радом у библиотеци. Библиотекар ове школе је у рангу наставника. Он држи специјалне часове за ученике појединих разреда, и на тим часовима он поучава ђаке како треба да чувају књиге од квара, како да организују своје приватне домаће библиотеке итд.

У читаоници има на полицама места за 5.000 књига, и ученици могу сами да их узимају са полица и да се служе њима док су у учионици, а реверс на књигу дају само ако књига да је изнесу ван библиотеке. Књиге су смештене по полицама према редовима, то јест груписане су на једно место све оне књиге које би одговарале једном дечијем узра-

сту, и имале неке везе са оним што један ученик те године учи у својој класи. Сем књига у читаоници се налазе и табле за истицање огласа разних школских група и удружења, затим табле на које ученици прибадају интересантна саопштења, занимљиве исечке из новина, разне цртеже итд. Ту се налазе и два изложбена сточића прекривена стаклетом за излагање ретких старих књига, разних куриозитета, ученичких радова и других таквих ствари.

Функција библиотекара једне овакве мале школске библиотеке није само да чува књиге и држи их у реду, већ је он као нека врста ученичког ментора, он их уводи у свет књига, навикава га на служење књигама, гледа да га одвикне од бубања факата напамет и да га привикне свестранијем проучавању сва-

Народна библиотека у Њујорку

ког предмета, да га убеди, најзад, у то да су му књиге највећи пријатељ у животу ако уме правилно да их искористи.

Комунална библиотека уопште игра врло велику улогу у америчком животу. Нема ни једне мале сеоске школе тамо са само једном учионицом, а да се у тој једној учионици не налази бар неколико полица пуних књига. Касарне, болнице, ратни бродови, клубови, хотели, велика предузећа, железничке станице, разни институти, велике фабрике, многа удружења, сви они имају свако своју велику библиотеку, са нарочитим библиотекарском, која не постоји ту само као украс или парче намештаја. У америчкој јавној служби постоји нарочита листа библиотекарских положаја, и у ту службу се ступа тек после претходно положеног стручног испита. Библиотекарство се тамо учи на нарочитим стручним школама — али о тим школама за библиотекарство, о начину рада по америчким библиотекама и о основним принципима њиховог библиотекарства биће нарочито речи у следећем чланку кроз наш часопис „Београдске општинске новине”.

Јавна говорница:

Јеврем Герасимовић,

Изградња пиргова у Београду

Има у нашој средњовековној архитектури мотива пластике; орнаментике и саме конструкције, који би се данас дали сјајно применити на свакојаке градске грађевине, некад онакви какви су онда били, много чешће вешто и уметнички допуњени и разрађени.

Али наши архитекти бране се увек на један исти начин: стари српски стил не припада само прошлости, већ искључиво сакралним грађевинама; данас се од једне грађевине, ма чему служила, тражи нешто друго, нешто ново, нешто савремено; данас располажемо материјалом који дозвољава више но некада малтер, камен, цигла и цреп.

Као да је једна грађевина икада била нешто друго до скуп паралелипипеда, и као да ће икад бити нешто друго! Као да се тобожњи модерни стил не изводи у камену, цигли, малтеру и црепу!? Као да се збиља од данашње грађевине тражи нешто више од оног што се тражило од средњовековне, и као да се то постиже само модерним стилем!? Као да има стилова у којима су подизане само сакралне грађевине! Најзад, као да су у нашем средњовековном стилу подигнуте само цркве!

Наши стари владари и њихова властела оставили су, истина, цркве, јер су њихови станови били већином од слабог материјала. Али, да ли су оставили само цркве? Хилендар је пун најпрофанијих зграда, манастирских конака. А близу Београда, међу остацима смедеревског града, налазимо на рушевине дворца Ђурђа Бранковића. А шта је постојало у Магличу, у Звечану? У Крушевцу данашња Лазарица била је придворна црква. Турци заиста нису рушили црквене грађевине, сем случаја борбе око њих, али то не значи да нису рушили и станове, да не кажемо двореове наших владара и њихове властеле, и старе српске градове, у којима није становала само најпростија војска. А горњи примери јасно нам кажују да је било и таквих грађевина, подигнутих у истом стилу у коме и цркве, примењеном, природно на те профане грађевине.

А после, где је тај стил који није био прво примењен на сакралне грађевине па са њих временом сишао на најпрофанију зграду? Преко манастирских конака и црквених кућа на бискупске двореове (дворове бискупа

који су све друго били само не свештеници) и других верских великодостојника, примењиван је и на двореове владалаца и богате властеле, док се није спустио преко комуналних и еснафских зграда на грађевине богатијих чланова трећег staleжа.

Уметник је свакад славио неког: Бога или његовог свештеника, владоаца или његовог војсковођу, капетана индустрије или његовог радника.

Да кроз грађевину није певао химну нечем нематеријално великом, уметник не би дао лепоту кроз стил, јер не би био искрен у своме обожавању. А да је певао химну нечем материјално великом, дао би лепоту нуво-риша, лепоту покондирене тикве, каквих лепота данас по рату има код нас у Београду тако много у свима областима људске радиности, уметности и занатства, лепота чији је канон посве прост и гласи: што скупље, то лепше!

И кад су наши средњовековни неимари, тако српски, после химне Богу, певали песме и његовим свештеницима, а знамо да су је певали и седоме деспоту Ђурђу, природно је да би у истоме смислу певали и песме осталим меценама, властели и другима. Али за то није било времена, настало је убрзо веома дуго и мрачно доба, у коме се није могла певати никаква архитектонска песма. Али су певане друге песме: дивна народна песма и дивна народна орнаментика...

Ако знање служи напретку, благостању, задовољству, срећи, — монопол знања сигурно томе не служи, нити људима помаже да до тога дођу, већ силно одмаже.

У песништву давно већ не постоји такав монопол, па су зато нови уметници на основу народне песме новом потком испевали нове лепоте. У области орнаментике као да већ преовлађује дух монополског знања, јер чујете овда-онда да глас стручњака забрањује уметничкој души да на основи старе народне орнаментике новим поткама нове лепоте свету пружи. Али у области архитектуре и самим законом признато је формалним стручњацима искључиво право неексплоатације и експлоатације старе српске архитектуре, и право да деле епитете „лепо“ и „ружно“, „може“ и „не може“, те зато радосно богаство нашег старог српског стила

његове добре стране које нема нити икад може имати једна модерна зграда у „велеграду“ ма колико се пута звала „палата.“

Као што се из приложених цртежа види, пирг би требало да буде српски облакодер, али без претензија да допре небу под облаке и без рђавих страна американских облакодера.

Дата су два примера. Један се може извести делимично у цемент-малтеру с обичним бетонским серклажима; други се не да ни замислити без армирано бетонског или гвозденог скелета с испуном зидова циглом. Оба примера су дата без стилских претензија и без дубљег статичног рачунања, — само као замисли.

Дом ученица средњих стручних школа у Београду (учитељске, трговачке, техничке, занатске) замишљен је као пирг подигнут на плацу палилулске основне школе, основне школе на западном Врачару или на месту садашње женске учитељске школе из Босанске улице. Састоји се из подземља, приземља и дванест спратова, а под кровом има отворен, незастакљен чардак.

Основе спратова имају 11 метара у квадрату и почивају на 16 армирано-бетонских стубова који се провлаче из дубоких темеља кроз све спратове до пода самога чардака у подкровљу. Спратови су везани гвозденим степеништем с гуменим газиштима и особном дизалицом, а извесни спратови и дизалицама за намирнице, јело, посуђе и слично.

У подземљу су на једној страни купатила, на другој перионица, сушионица, пеглерница и одељење за прљава рубље.

У приземљу се налазе вестибил и мали хол из кога се улази кроз чекаоницу у амбуланту и апотеку, а кроз собу за вратарку у канцеларију управе и оставу ученичких ствари, куфера итд.

На првом спрту налази се стан управитељице од две велике собе, једне мање и купатила, а остатак служи као магацин.

Други спрат садржи све што је потребно за спрему јела и оставу, поред магацина намирница.

Трећи спрат је сав у трпезарији сем позадњих делова у којима су на свакој страни по једно тоалет одељење и одељење за сервирање и десервирање јела, за посуђе, асталско рубље итд.

Четврти спрат има салу за пријем, која служи и као соба за музицирање, и две мање собе за забаву, шах, вез итд.

Пети спрат има читаоницу — књижницу и две мање собе за разоноду.

Шести и седми спрат су посвећени цели учионицама. У позадњим деловима налазе се лаваби кроз које се иде у клозете.

Осталих пет спратова садрже заједничке ложнице са по 14 кревета, ипо два одељења у којима су умиваоници, а на одморишту је место за оставу обуће, горњих капута и сл.

Тако би у овој згради нашло места 70 ученица средњих стручних школа.

Када би се применио систем појединачних соба, у којима би по две ученице становале, училе и спавале, тада би на сваком спрату било по пет соба са по две постеље, два стола, умивоником и осталим. У том би случају на трећем спрату опет била трпезарија, али би се у њој ручавало у две партије, а она би служила и као соба за пријем и забаву, разоноду, те би на осталих девет спратова нашло места 90 ученица.

И у касарнском и у индивидуалном типу овог дома, питомице би живеље под најповољнијим здравственим условима који се могу замислити. Једино би се код последњег типа могло нешто мало замерити оној соби окренутој истоку и северу, али би се променом вертикалне и конструктивне пластике могао добити прозор на најјужнијем делу и те собе и оне окренуте западу и северу. Међутим, ништа не смета да се питомице из те собе мењају месечно с оним из собе окренуте југу и западу. Уосталом, у нашим познатим интернатима и ђачким домовима нису само учионице и трпезарије већ и ложнице положене под веома неповољним околностима, управо рећи, нездравим и штетним.

Место Дома ученица, на истој квадратури може се подићи и хотел, који би на сваком спрату имао по пет соба, једно купатило, два клозета и лавабо испред ових, или две веће и две обичне собе и оно што је већ поменуто.

На истој површини може се сместити и стан од три собе, купатила, кујне, собе за млађе, оставе, клозета, предсобља, два улаза, главним и споредним.

Врсте распореда и намена просторија многобројне су, и на истој квадратури и на већој или мањој, као и на већем или мањем броју спратова, само се извесна величина основе не сме прећи, као што ће се видети ниже, ако се хоће да одржи здравствени оптимум.

У сваком случају, ма каква намена просторија била, имамо много здравије собе и сва остала одељења но у две трећине београдских станова где, услед правца улица, облика и положаја плацева, једва да једна половина одељења задовољава хигијенске услове, док је све остало директно нездраво, да не говорим о оним одељењима која с вентилирају и осветљавају из „светларника“ или из бунарастих дворишта. Никаква вајда није од „модерно“ зиданих станова са „културним конфором“ када кроз прозоре никад не допире сунчани зрак, или само пре шест јутром и после шест вечером.

Код пирга, напротив, свако одељење плива у светлости и купа се у сунчаном зраку најмање шест сати преко дана, а већи део одељења и свих 12 сати дневно. Јер пирг

иако подигнут с обзиром на линију регулациону, ипак није везан за улицу, за њен правац и положај према сунцу, јер се одаје увек окрећу на најздравију страну, ма какав плац био и ма где се налазио.

Природно је да се овакви пригови не би могли подизати на сваком месту и у свакој улици, већ би било предвиђено под којим се условима могу подизати грађевине у облику пирга, дакле квадратне основе до 13 метара величине једне стране, на више спратова. Висина једног пирга ниуколико не би сметала осталим грађевинама, ако би се, примера ради, установило да се они подижу на међусобном растојању осам до десет пута већем но што је њихова висина. Њихова сенка најшира би била једанаест до осамнаест метара, али она дође и прође, а сенке данашњих вишеспратних зграда, подигнутих једна уз другу, остају преко целог дана.

Зидање оваких пиргова било би и финансики повољније но зидање зграда од четири или пет спратова, јер они траже веома мало земљишта, а оно данас стаје просечно 1000 динара м², те позиција „плац“ износи 50% до 80% од позиције „зграда“ у уложеном капитлу, а у случају пирга не би изнела ни 10% до 30%, што зависи од његове висине.

За Дом ученица, хотел, болницу, приватне станове, на основи од 11 метара у квадрату, ако је плац на углу, не би требало да је већи од 200 кв. метара.

Очевидно је да пирг може бити и вертикални наставак једног дела кавке пространије грађевине од 3—4 спрата, а не свакад зидан из темеља на истој квадратној основи, коју он, природно задржава и у таквој грађевини, као и своје сопствене темеље и стопе, из статичких разлога, али је архитектонски сливен са целом зградом. Тако би овај Дом ученица могао бити скраћен за све оне спратове који нису посвећени заједничким ложницама, те би они могли бити смештени у само два спрата и приземљу.

Други пример је планинска кућа на Авали са плитким подземљем, приземљем, пет спратова и отвореним, незастакљеним чардаком под кровом на четири вода.

У подземљу су одељења за спортске справе, гориво, намирнице и одељења кујне. У приземљу има трем и трпезарију, лавабое и клозет, и одељење за дизалицу за јело. На првом спрату за закупца две собе и купатило а трећа соба за послугу. На другом су три собе са по две постеле за госте. Остала три спрата имају по једну заједничку ложницу и по једно одељење за обућу и одећу. Клозети с тушем налазе се у међуспратовима с приступом са одморишта степеништа гвозденог с гуменимгазиштима. У њему теретни лифт. Основа има 8,70 м. у квадрату.

Као у случају Дома ученица и у овој планинској кући било би централно грејање из постројења ван зграде, по страни, али би се код ове могло комбиновати грејање врућом водом с електричним грејањем и осветљењем, директним и преко акумулатора, на основи једног саугас мотора, јер је кубатура мала, а у зимско доба слаба и повремена фреквенција. И при овом распореду, а тим пре при нешто измењеном а веће основе, одак централног грејања могао би се спровести до врха крова и испустити у виду „капића“ у стилу самог чардака, што општи утисак не би нимало покварило.

На овај начин могу се подизати и разноврсне зграде по нашим бањама, санаторија, опоравилиштима, бањске виле са собама за издавање или са засебним целим спратовима, бањски хотели. У бање иду, истина, болесни или бар слаби људи, али је мање заморно отићи на десети спрат дизалицом, па пет корака у своју собу, него 50 степеника на другој спрат па педесет корака до своје собе.

Оно што је главно код ових пиргова, то је, да се не пређе основа од највише 13 метара у квадрату, јер ово задовољава услов „три собе с лица“, па и сваку другу комбинацију, почев од два стана са „собом и осталим“, до једног стана од пет соба и с целим „модерним конфором“, а свака већа основа приморала би нас на осветљавање извесних одељења за боравак или и за спавање искључиво са севера, или, при знатнијем проширењу основе, на испуњавање појединих делова терасама, те би се ипак изгубио донекле максимум здравствености.

Сава Дубљевић,

Претседник Друштва за улепшавање
Карађорђевог парка

Карађорђево Парк

Нема ни једног Београђанина, који не би знао за Карађорђево парк и његов историски споменик и кога не везују неке мале успомене из доба своје лепе младости. Он се налази на левој страни Булевару Ослобођења, сада модерне улице која води ка Авали, Дедињу и Вождовцу и Небојшине улице која везује Душановац, Пашино Брдо и даље као главне саобраћајнице пут Неимара и уласка у парк.

Ту се налази, као један језичак, лепо уређени парк са историским спомеником из на-

руга и ровова још из доба Карађорђевих хероја, пун расутих изломљених крстача и гробова, надгробних плоча и каменова, поцрнелих и оштећених од зуба времена, које их је газило и сатирало. Многе плоче и натписи оштећени су непажњом пролазника и деце, којима је то место још пре Балканског рата било игралиште а уморном сељаку и раднику сан и одмориште за даљи пут.

У средини парка, са леве стране главног пута, налази се тај историски споменик славних првих ослободиоца Београда испод кога су сарањени незнани јунаци Карађорђеви при првом ослобођењу Београда од Турака 1806 године. Старци причају, да је ту погинуо и славни војвода Карађорђевог Васа Чарпић и кад је од тешких рана умирао, тражио је да се сахрани код манастира Раковице, тамо где је као млад момак коло водио са сеоским девојкама.

Овај споменик изгинулим херојима у славу и чест, Кнез Александар Карађорђевић, син Карађорђевог, подигао је 1848 године као вдну захвалност и трајан помен за чест и славу храбро изгинулим Срб-јунацима 1806 г.

Свесни историске вредности и захвални грађани овога краја, који је до скоро био пуст и ненасељен, а у тежњи да удруженим снагама на заједничком пољу рада, сачувају овај историски споменик и припомогну на уређењу овога парка основали су 1907 године „Друштво за улепшавање Карађорђевића споменика, парка и околине“ — које је својим агилним радом и сретствима, а уз помоћ сваке општинске управе, које су друштвеним захтевима на сусрет излазиле на уређењу овога парка и чувању овог историског споменика.

Друштво је уредило цео горњи део парка, нивелисало земљиште, направило стазе засадило липе, кестење и украсно шибље, сејало цветну траву, куповало гледиче, живу ограду, засађивало тује око споменика, те речју и делом деловало на чувању и уређењу овога парка. А о својој слави Ђурђевдану, сваке године кадило и преливало гробове и вршило помен изгинулим херојима по аманету првог великог добротвора Великог Краља Петра Ослободиоца. Оно је за непуних 25 година свога рада подигло три киоска, један у средини парка, у коме се про-

Споменик Карађорђевим јунацима, изгинулим при освојењу Београда 1806 год. подигнут у Карађорђевог парку

шег првог ослобођења, затим „треће-позива“ из Балканских ратова и великог пророка данашње Југославије Француза песника Ламартина, једини парк у овоме крају Београда који служи за разоноду и одмориште великом броју Београђана.

Памте га многи нараштаји, какав је некад био а какав је сада? Некада запуштено гробље са утревим пешачким стазама, пун ја-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

дају освежавајућа јела и пића у летњим жарким данима. Оно је тражило, да на месту где су сада оне две бедне кућице чуварева, подигне свој дом — павиљон, а кад му та концесија није одобрена, оно је ипак дошло до свога лепог дома у Небојшиној улици бр. 39, који ће бити камен темељац за његов даљи рад на подизању првог споменика Бесмртном Војду Карађорђу, првом и највећем хероју, кога нам петстогодишње робовање даде „и коме све препреке на пут беху али доспе циљу великоме.”

У томе циљу друштво је изменило и своја правила а за покровитеља друштва примио се Њ. В. Светост Патријарх српски господин Варнава и када се наше опште прилике побољшају и прегрми ова незапамћена криза, друштво ће равзвити пуну акцију свога несебичнога рада.

Заузимљивошћу овога друштва, у чијој су управи, два академска сликара, пет инжињера, три лекара, два банкара са осталим угледним члновима и предусретљивошћу општинске управе, подигнута је лепа бетонска ограда са целе доње стране парка, са којом су заклоњена сва приватна имања, која су својим алејама гледала у сам парк.

Парк је данас постао главно и једино место за одмор и разоноду целог Врачара, Јатаган мале, Душановца и целе околине. Ту се скупља маса наше омладине, старо и нејако,

ради одмора и освежавања у цветном зеленилу и свежем ваздуху.

Карађорђево парк и Његов споменик данас познаје свако дете; он је највећи и најповерљивији друг наше омладине, песме и живота, ту су вам младост, здравље, песма и музика. Зато је он у летње дане највише и посећен а празником и недељом у њему ври као у кошници до касно у ноћ.

Њему данас недостају још само две ствари: лепа модерна ограда, која треба да замени ону бедну искидану жицу на коју се сваки пролазник преплиће и сваки посетилац стиди, јер се овај парк сада налази у самој средини наше лепе престонице. Стога се с правом апелује на данашњег агилног претседника Општине, да ће увидети потребу, нарочито због историског имена, који овај парк носи, у чијој слободи ми данас сви уживамо и настати, да се искидана жица што пре уклони и замени модерном оградом какву он и заслужује.

Исто тако, да се улица Небојшина, која га додирује целом дужином парка, изрази модерном калдрмом ради што лакшег приступа у сам парк. Општина, као наша заједничка кућа, дужна је да помогне своје грађане а ми ћемо умети ценити и поштовати ту општинску управу, која употребљава максимум своје снаге и знања за свестрано унапређење Београда.

Прилози за историју Београда:

Света Милутиновић,
новинар, гл. секретар Удружења
бранилаца Београда

Како се у Београду живело у првим данима Светског рата

Једна сцена пред буру...

И ако је са Турском и Бугарском већ одавно био потписан уговор о миру, у Београду су се још и после тога виђали многи рањеници са уфачлованим главама, рукама и ногама. Власници београдских биоскопа још и у почетку 1914 године ове рњенике пуштали су у своје биоскопе, да гледају претставе. Тада сам, као дечак, био присутан једној сцени, која се одиграла не на биоскопском платну него у дворани биоскопа „Коларац”. Главни јунаци ове сцене били су: опуномоћени министар Аустро-Угарске монархије на нашем Двору, г. Гизл, и десетина наших рањеника, јунака са Куманова и Брегалнице. Као да сада гледам, сећам се кад је плавокоси г. Гизл, елегантно одевен, са моноклом на десном оку, пришао групи наших рањеника за време биоскопске паузе, поздравио се са њима и упитао их на српском језику:

— Но, како је, јунаци?

Рањеници, не знајући с ким имају част да говоре, а сматрајући тога господина за свога пријатеља, слеглоше раменима и одговорише:

— Вала, све је добро, господине. Само нам је жао што нам Шваба оте Драч и море, у које смо већ били својим ногама загазили, као Христос у Јордан!

Депеша која је милионе мајки и деце завила у црно

Од овога разговора плавокосог г. Гизла са нашим рањеницима у дворани биоскопа „Коларац” једва ако је протекло шест месеци, а већ је телеграфисткиња у београдском Главном телеграфу примила ову ужасавајућу депешу од стране Владе, коју је г. Гизл на нашем Двору претстављао. Та депеша, упућена 15, 28 јула 1914 године из Беча преко Пеште нашој Влади у Београд, и ако се она тада налазила у Нишу, гласила је:

„Краљевском српском Министру
иностраних послова,
Београд.

Пошто Краљевско српска влада није дала задовољавајући одговор на ноту,

коју јој је предао аустро-угарски посланик у Београду 23 јула 1914 године, Царско-краљевска влада налази за потребно да сама да задовољење својим правима и интересима и да ради тога прибегне оружју. Аустро-Угарска сматра, дакле, да се од овог тренутка налази у ратном стању са Србијом.

Министар спољних послова
Аустро-Угарске,
Граф Бертхолд с. р.”

И ако се Србија, према затегнутом и непријатељском држању Аустро-Угарске, могла надати свему, ипак је ова депеша на десној обали Саве и Дунава изазвала неочекивано изненађење.

Почетак рата и страдања Београда

Овом депешом дипломатски односи Аустро-Угарске са Србијом били су званично прекинути. Али и ако је рат већ био објављен, у Београду још многи за ову ужасну депешу нису знали. Живот је у вароши и после ње текао као обично, истина са мало више нервозе и забринутости, што се приметно могло опазити на лицу сваког Београђанина.

Да је рат од стране Аустро-Угарске званично Србији објављен, и ако је депеша о објави рата из Пеште у Београд примљена још у 1 сат у подне, шире масе Београђана о томе су сазнале тек после пет часова по подне. Јер требало је прилично времена док се депеша из Београда пошаље Влади у Ниш, и док је ова исту проверила, пошто је она послата обичним путем, отворено преко поштом као и свака друга депеша. (Касније се установило да је Аустро-Угарска влада ово учинила намерно, да би добила у времену како би нас изненадила и напала неспремне).

Као по команди, 15 јула (по старом календару), око шест часова увече, после овог страховитог сазнања, на свима београдским радњама спуштене су ролетне. Закључавајући своје радње, трговци и занатлије пожурили су се да из њих изнесу само новац, док

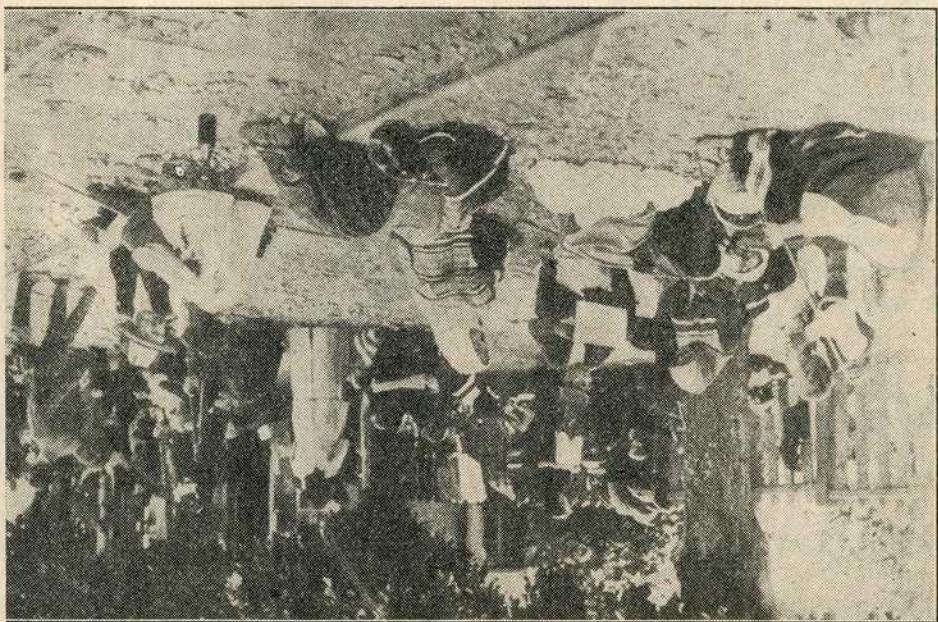

су робу и друге ствари остављати судбини. Није се имало времена, јер је сваки жетео да што пре стигне кући и своју породицу склони од опасности и смрти, која је лебдела у ваздуху над Београдом.

У вароши је тог вечера завладала права паника. Људи су се узмывали, као пчеле у кошници. Једни су се спремали у своје команде, други, опет, хитали су да што пре напусте варош, јер се мучњевитом брзином била пронела вест, да ће Аустријанци још у току ноћи почети тешким гранатама да бомбардују Београд.

Први пловници у Светском рату испављени су на Београд

Највећа ужурбаност овог првог вечера у почетку Светског рата владала је на београдској железничкој станици, на чијем су

„Безбедна“: Београђани и селаци из околних села избегли од тешких граната повлаче се ка унутрашњости

стријанци још у првом часу рата били у опасности свих жртава није било, јер је машиновоћа пуцка премашала деце и жена. Срећом, људи заокренуло поред Гасаре ка Топчидеру.

Овај први пловник, испављен на гороручке грађане, жене и децу из Београда, имао је за последницу то што се трепи воз са београдске железничке станице није смео кренути. Он је тек у току ноћи, празан, кренуо из Београда и прошао кроз оно страшно место, да би у Топчидеру примио набеглице, које су га тамо нестрпљиво очекивале. Али вест у току идућег дана возови се више нису смели задржавати ни у Топчидеру, јер су и у њега вест почеле да падају тешке непријатељске гранате. Ложазна станица из Београда за унутрашњост тада је постао Ресник, у који се

безопасно могло доћи једино преко Торпака и другим испод Авале.

Страшна вест, да су Аустријанци вест почили да пуцају на Београд, пронела се кроз варош невероватном брзином. Многи су се забринули за животе својих, који су били кренули као последњи пловници из Београда у она два нападнута воза.

Са забњом и страхом очекивала се настаупајућа ноћ.

Једна лађа тоне а железнички мост на Сави лети у ваздух

Прву ноћ Светског рата Београђани су дочекали како ко. Махом у групама, жене су

се колосеку налазила три воза спремна да омак крену за унутрашњост. За тили нас сва три ова воза била су препуна. Војни обвезници и грађани са ситном децом и најпобеднијим прџагом на леђима тискали су се на узаму и последња места у вагонима. Чак и провови вагона били начичкани људима.

Јако натоварен, накрпан, први воз је срећно прошао поред старе зграде Монопола дувана, али дрвти је вест морао да прође кроз кишу непријатељских куршума, коју су са оне стране Саве непријатељски војници из својих пушака сипали на гороручке грађане и децу. Пуцњаву пушака и експлозију народном угловору о употреби оружја, Ау-

биле најпреплашеније. Док су мушкарци одлазили од кућа, да би на улици или у кафани сазнали новости, жене су са децом остале у кућама, збијене по четири и пет фамилија из комшилука у једној соби. Незвесност и страх од смрти за час су избрисали све зађевице и комшијске свађе. Стиснуте једна уз другу, жене су се храбриле и тешиле.

Железнички мост на Сави срушен првог дана рата 1914 год.

Одједном, између 1 и 2 часа по поноћи, 29 јула (по новом календару) страховита дотонација затресла је из темеља све београдске куће тако, да су прозорска окна на свима домовима од Дорћола и Савамале па чак до Западног Врачара и Чубуре била полупана. Ово је код Београђана, који нису знали шта се догађа, изазвало страховиту панику. А још нарочито када су после овога праска, који се ужасно проломио кроз тиху ноћ, отпочеле на савској обали да праште пушке. Свима се коса подигла у вис, срце престало да куца и крв се следила у жилама. Уз страховиту заглашну вриску преплашених жена и деце, могли су се разабрати, гласови:

- Аустријанци прелазе!
- Куку! Шта да радимо?

Многе су жене своју мушку децу почеле да повезују марамима и да их облаче у сукње, јер су веровале да непријатељски војници, бар према женском полу неће бити брутални, сурови и крволочни.

После пола часа све се утишало и опет је завладала тишина обмотана мраком и неизвесношћу.

Тек ујутро се сазнало да су то Танкосићеви четници са Јованом Бабунским потопили мађарску лађу „Алкотмањ” и бацили савски железнички мост у ваздух, преко кога је непријатељ покушао да се пребаци у Београд.

Први спонтани браниоци Београда и прва жртва у Светском рату

Први напад непријатеља на Београд храбро су одбили спонтани браниоци Београда: четници из Танкосићевог одреда, финанси, жандарми, једна чета 18 пеш. пука и чланови гимнастичког друштва „Душан Силни”, који су у своме друштвеном дому код Саборне цркве имали и пушке. Они су се још исто вече растурили по савској обали од утока Саве у Дунав, поред Соларе, испод моста, до Гасаре и Аде Циганлије, да штите варош од евентуалног напада, док не стигну регуларне војне трупе.

У овој првој борби, као прва жртва у Светском рату, пао је баш кад је мост бачен у ваздух, одмах испод Сиротановића стругаре Душан И. Ђоновић, ученик Трговачке академије, четник у чети старог комитског војводе Јована Бабунског. А исто тако, после експлозије моста, кад је са шлеповима, у којима су се налазили непријатељски војници, потонула мађарска лађа „Алкотмањ”, погинуо је и њен капетан Карло Еберлинг.

Монитори, страх и трепет Београђана, сеју смрт на све стране

16, 29 јула Дунавом од Земуна заповиле су и у Саву некакве мале блиндиране лађице, које су на себи имале учвршћене топове и митралезе. Још страшније него објава рата на грађанство је деловала вест, да се ове оклопљене лађице зову монитори и да им наша артиљерија ништа не може.

Прва граната са монитора пала је тога дана на зграду у Кнез Михаиловој улици, преко пута хотела „Грчка Краљица”, али није било жртава нити је пак учинила велику штету. Комадиће ове распрштене гранате која су попадала и зарила се у дрвену дрму, за час је покупила радознала деца која их је носила свуда по вароши, позивала грађанству и продавала по динар један комадић.

Касније су ови монитори, све до доласка две батерије са дугачким топовским цевима, које су нам послали Французи и Енглези за борбу против монитора, по Београду чуда чинили и убијали становништво на спавању у њиховим домовима.

Г-ђа Вука Попадић, жена која, кад је спасавала животе других, није знала за страх

Од топовских зрна са монитора највише су страдали Дорћол и Савамата, јер су били најближи обалама Дунава и Саве. Требало је имати доста храбрости и присебности, па у овим крајевима остати и даље по објави рата. Јер довољно је било да међу становнике ових крајева залута који пушчани метак или падне која граната па да сви од страха занеме и главе изгубе.

У Душановој улици бр. 4, баш на самом домаку и пушчаних и топовских зрна, станова је тада са својом сестром Лелом и кћерком Јеленом, старом 11 год., г-ђа Вука Јовановић, сада супруга г. Живка Попадића, благајника Дирекције трамваја и осветљења.

Својом храброшћу и пожртвованосту још у првим данима рата г-ђа Попадић је задивила не само своје суграђане него чак и саме војнике и офицере, који су се налазили на положају, на Дорћолу.

У своју кућу г-ђа Вука скупљала је жене и децу са Дорћола, храбрила их и тешила, нарочито онда када би се на Дорћол спуштала права паклена киша од усијаних шрапнела и граната. Као прави јунак и велики добротвор народа, г-ђа Попадић се показала тек касније, кад је непријатељ у два маха заузимао Београд.

У пећини на Ташмајдану и у подрумима Београђани су тражили спас од непријатељских граната и смрти

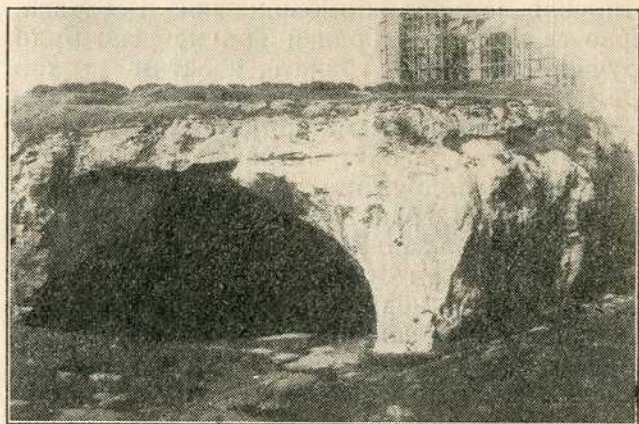
Четири дана по објави рата Београд је већ добио други изглед. Улице пуне. Скоро све радње затворене. Гранате су већ биле удариле у зграде: Друге београдске гимназије, у Поенкаревој улици, Гранд хотелу и Нови мајдан. А у Савамали и на Дорћолу гранате су разиле читаве улице и по њима направиле јаруге. Али, ипак, оно најстрашније што се очекивало, бомбардовање Београда, још није наишло.

Па, ипак, 5 августа (по новом календару) дошло је и то. Од куће до куће ишли су жандарми и наређивали становништву да бежи изван вароши или да се сакрије куд ко зна, јер ће, вели, тачно у три часа по подне тога дана отпочети бомбардовање Београда.

Они који су били мало ситуиранији и који је имали код кога у унутрашњост да оду, мах су зграбили најпотребније ствари, постељину и преобуку, па су се за скупе новце колима и фијакерима упутили преко Торлака у Ресник. Многи су са пртљагом и децом на леђима кренули у Ресник пешице. А они који нису имали материјалних могућности остали су да у вароши сачекају бомбардовање, да заједно са Београдом поделе горку и неумитну судбину.

Главна склоништа од смрти и граната ови сироти Београђани потражили су у великој пећини на Таш-мајдану и у мрачним и мемљивим подрумима. Сви подруми били су препуни Београђана са малом и ситном дечицом. У подруме су се, као у Нојев ковчег, уносиле сламњаче, душеци, јоргани, јастуци, шта је ко имао, а поред тога и храна и вода за неколико дана. Јер Београђани су мислили да ће ова паклена киша од усијаног челика пљуштати све дотле док се варош не сравни са земљом.

За пакост, да и ово унесем као детаљ, у Београду су се тада појавили читави ројеви бува, које Београђанима у њиховим подрумима нису по читаве ноћи дале ока склопити.

Пећина у Ташмајдану која је Београђанима служила као склониште за време бомбардовања Београда 1914 год.

Пећина у Таш-мајдану била је препуна. Једно поред другог лежали су и од страха дрхтали: даме из најугледнијих кућа и сироте праће и надничарке из Палилуле и околине. Разлика класе није постојала. А што је још интереситније смрад у препуној пећини и у подрумима нису осећале чак ни оне Београђанке, које су некада стављале марамице на нос кад би прошле кроз коју мало прљавицу улицу.

Прва опасност је прошла...

У страшној неизвесности и узбуђеном ишчекивању да бомбардовање отпочне, прошло је неколико часова, а да нико ни главу из подрума и пећине није помолио.

Тек пред вече они мало слободнији бојажљиво су изишли напоље, на улицу да виде чега има новог и зашто бомбардовање не почиње.

Као и увек, код нашег се народа и у најтежим тренутцима, чак кад је у питању и опасност по живот, појављује жеља за шалом. Тако се и у овом судбоносном и критичном тренутку нашао један шаљивчина, који је обилазећи подруме да види шта се тамо ради, улазио у сваки и викао:

— Сад ће Шваба дум-дум-дум. Бежте жене у подрум!

Овај шaljиви стих убрзо су сви Београђани научили на памет. И он је и у најстрашњим тренутцима код преплашених жена, а нарочито код деце, уносио смех и ведро расположење.

Како ни до следећег јутра до бомбардовања није дошло, то су многи напустили подруме и опет се вратили у своје домове. Прва грозница страха од бомбардовања је прошла.

Почетак бомбардовања од кога се запалио цео Београд

Оно што непријатељ није учинио кад су се сви надали, учинио је кад је он хтео. Следећег дана са Бежанијске Косе и од Земуна отпочело је прво бомбардовање Београда. Прво се на Горњи Град и Топчидерско Брдо сручило неколико граната, а затим је као град отпочео и на варош да пада усижани челик са запаљивом материјом.

Грађанство је опет потражило склониште у пећини и подрумима.

Граната за гранатом је падала. Потмула топовска грмљавина допирала је са Бежаније. Рефлектори су обасјали одједном целу варош. Да би ова ратна илимунација била што потпунија, непријатељ је запалио неколико зграда старог Монопола дувана, у чијим се магацинима налазило много прерађеног и непрерађеног дувана. У пламену су истог вечера горели: Сиротановићева стругара, Акционарски млин и фабрика Гођевац. Фабрички торањ за ливење сачме, који је био нека врста београдске Ајфелове куле, уз страховит тресак срушио се.

Цела је варош била у пламену. Магацини на железничкој станици и магацини соли на Сави, који су били такође од дасака, буктали су у пламену. Водоводска мрежа била је уништена. Гасити се ништа није могло. Нема воде. А нема ни ко. Људи нису знали хоће ли пре спасавати зграде од пожара или главе своје и своје породице. До зоре све што је запаљено, изгорело је. Зору је Београд поздравно димом са згаришта.

Гранате проваљују у подруме и од сиротих жена и деце чине кржаве гужве исецканог меса

Последице овог првог бомбардовања највише су осетили баш они који су се сакрили у подруме. Јер огромне и тешке 305 м.м. гранате тешких аустријских мерзера проваљивале су и најчвршће зидове. Оне су пробијале чак и по пет метара дебеле зидове на древној београдској тврђави.

У један подрум, у Савамали, где су се биле сакриле десетак жена са децом, граната је ударила, експлодирала и у крваву кашу претворила све живо што се у њему налазило. Иста судба сустигла је још неколико породица које су спас потражиле у подрумима.

Расељавање грађанства са Савамале и Дорћола

После ове ужасне погибије недужних жена и деце, кад се увидело да подруми, не само што не могу бити никакви закони него да су чак шта више и много опасни, власти су наредиле да се све грађанство са Дорћола и Савамале расели у друге крајеве, који нису били толико на домаку непријатељским гранатама.

Дорћолци и Савамалци потражили су тада склониште код својих суграђана на Чубури и у Новом Селу.

Интересантно, грађани са Чубуре и из Новог Села, који су и сами били пука сиротиња, избеглице са Дорћола и Савамале примили су оберучке, чак као своје фамилије. Не само да су овим избеглицама дали уточиште под кровом, него су са њима и њиховом децом делили и последњи залагај хлеба.

У Савамали и на Дорћолу остале су само мачке

Сву суровост бомбардовања нису осетили само људи, него и недужне домаће животиње, а на првом месту мачке, које ни по цену живота нису хтеле да напусте домове својих господара.

Тако се дешавало, да кад би нека жена, са дозволом власти, дошла у пратњи жандарма, да из своје куће узме неку потребну ствар, на њу је ужасно наукајући од глади навалило по десетак и више мачака, које сироте по месец дана нису имале шта да окусе. Ове су јадне животињице на својим костима имале само кожу. Од глади су обневиделе, а од жеђи било их је доста и бесних, тако да су и оне, поред граната, почеле да угрожавају животе Београђана, јер су на дошљаке кидисале као гладни вукови.

Ваља напоменути да је онда у Београду владала беспрекорна безбедност за имовину. И ако у читавим крајевима није било живе душе, опет је сваки своје ствари затицао на месту кад је дошао по њих. Крађе су се по кућама и радњама почеле догађати тек онда кад су полиција и војска напустили варош и кад је непријатељ први пут заузео Београд.

Сахрањивање изгинулих Београђана вршено је уз фијуке и прасак граната у трку

Култ према мртвима код Београђана од увек био јако развијен, па се чак изгубио ни за време рата. Све оне који падали и умирали као жртве бомбардовања Београда, Београђани су сахрањивали на гробљу, и ако је ово сахрањивање било скопчано са опасношћу по живот.

Пратња са погинулим Београђанином вршена је обично утрку. Јер су по улицама падале гранате на сваком кораку. Није био ређак случај да породица погинулог, која је ишла, управо касала за мртвачким колима,

одједном застане и полеже на земљу док граната не падне и не експлодира.

Једном приликом на Новом Гробљу вршена је сахрана једног угледног Београђанина. Пратња је, за оно доба, била прилично велика. Аустријски аероплан, који је баш тога тренутка прелетео преко Београда, опазио је ову пратњу и јавио непријатељу. Одједном, тек што је мртвачки ковчег био изнесен из кола, аустријска артилерија засула је цело Ново Гробље гранатама тако да се пратња цела морала разбећи и спуштање мртваца у раку обављено је тек сутрадан, кад је канонада престала.

Како је г-ђа Вука Попадић заробила 15 аустријских војника

Све до првог прелаза Аустријанаца у Београд 1914 год., Дорћол и Савамола били су пусти. Јер непријатељ је свакодневно ове крајеве засипао топовским и митраљеским зрнима.

Они који су се при првом заузимању Београда затекли раштркани по периферији и околним селима, после неколико дана кријући су се вратили својим кућама. Међу овима се налазима и г-ђа Вука Попадић са својом једанаестогодишњом кћерчицом Јеленом.

Г-ђа Вука Попадић са својим унуком и братанцем

Кад је дошла кући, у Душанову улици бр. 7 је опет је отпочела око себе да прикупља војемашне грађане и да их теши и помаже, уливајући им наду да непријатељ неће дуго остати у Београду.

И, збиља, кроз неколико дана наде г-ђе Попадић су се испуниле. Непријатељ је почео да оступа. Куражна и храбра г-ђа Попадић је изишла из свога стана да види има ли у вароши још непријатељске војске. На своје велико изненађење, чим је изишла на улицу, на углу Душанове улице, испод Малог Кали-

междана, спазила је једну групу преплашених аустро-угарских војника, који су тражили склониште од митраљеских и топовских зрна, којима су наши гонили побеђену Тесарову војску.

Преплашене аустријанце, који су се били збунили, г-ђа Попадић је строгим, скоро војничким гласом позвала да побацају оружје и да пођу за њом да их склони како не би улудо изгубили главе. Аустријанци су послушали г-ђу Попадић, побацали су оружје и пошли за њом, где их је она у капији свога стана заклонила и из страха повратила послуживши их слатким и водом.

Кад су наши војници ушли у варош и у Светосавски дом, у Душановој улици, сместили свој штаб, г-ђа Попадић је своје заробљенике, 15 аустро-угарских војника, повела и предала нашој војсци, на чему јој је командант наше војске честитао, а и Аустријанци су јој били благодарни што им је спасла животе.

Прво превијалиште за време одбране Београда у улици Принца Евгенија

Своје јунаштво и своју пожртвованост, најхрабрија Београђанка у Светском рату, г-ђа Вука Попадић, показала је још једном, када је спасла стотине живота наших тешких рањеника, за време уличних борби на Дунавском кеју 1915 године.

Још страшније него за време првог бомбардовања 1914 год., Београд је страдао септембра 1915 год., када је на њега пало преко 4.000 зрна из тешких аустро-угарских и немачких топова.

Најкрвавија борба наше малобројне војске са многобројним непријатељем, борба на нож и смрт, водила се на Дунав. кеју и Дорћолу.

И тада, када су наши војници падали мртви и тешко рањени на сваком кораку по београдским улицама, г-ђа Попадић није седела скрштених руку. Одрама је, са својом сестром г-ђом Лелом Милутиновић и кћерчицом Јеленом, отворила привремено превијалиште у улици Принца Евгенија, баш на самоме месту где су се борбе водиле. У томе превијалишту г-ђа Вука је превела стотине наших тешких рањеника и са својом кћерчицом, као вођом, под кишом непријатељских куршума упућивала их у болницу. На тај начин г-ђа Вука је спасла преко стотину живота наших војника, због чега је она сада, као једина жена, Београђанка, поред своје сестре Леле и кћерке Јелене, стекла право и постала члан Удружења бранилаца Београда.

Међу рањеницима које је г-ђа Попадић превела био је и писац ових редова.

Ето, тако се у Београду, у коме данас струји и тече један нов и слободан живот, живело пре пуних двадесет година у првим данима Светског рата.

Поменуло се, не повратило се!

Правна хроника:

Александар Давинић,
референт Државног савета

Тротоарска такса

„Чл. 13 Правилника о наплати тротоарске таксе, по коме наплаћена тротоарска такса оптерећује имања и приликом преноса имања прелази и на новог сопственика, није противан закону.”

Пресуда Држ. савета број 36979/33 од 1934 год.

Н. Н. као сопственик имања у Радничкој ул. бр. 52, позват је налогом Општинског суда да плати 10.267,16 динара на име тротоарске таксе за израду асфалта, ивичњака и тротоара у 1929 години пред тим имањем. На његово тражење да буде ослобођен плаћања ове таксе због тога што је он кућу пред којом су извршени ови радови купио тек у 1932 год., док су радови за које се тражи наплата извршени још у 1929 год. те је дужан да сноси ову таксу ранији сопственик а не он. Суд га је одбио својим решењем позивајући се на чл. 13 Правилника о наплати тротоарске таксе по коме пропису обавеза на плаћање таксе терети само имање те према томе прелази и на новог сопственика. Овакву одлуку Општинског суда оснажио је, по изјављеној жалби, и Министар унуташњих послова, као надзорна власт над Београдском општином. Противу таквог решења управне власти, Министра унутрашњих послова, заинтересована странка, на основу чл. 17 и 18 Закона о Државном савету и управним судовима, поднела је тужбу Државном савету. У својој тужби странка је истакла да обавезу плаћања тротоарске таксе према § 125 Грађевинског закона сноси сопственик пред којим је имањем обављен посао. Па како је ту личну обавезу сопственика установљену Законом Правилник о наплати тротоарске таксе, претворио у једну реалну обавезу, истакао је, да је Правилник у том делу противан Закону. Но Државни савет својом пресудом бр. 36.979/33 од 1 јануара 1934 год. одбацио је ову тужбу као неумесну и зато у пом. пресуди навео ове разлоге:

„Према чл. 13 Правилника за наплату тротоарских такса у Београду од 4 јуна 1930 год. обавеза плаћања тротоарске таксе оптерећује имање, тако да у случају прелаза има-

ња у нову сопственост пре потпуне исплате тротоарске таксе, прелази на новог сопственика сва неисплаћена тротоарска такса, без обзира како стари и нови сопственик о овој такси уговоре. А по чл. 2 истог Правилника, сваки сопственик имања у атару Општине београдске, пред чијим је имањем општина у времену од 1 јануара 1919 године до 28 новембра 1929 године израдила сталан тротоар од асфалта дужан је да плати Општини таксу за израђени тротоар пред својим имањем у износу ефективних трошкова грађења тротоара, без обзира на то, да ли је сопственик Општини раније платио што за израду старог тротоара или га је сам израдио.

Како је тужилац своје имање у Радничкој ул. бр. 52, пред којим је Општина израдила тротоар у 1929 год. купио 1932 год. а ранији сопственик тог имања није био платио Општини дужну тротоарску таксу, то је према наведеном пропису тужилац као нови сопственик имања дужан да помену ту таксу плати Општини.

Тужиоцу међутим ништа не стоји на путу да особеним спором код редовног суда против ранијег сопственика, тражи накнаду спорне тротоарске таксе, ако сматра да на такву накнаду има права по закону.

Неоснован је навод тужбе да пропис чл. 13 Правилника о наплати тротоарске таксе, на основу кога прописа је тужиоцу као сопственику имања у Радничкој улици бр. 52 издат налог да плати 10.267,16 динара за израду асфалта, ивичњака и тротоара у 1929 год. када он и није био сопственик тог имања, противан одредби § 123 Грађевинског закона.

Правилник о наплати тротоарске таксе донет је на основу овлашћења из чл. 8 Закона о продужењу важности одредаба досадашњих закона односењих се на самоуправни тела, по коме је пропису Суд Општине београдске овлашћен да у споразуму са Министром грађевина пропише Правилник по коме ће се у будуће вршити наплата такса од власника зграда за подизање тротоара од асфалта или другог грађевинског материјала, који Општина буде усвојила, у висини ефективних трошкова. Исто тако и у § 123 Грађевинског закона предвиђено је, да су

власници зграда дужни надокнадити Општини ефективне трошкове за израду тротоара дуж својих имања у улицама предвиђеним регулационим планом.

Као што се према изложеном види и један и други пропис установљавају право Општине да од сопственика зграде наплати ефективне трошкове за израду тротоара. Ниједним пак од тих прописа Општина није ограничена да наплату има тражити само од оног сопственика имања који је био сопственик имања баш у време кад се тротоар пред тим имањем градио. Према томе и одредба чл. 13 Правилника о наплати тротоарске таксе којом је предвиђено да у случају преноса имања поред кога је извршено постављање тротоара на новог власника, тротоарска такса терети новог власника, није противна закону:

Са ових разлога тужба се има одбацити као неумесна."

Спор о висини отпремнине отпуштеног сталног општинског службеника

„Висина већ признате отпремнине отпуштеног општинског службеника не зависи од слободне оцене Општинског суда већ од дужине службе отпуштеног службеника."

Пресуда Држ. савета број 538/34 од 10 јануара 1934 год.

У т. 6 чл. 51 Статута Дирекције трамваја и осветљења Општине града Београда (т. 6 чл. 49 Статута Општине града Београда) предвиђено је, да ће се службеник, који три пута у току службе добије рђаву годишњу оцену отпустити из општинске службе. Ако је такав службеник био сталан а до дана отпуста (престанка службе) није стекао право на пензију, Општински суд му, према ст. III чл. 55 пом. Статута, може признати право на отпремнину. Висина пак ове отпремнине може се, по чл. 47 општинског Статута, признати до највише онолико месечних плата колико је година отпуштени службеник провео у служби Општине београдске.

Према наведеним прописима јасно је да Општински суд, при одлучивању, да ли ће отпуштеном службенику у опште признати право на отпремнину, има потпуно слободну оцену, јер при доношењу одлуке по том случају није ничим ограничен. Али како се, при одлучивању о висини већ признате отпремнине, по пом. прописима општинског Статута, узима у обзир и дужина општинске службе, при чему је постављено ограничење да висина отпремнине не може прећи онолико месечних плата колико је отпуштени службеник имао година службе, у пракси се појавио спор у томе, да ли Општински суд и висину отпремнине одређује по слободној оцени. Т.ј. да ли Општински суд отпуштеном

службенику може одредити отпремнину колико хоће само под условом да она не буде већа од онолико месечних плата колико је овај имао година општинске службе, или му отпремнину мора одредити за онолико месечних плата колико је имао година општинске службе.

До спора по постављеном питању дошло је на овај начин:

Н. Н. службеник Дирекције трамваја и осветљења отпуштен је из општинске службе, на основу т. 6 чл. 56 Статута дирекције трамваја и осветљења, због тога што је у току свога службовања три пута слабо оцењен. При томе му је Општински суд, као сталном општинском службенику, признао право на отпремнину. Али и ако је исти службеник пре отпуста провео више од шест година у општинској служби отпремнина му је призната само у износу једномесечних принадежности. Овакво решење општинске власти, по изјављеној жалби оснажио је и Министар унутрашњих послова, као надзорна власт над Београдском општином својим решењем бр. 2794/33 од 4 новембра 1933 год. Противу таквог решења Министра унутрашњих послова интересант је поднео тужбу Државном савету спорећи законитост тога решења како због тога што је у опште отпуштен због слабе оцене и ако је од саопштења последње оцене прошло дуже времена, тако и због тога што му је отпремнина одређена у инзосу само једномесечних принадежности.

По овој тужби Државни савет донео је своју пресуду бр. 538/34 од 10 јануара 1934 год. којом је тужбу одбацио као неумесну у колико је истом спорена правилност самог отпуста док је у другом делу тужбу уважио и решење министрово поништио.

Та пресуда Државног савета гласи:

„Неоснован је навод тужбе о неправилности отпуста из општинске службе због тога што није отпуштен одмах по саопштењу треће слабе оцене, већ доцније. Отпуст из службе због слабе оцене предвиђен је чл. 55 т. 6 Статута Дирекције трамваја и осветљења Општине града Београда. Нити у том, нити пак у коме другом законском пропису није предвиђен рок у коме се службеник у овом случају има отпустити. Према томе, надлежна власт није повредила ниједан законски пропис на штету тужиоца, када га својом одлуком није отпустила из општинске службе одмах по саопштењу треће слабе оцене, већ доцније.

Неоснован је навод тужбе да је се одлука о његовом отпусту имала донети у року од 2 месеца из чл. 64 пом. Статута, јер је тај рок предвиђен за ислеђења дисциплинских кривица и није се имао применити на овај случај.

У тужба се пак има уважити у колико је иста управљена у погледу висине одмерене му отпремнине.

У ст. III чл. 55 Статута Дирекције трамваја и осветљења предвиђено је: да општински суд може сталним службеницима, отпуштеним пре него што су навршили потребан број година за пензију, признати отпремнину сходно чл. 47 Статута Београдске општине. По овом пак пропису отпремнина се може признати у висини до највише онолико месечне плате колико је година отпуштени службеник провео у служби Општине београдске.

Према овим прописима јасно је да Општинском суду припада потпуно слободна оцена о томе, да ли ће отпуштеном службенику дати уопште отпремнину или не. Али што се тиче саме висине отпремнине, када Општински суд по слободној оцени одлучи да отпуштеном службенику призна отпремнину, висина њена не зависи више од слободне оцене суда. Висина њена према пом. одредби чл. 55 Статута Дирекције трамваја и осветљења и чл. 47 Статута Београдске општине има се одредити до највише онолико месечних плата колико је година отпуштени службеник провео у служби Општине београдске, што значи да се при одређивању отпремнине не сме прекорачити овај максимум али да се при томе мора водити рачуна о годинама службе, колико је отпуштени службеник провео у служби Општине. Па како се из акта овог спора види да је тужилац пре но што је отпуштен из службе провео више од 8 година, а да му је отпремнина одређена у износу само једномесечних припадљности, значи да се при одређивању висине отпремнине није водило рачуна о дужини тужиоачеве службе нашта је надлежна власт, према одредбама чл. 55 Статута Дирекције трамваја у в. чл. 47 општинског Статута, била дужна да пази, то се оспорено решење има поништити по чл. 26 Закона о Државном савету и управним судовима."

Условно издавање грађевинске дозволе услед евентуалне промене нивелационе линије

Грађевинским законом од 16 јуна 1931 године, предвиђено је, да се ни једно ново грађење у смислу овог закона не може отпочети без грађевинске дозволе (§ 84). Ову дозволу према § 85 истог Закона издаје општина. По истом законском пропису уз молбу за издавање грађевинске дозволе поред осталог има се приложити исправа о издатој регулационој и нивелационој линији. Ову исправу такође издаје општина која мора имати израђене регулационе и нивелационе линије за свако градилиште. Како Београдска општина није утврдила нивелациону линију за цео Београд она је на тражење појединаца, издала ипак нивелату али под условом да у случају доцније промене нивелационе линије није одговорна за евентуалну штету. Но на жалбу појединаца Министарство грађевина је такве одлуке општинске власти, као виша инстанциона власт, ништила, сматрајући да је Општина по закону дужна да утврди нивелациону линију и да је с тога, на тражење појединаца, дужна да нивелациону линију изда без икаквог ограничења. Такво гледиште прихватио је и Државни савет. Примера ради наводимо пресуду Државног савета бр. 9592/33 од 31 марта 1933 год., којом је Државни савет у једном оваквом случају одбацио тужбу Општине београдске противу решења Министра грађевина и за такво гледиште навео следеће разлоге:

„Државни савет не може усвојити разлоге тужбе да се ограничење одговорности за евентуалну штету услед промене нивелације мора стављати у дозволе с тога што нивелата за цео Београд није утврђена, јер утврђивање ове нивелате дужност је општине па је она и одговорна за последице неизвршења такве дужности. Погодба у томе смислу приликом издавања дозволе за грађење није могућа, јер коришћено својином (§ 211 Г. з.) не може бити стављено у зависност од слободне оцене власти, већ ограничење може бити само позитивним законским прописом."

Комунална хроника:

Буџетска расправа у Одбору Београдске општине

На својој седници од 4 јула т. г. Одбор Општине града Београда усвојио је буџет престоничке општине за 1934 годину, који је пре тога био свестрано проучаван на многим конференцијама свих општинских одборника. То је у исто време био и последњи акт Одбора у старом саставу, пре наименовања Одбора за проширени атар.

Експозе Суда

Дискусију начелну о буџету отворио је Експозеом Суда сам претседник г. Милутин Петровић, који је подвукао:

— „Саставу предлога буџета за 1934/35 годину претходиле су извесне радње од великог значаја за крајњу цифру расхода, а и неке чињенице које су имале осетан утицај на формалну страну овога Предлога.

Међу овим радњама најистакнутије место заузимају преговори са повериоцима по унутарњим зајмовима Општине града Београда и са претставницима Друштва швајцарске банке и Друштва „Снага и Светлост“ из Базела. Започети крајем прошле године, ови преговори завршени су са домаћим повериоцима у току марта месеца, а са иностраним тек крајем јуна месеца ове године.

С друге стране, проширење атара општинског у вези § 74 Финансиског закона за годину 1934/35 налагало је Суду да припреми Предлог буџета који ће се временски поклапати са државном буџетском годином. Другим речима, овај Предлог буџета обухвата време од 1 априла 1934 до 31 марта 1935 године, у место од 1 јануара до 31 децембра 1934 год.

Овим радњама и чињеницама у главном објашњава се задоцњење у подношењу овога предлога Општинском одбору на усвајање.

На супрот овоме задоцњењу, које у крајњој линији има чисто формалан карактер, стоје резултати који су напред поменути преговорима постигнути и који су утицали на растерећење буџета расхода, поред тога што су допринели основном преиначењу неких важних одредаба и услова под којима су својевремено постале општинске обавезе.

На страни прихода Предлога буџета за 1934/35 годину предвиђена је сума од динара 320,630.759, тј. мање за 18,983.023 динара него што је било предвиђено по буџету за 1933

годину. Ово осетно смањење прихода за 1934/35 годину доказује да су предвиђени приходи у овоме Предлогу свестрано и строго процењени. Суд је овога пута за процену прихода који се могу у новом буџетском периоду очекивати узео за основицу приходе наплаћене у току 1933 године, шта више и ефекат остварених прихода за прво тромесечје 1934

Г. Милутин Петровић
претседник Београдске општине

године. Овакав начин процене опредељује Суд на очекивање да ће се предвиђена цифра прихода показати реалном и да ће се предложени приходи за 1934/35 годину остварити.

Кад је реч о приходима, Суд мора напоменути да је у току 1933 године предузео строге мере за уредну наплату општинских прихода и потраживања, а исто тако мора нагласити да се међу дужницима општинским налази доста велики број грађана чије је ма-

теријално стање такво, да би могли уредније одговорати својим обавезама према Општини. Те тако строго предузете мере прошле године биће још појачане у току ове буџетске године. Суд ће према томе настојавати свима сходним мерама, да се убирање општинских прихода и наплата општинских потраживања доведе у једно редовно стање и да се у томе погледу не може да допусти никаква разлика међу грађанима и у опште између дужника општинских.

Што се тиче расхода, и они су били предмет строге и свестране оцене, те су сведени од првобитно предложене цифре у износу од преко 400,000.000.— динара на износ прихода који су предвиђени за 1934/35 годину, т.ј. на 320,630.759.— динара. Оваквим смањењем првобитно предложених расхода морао је бити изостављен читави низ комуналних потреба и неопходних радова. Ово компримирање материјалних расхода морало је бити пропраћено и смањењем личних издатака, који су у 1931 години већ били предмет смањења.

Према рекапитулацији која је на крају овога Предлога приказана, предвиђени расходи су расподељени, и то: на личне 83,302.196; на редовно материјалне 216,387.107.— и на ванредно материјалне 20,941.456.— динара. Поређењем расхода овога Предлога са расходима буџета 1933 године може се уочити највећа разлика код личних расхода: по буџету за 1933 годину, они су износили 101,716.696.— динара, што значи да су у Предлогу за 1934/35 годину смањени за 18,414.500.— динара. Ова велика разлика објашњава се прво тиме што су кредити предвиђени у буџету за 1933 годину на име радне снаге код личних издатака сада предложени код материјалних расхода и друго тиме што су, као што је већ речено, припадности часништва и целокупног особља општинског смањене.

Ближом анализом материјалних расхода, може се констатовати да за одржавање службе, инсталација, трамвајских пруга, електричне мреже и осталих објеката, као и за довршење започетих радова од укупно предложене цифре преостаје једна трећина, пошто се на име електричне енергије, ануитета и обавеза по специјалним законима има исплатити у округлој цифри 140,000.000.— динара.

Што се тиче кредита за нове радове, Суд је кроз ванредно-материјалне расходе предвидео 20,941.456.— динара с једне стране да би пружио запослења особљу које се је затекло, пошто је са социјалних разлога за сада немогуће томе особљу службу отказивати, и с друге стране, да би смањио број незапослених грађана, пошто би у оскуду рада Општина ипак морала незапосленима под једним другим видом у помоћ притећи.

Закључујући овај кратак експозе о Предлогу буџета за 1934/35 годину, Суд сматра за потребно да изјави да ће се и у току извр-

шења овога Предлога руководити доследно оним начелима која је, примајући дужност ова Општинска управа 12 маја 1932 године објавила. Какви су резултати од дана долазак њеног на дужност постигнути, то се може видети у троброју Београдских општинских новина, који је из штампе изашао на Видовдан ове године.

Имајући у виду све напред наведено, Суд се нада да ће Општински одбор, проучавајући Предлог буџета Општине града Београда за 1934/35 годину, стећи уверење да је овај Предлог у погледу прихода реалан, а у погледу расхода одмерен, и да ће га као таквог усвојити.

Експозе претседника г. М. Петровића поздрављен је аплаузом одобравања.

Реч известиоца буџетске комисије

За овим је дао своју реч о буџету Одборник г. Божидар Вукашиновић, известилац буџетске комисије:

„Господо одборници, решењем Општинског одбора одређена је буџетска комисија на тај начин што је за сваку дирекцију одређено по два одборника. Тако нас је било свега 12. Суд је овај буџет израдио и као таквог он нам га је презентирао да га прегледамо, да га евентуално коригирамо и да извесне цифре снизимо. То је исто било и са финансијским овлашћењима. Ми смо тај буџет прегледали у више седница, које су се прдоужавале дубоко у ноћ. И дошли смо до овога закључка. Приходи који су показани у овоме буџету узети су на основу прихода остварених у 1933 години. Принцип на коме смо базирали израду овога буџета био је тај што смо у буџет на име прихода унели оне цифре које су у току 1933 године остварене. Према томе овај буџет у погледу прихода, ако приходи не подбаце и ако не буду мањи него што су били у 1933 години, — биће потпуно реалан. Према приходима морали су да буду удешавани и расходи. И они су предвиђени у износу преко 300,000.000 милиона динара с обзиром на то што се претпостављало да ће и приходи бити преко 300 милиона. Поред тога ми смо прегледали сваку дирекцију понаособ. Прво су прегледали одборници који су за дотичну дирекцију били одређени. Ја сам на пример заједно са г. Јоцом Викторовићем прегледао финансијску дирекцију. Г. г. Шаховић и Душманић прегледали су Санитетску дирекцију итд. Пошто је сваки од нас то свестрано и предано прегледао буџет је изнет пред наредни заједнички општи пленум да се ту поново прегледа и ревидира. Личне расходе смо прегледали и видели смо да се може на први поглед показати да има више службеника него што је било 1933 године, те изгледа да има нових места. Међутим нова места уопште нису установљавана, јер је у 1933 години постављен један изванредан број службеника и тај

број је био на извесној буџетској партији и ти су се службеници привремено деташовали. Сасвим је природно да су ти службеници морали бити намештени онамо где раде. На пример у финансиској дирекцији појавила се потреба, с обзиром на повећани број пијаца, јер је Општина у прошлој години израдила око седам пијаца, да се постави извештај број чувара и инкасаната и повећао се број за 14 службеника. Тих 14 нису били предвиђени у прошлогодишњем буџету. Због тога су тих 14 деташираних службеника морали бити предвиђени у овом буџету, те на први поглед изгледа као да су нови. Међутим они нису нови већ стари службеници. Вама је познато да је у прошлој години враћена трошарина, те се према томе појавила потреба да се постави још 29 нових службеника као трошаринских органа. И тих 29 исто су тако деташовани, али сада су метнути у одељак финансиске дирекције. Тако на први поглед изгледа да има 40 нових службеника, међутим то су све стари службеници. Буџетски одбор није се држао само старог обичаја да буџет креше или снижава, него се Буџетски одбор старао да поједине потребе Општине буду потпуно задовољене и дотичне позиције добро предвиђене. Примера ради наводим да је Буџетски одбор на појединим местима и повећавао издатке. Тако је у Управи водовода констатовано и утврђено да је партија за набавку нафте и угља недовољно предвиђена и тражио је и успео да се та партија повећа. Према томе Буџетски одбор је свестрано прегледао не само личне и материјалне издатке, него је свестрано и темељно прегледао и финансиска овлашћења уз овај буџет. У финансиским овлашћењима ми смо предвидели једну одредбу, да се не би дошло до дефицита, да се расходи имају чинити у границама остварених прихода. Ако се Суд буде држао тога начела израженог у финансиским овлашћењима, а ја сматрам да се мора држати јер је то Закон, онда ће се ипак и ако се приходи не буду остварили у предвиђеној цифри, избећи дефицит. Из тих разлога у име Буџетског одбора ја вам предлажем да овај буџет примите.

Говор г. Јована Гавриловића

О раду општинске управе уопште, као и финансијским приликама Београдске општине, говорио је детаљно одборник г. Јован Гавриловић:

Када смо пре две и нешто више година решењем надлежних фактора постављени као управа Општине београдске, ми смо сматрајући да не треба да чепркамо по прошлости, пропустили један моменат да подвучемо дотадашњи рад и да пред грађане изнесемо шта смо затекли у Општини београдској. Због тога смо ми, сматрајући да треба да идемо напред, на челу

са нашим претседником, а не да се назад осврћемо, и пропустили тај моменат, који извесни наши противници хоће да искористе и да од тога праве ћар и политички капитал. Свесно, не презајући ни од каквих сретстава и зловни што су морали неки раније а неки доцније да напусте ова места, они су сматрали да треба међу грађане да пусте једно море клевета и неистина како би се на тај начин дискредитовала општинска управа. На те клевете ми се нисмо обазирали, јер смо испитивали у своме раду своју савест и када смо нашли да наша савест одговара нашем раду и да смо исправно и савесно радили, ми нисмо хтели ни да мислимо шта ће о нама говорити они који кад би били испитивали своју савест не би могли бити на овим местима, на којима смо ми. Они су нам прорицали врло кратак живот у општинској управи. Тврдили су да смо неспособни да управљамо Београдском општином. Износили су много којечега што озбиљни људи не би смели да износе. Протекле су две године, како смо на челу општинске управе, без икаквог резилја и без икакве афере. То је доказ да се општинска управа на челу са њеним претседником старала и трудила да одговори својим задацима по најчистијој својој свести.

Ми смо господо, долазећи на општинску управу, затекли дугова од разних општинских управа око 650 милиона динара. Ми смо дошли на општинску управу онога момента када је привредна криза почела да тресе и Београд и Београђане. Ми смо дошли на општинску управу када су приходи општински и приходи грађана почели да падају. Ипак зато ми ево две године седимо у општинској управи. Ми нисмо отишли оним путем којим су ишле општинске управе пре нас. Старали смо се и трудили да не задужујемо више Општину београдску него да је одужујемо што је могуће више. Резултати нашега рада налазе се у овој књизи која је пред нама, и у којој су наши партијски шефови дали своју реч. Она је намењена широком публициету београдских грађана. Из ових извештаја, који су оштампани, Београђани ће имати прилике да виде какав је био рад ове општинске управе за протекле две године. За ове две године како седимо овде, имали смо проширење атара Београдске општине, имали смо спајање са Београдом Земунске и осталих општина. То је проширење извршено по уредби донесеној од стране министра унутрашњих послова и сходно решењу Народне скупштине. По тој уредби о проширењу атара ми имамо још једину дужност, да овај буџет претресемо, да га гласамо и да изгласамо. После овога наступиће попуњавање и формација нове општинске управе те се, према томе, вечерас наш рад завршава, ми овде, овај општински одбор завршавамо овим радом своју функцију.

Господо одборници, ведро чела и поносно, усправнога стаса, заједно са претседником на челу ми имамо да погледамо грађанима Београда у очи и да им кажемо шта смо до сада урадили. Ми се господо, не само нисмо задужили него из редовних прихода, које је Општина имала, старали смо се и трудили да одговоримо свима обавезама, у колико се то могло, и да исплатимо на име анuitета по зајмовима у 1932 години равно 114,362.712 динара и да, тако исто, у 1933 години, поред свију незгода и поред све кризе, исплатимо динара 112,726.307. Када се ове две цифре, које се приближавају округлој суми од четврт милијарде динара, доведу у везу са свима осталим издатцима, који притискују Београдску општину, онда ће се увидети колико је напоран рад био и општинског суда и ове општинске управе.

Нека они који мисле да ће разним доштаптавањима и клеветатама наћи некакав ћар и шићар буду уверени, да су београдски грађани свесни, и да они знају ко их је у Београдској општини претстављао, какав је њихов рад, и да ће према томе и ценити и оценити и своје критике управљати.

Ми господо, нисмо ни правили дугове, ни продавали централе, ми не правимо, поред ових исплаћених анuitета зајмове, ми смо само приморани да годишње издајемо 61 мил. динара швајцарским банкама на име отплате зајма и Друштву Снага и Светлост за 30 хиљада киловата часа електричне енергије. Када се ти издатци, поред свију осталих дугова саберу заједно са свима осталим издатцима, које је Општина приморана да даје да би уклонила беду од београдских грађана, онда ће се видети колико је напоран био рад да се све ово преброди а да ми можемо до овога резултата доћи.

Господо одборници, завршавајући вечерас, или сутра, или када овај буџет буде донет, свој рад у овоме периоду и у овој формацији имамо ведро чела да одавде сићемо, са уверењем да смо своју дужност извршили онако како треба да буде извршена од савесних, поштених и честитих људи.

Ја ћу гласати за овај буџет и молим вас да и ви то урадите. (Бурно одобравање и узвици: Живео!)

Реч г. др. Фридриха Попса

Обилну критику предлога буџета дао је одборник г. др. Фридрих Попс у следећем свом говору:

Господо Одборници, допустите да ја наставим онде где је стао мој предговорник г. Јован Гавриловић-Гачула. Ја бих хтео да додирнем само предлог буџета који је данас пред нама и о коме ми имамо данас да дамо свој глас.

Општинска Управа поднела нам је предлог буџета у износу од 320 милиона динара.

То је од прилике мање за 19 до 20 милиона него што је било предвиђено у прошлогодишњем буџету. Овај предлог претставља напредак у оном смислу да уштедимо и смањимо издатке и на тај начин олакшамо терете нашим грађанима. Ја сам, господо, имао прилике у одборској буџетској дебати, а и на конференцијама пре тога, да дам своје мишљење о начину израде самога буџета, па налазим да не би било потребно да то своје мишљење понављам и сада. Али иако овај буџет претставља један напредак ја не могу да будем потпуно задовољан са њим. Ја налазим да је општинска Управа требала да се постара па да учини још веће уштеде и да буџет смањи још више, с обзиром на данашње тешке финансиске прилике наших грађана. Верујем да општинска управа у том смислу није могла лако да се снађе, верујем да је она у погледу смањења персонала имала можда једну добру, можда једну племениту замисао према тим људима, али то је једини прави начин да се дође до циља. Ја ћу један пример само да наведем зашто сам изнео онакве идеје. Ми на пример у Техничкој дирекцији имамо 120 инжењера. Међутим, онда када су највећи технички радови извођени било је свега 80 инжењера. Значи да имамо једну трећину инжењера више, него што смо имали онда када су били радови у пуном јеку.

Општинска управа не може тако лако сада да се снађе у овој ситуацији и да овим људима, у данашњим тешким приликама, у данашњој тешкој кризи, покаже пут, да им откаже службу. Јесте, господо, то је лепа црта, племенити гест, лепа појава. Али, господо, ми се морамо упитати: како ћемо овако да изађемо на крај, докле ће овако да се иде и где ћемо ми стати са овом политиком нагомилавања особља у Беогр. општини.

Господо, општинска Управа је у објашњавању својих побуда и овога буџета у буџетском одбору изјавила да ће се она старати да, према приликама и како се економске прилике и иначе прилике у земљи и у Београду буду развијале, терети општинског буџета буду смањени и да по могућству евентуалним непостављањем новог особља тај плус особља који ми имамо уопште, не говорим само о Техничкој дирекцији, него уопште о свему особљу, и кажем да на тај начин, не постављањем новог особља, евентуално смањити терете, који се појављују у буџету.

Ми се надамо да ће општинска управа наћи и могућности и прилике да у том погледу сукцесивно дође до тога циља и резултата и испуни она обећања, која нам је изнела и дала. Али се морамо уздати да ће општинска управа наћи пута и начина да овај стварни буџет данашњи смањи колико је могуће и да, по могућству, оствари онај предлог који је један од наших колега изнео, а то је

да буџет смањи у свима расходима са 10 до 15%.

Ја бих Вас молио да ми допустите да замерим што је општинска управа постигла ово смањење буџетских расхода на тај начин што је појединим установама, којима по мом мишљењу није требала ништа одузети, смањила дотације. Ја томе морам да замерим. Узмимо само субвенције. Материнском удружењу смањена је субвенција за 50 хиљада динара. Исто тако учињено је смањење још неким установама. Ја верујем да се и ту општинска управа држала идеје штедње и да је пропустила да пружи оно што је најпотребније. Сматрам да је општинска управа требала ову штедњу да управи на другу страну, а не код ових установа каритативних и добротворних, које врше службу општинску. Њима није требало смањити потпору која им је до сада давата. Напротив ја налазим да општинска управа није учинила неке ствари којима би се могло помоћи и којима би се могло омогућити лакше функционисање, а то је да привредне установе општинске тако организује да оне повећају своје приходе. То је у првом реду питање трамваја, осветљења и воде. Ми данас имамо трамвајски саобраћај који је врло жив, али који кад би се подигао, када би био снабдевен са новим колима трамвајским, и аутобусима итд., остварио би много веће приходе, био би много ефикаснији. Исто тако ми имамо читав низ улица које данас још немају воде, а којима се вода мора пружити. Пружањем воде повећава се и приход саме општинске управе. Са електриком стоји слично ствар. И зато, мислим, да би општинска управа требала у току ове године да уради оно што је пропустила сада при изради буџета и да на тај начин повећавајући приходе општинске управе омогући лакше финансирање општини.

Крај свих ових мерака нека ми је допуштено да кажем да сам их учинио у најбољој намери, и најискреније, и ја налазим да овај буџет, како је предложен јесте напредак за саму Београдску општину и зато изјављујем да ћу гласати за овај буџет.

Говор г. Павла Кара-Радовановића

Затим је добио реч г. Павле Кара-Радовановић. Г. Кара-Радовановић рекао је, између осталог, и ово:

Драга браћо и пријатељи, много година пењао сам се на ову исту говорницу кад као одборник већине кад као мањине. Као одборник већине бранио сам буџет, а као одборник мањине нападао сам буџет. И у једном и у другом случају ја сам сасевно вршио своју одборничку дужност. Али овом приликом морам признати, да је вече-

рашњи моменат и моје пењање на ову говорницу далеко тежи но што је то прошлих година било. А теже је по томе што су финансијске прилике београдске овога пута далеко теже но што су икад биле и што у овоме садашњем одбору нема леве и десне стране но сви колико нас има припадамо данашњем политичком режиму и у општини и у држави. По мојем скромном мишљењу буџетску дискусију не треба заснивати на цифрама и доказивати да ли је двапут два четири — Решавањем буџета ваља да се јасно и гласно изрази мишљење општинске управе — рачунајући ту Суд и одбор — о комуналној политици; о ономе што је граду потребно и шта треба урадити па да град добије све оно што му је потребно. То мислим, господо, буџетска дискусија треба да испадне. Признајем да су садашње прилике такве да се у томе не може ићи докле би ваљало ићи. Али ћу ја ипак на своју личну и пуну одговорност, на неке ствари обратити пажњу меродавним чиниоцима и овде у општини и горе у држави. Наравно с молбом и жељом да у што потпунијој мери постигнемо циљ ради кога смо дошли у овоме дому и да оправдамо поверење дато нам за руковање општинским пословима.

И ја сам, као и вероватно и сви ви, синоћ добио овај пројекат буџета са овако и оволико огромним материјалом са којим је ваљало приказати и образложити буџет од више стотина милиона. Навикнут да савесно вршим своју одборничку дужност целу сам прошлу ноћ пробдио на читању и промишљању о свему ономе што нам овај буџет пружа. И кад сам све ово урадио ја сам дубоко зажалио што немам старијега, па да ми опали 25 по туру што сам дубоко стар узалуд провео ноћ неодморивши се од дневних напорних послова. А колико тек треба жалити господина финансијског директора, који је овај огроман материјал морао урадити и средити; а тек колико треба жалити сироту дактилографкињу Гордану, која је све морала искуцати без грешака и средити да све дође на своје место. А цео тај рад и директоров и Горданин показао је резултате, што рекли наша браћа Хрвати, набацане цифре за опсенисти простоту.

По прочитању буџетског пројекта видео сам јасно и несумњиво да је овај буџет творевина силе тешких прилика у којима се данас налазимо. Молим да ми незамерите, јер ја говорим, као што већ рекох, у своје име и на своју пуну одговорност. Ваљало би да видимо ко је стварао узроке за данашње неповољне при-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

лике у нашој општини и ко је крив што је до данашњих тегоба дошло. Али наш уважени г. Претседник много је пута изјавио са претседничког стола, да он не жели да губи време чепркањем по прашини прошлости. Као другови и ми смо се са њим сагласили и легли смо на посао, да што боље одговоримо своје позиву са врло мршавим средствима са којима смо располагали. Али ипак ја са овога места не само у име своје но мислим и у име свију вас, могу и хоћу да изјавим да ми непримамо на себе одговорност за велике тегобе у које је запала општина београдска кривицом других наших претходника. (Бурно одобравање и аплауз). Ми стојимо одговорни за послове које смо ми радили и које ћемо још радити док будемо овде у овој дому седели и радили. За све своје послове примамо одговорност пред Београђанима, као и пред сваким који добронамерно хоће да наш рад изложи критици. А даће Бог — што ја искрено желим — да се Београђани ускоро на општинским изборима изјасне, одобравају ли рад данашње општинске управе и хоће ли јој и за убудуће поклонити своје поверење. Ми тај суд београдских грађана спокојно очекујемо и ради би били да што пре до њега дође.

После ових општих напомена, допустите ми господо, да се са неколико речи задржим на неколико ствари ради којих сам и устао да говорим. Рекох већ да не треба да се толико осврћемо на по неке — ма и уочљиве ситнице — које нам се указују у овој буџету. Ваља прећи на крупније ствари. Ваља да јасно и гласно без икаквога двоумљења истакнемо у овој буџетској дискусији, да се у Београдској општини не може и не треба водити политика каква се до сада водила. Ја сам недавно написао чланак у коме сам изложио, да Београд, као престони град, није само београдске општине, но једном добром половином државни. То и овде морам поновити. Београд је персонификација наше велике и уједињене Краљевине Југославије (Бурно одобравање и аплауз). И зато, господо, држава треба Београду да даје оно што је дужна давати за његово свестрано унапређење, као престони града. Меродавни чиниоци из овога дома морају се једном испрсити пред државом и тражити од ње да и она врши своју дужност према својој престоници. Морамо настојавати да држава Београд помаже у ономе што је дужна, а не да нас одмаже, као што је то до сада радила, бацајући на Београд и Београђане огромне терете, које је сама држава дужна да

сноси за своје државне послове. (Бурно одобравање са узвицима: Живео чика Павле). Београд је био носилац оне велике, свете и узвишене идеје — ослобођење и уједињење читаве наше нације. Његови мудри државници на челу са нашим узвишеним Господаром (живео Краљ) припремили су све што је било потребно, да створе данашњу нашу велику и слободну Отаџбину. Београд — његови трговци, занатлије, радници, чиновници, мали службеници и сви остали грађани давали су и последњу своју пару само да створе велико дело народног ослобођења и уједињења. И, према овоме, Београд је био у праву да очекује да ће му се велика држава којој је он глава на достојан начин одужити, те да и Београд после страха које је преко своје мученичке главе претуррио, доживи благодети срећнијега живота. Међутим десило се обратно. Београд не само што није помогнут да се подиже, него је ометан у својем подизању од онога, који је позван да га у општем интересу свесрдно помаже. (Бурно одобравање и узвици тако је). Београду су натурене многе дажбине државне које други градови у нашој земљи не сnose нити су им натурене. Београд читаве милионе за државне потребе сноси, што је дужна да сноси држава, као што их сноси у осталим градовима. Са милионима које нам држава сваке године неправедно узимље, Београд би могао сам себе да подиже и да уређује онако како његова потреба изискује. Овој се неправди ваља што пре учинити крај и да држава што пре почне да Београду даје оно што је дужна давати, а нарочито да му што пре скине државне терете неправедно му натурене. (Одобравање). Из овога предлога буџета јасно се види, да он није оно што би требало да је и што ми желимо; да он није оно што је Београду потребно али не нашом кривицом, него кривицом прилика у којима смо. Ни милионити део овај буџет није од онога што би ми желели да буде. Ми би хтели буџет у коме би имали довољно средстава, да Београд, као престони град, добије све оно што му је потребно и што имају његови другови у осталим великим државама у свету. То би ми желели, али тога на жалост нема. По мојем мишљењу, у Београдској општинској политици мора се поћи другим путем, који има не само да нас води но и да нас одведе коначном и жељеном успеху. Морамо најодлучније настојавати да се са Београда скину терети натурени од стране државе и да их држава прими на своја леђа, јер су њена леђа далеко јача, као веће заједнице; и она их

лакше може подносити. Ми тим путем морамо поћи да постигнемо циљ, који мора имати сваки престони град и његова општинска управа, без обзира на који начин овде дошла. — Ви знате, господо, да се сваки човек у својем пословању нада да сваке године постиже напредовање и да осећа благодети од својега напорног рада. Међутим ми смо доживели страшну појаву. Доживели смо оно што нисмо желели и што је контра ономе што сваки човек у својем пословању очекује. Доживели смо да после толикога низа година, нашему службеноме особљу, које са нама сарађује, место да их за заслужни рад наградим, да им овим буџетом смањујемо иначе злеуду плату за њихов марљив и напоран рад. Ја овде на овоме месту и овом приликом морам да изјавим своју дубоку жалост што смо овај страшан моменат дочекали. Али сем тога жаљења ништа више не могу учинити, да се ствар на боље измени, јер сам сламка међу вихорове и у теснацу кроз који се мора проћи. Ми немамо другога излаза, већ хтели не хтели морамо примити предложени буџет, но с тим да се постарамо ми или они који на наше место дођу, да се постарају, да се прилике измене и да се у првome идућем буџету исправи неправда, која је, по сили прилика, учињена службеном особљу овим буџетом.

Као што знате, господо, ја сам првога дана кад смо се заклели и отпочели рад тражио да се приступи решењу најважнијега питања у комуналној политици; да се реши на здравој основи чиновничко и службеничко питање Београдске општине, без којег решења не може општина имати реалан буџет. Тражио сам да се утврди број службеничких места; за свако место квалификација, да за свако место одреди награду, да особље обезбеди, те да оно легне на посао; да му ова установа омили, као што сваки домаћин воли свој дом. Али су и то неке прилике омеле. Али хвала Богу долази нови Закон о градским општинама и он ће и ово чиновничко-службеничко питање решити, те да у будуће не буде остављено на милост општинским управљачима и да сваку промену општинске управе чекају као јагње касапски нож. Ја, а мислим и сви остали моји другови, радоваћемо се, ако се ово питање што пре и што праведније реши.

Ја сам напоменуо да је безпредметно у овим приликама освртати се на поједине буџетске позиције. Али се ипак са неколико речи морам осврнути на извесну позицију буџета претседништва општине. Као што већ рекох, ми морамо

да радимо не како би желели, но како морамо. Висте ваљда слушали за ону причу како је један богаташ у својој занешености изашао пред црквом и просјацима изделио све што је имао, па после и сам сео у ред просјака, да и њему други деле. Чини ми се да би се ова прича могла применити на извесну позицију буџета претседништва општинског. Буџетом је предвиђено да општина даје субвенцију појединим друштвима и установама. Ми смо то чинили сваки пут; али овога пута налазим да није требало и да се и саме те установе, односно њихови управљачи, са тим у души не слажу. Јер одузимати и смањивати припадљности својем службеном особљу, па са тим чинити милостињу и добротворство, сматрам да би требало да то буде недопуштено. Познато је да ко проси не дели, и општина не чини хумано дело кад својем службеном особљу смањује и онако мале припадљности, да даје субвенцију другима. Ја лично, а мислим и сви ви моји другови, дубоко жалимо што нисмо у могућности да свима означеним друштвима и установама дамо на име помоћи од сто хиљада па до милион динара. Зато сам мишљења, да за ову годину не би требало дати те субвенције, а смањивати припадљности особљу. Јер ако би овако остало, онда би те субвенције у суштини својој дали службеници Београдске општине смањивањем својих припадљности, а не и никако општинска управа. Било би и боље и корисније, да се са смањивањем припадљности службеника, изгради вода у многим улицама које немају воду, но да се даду као субвенција, јер се без воде не може живети. Најзад, господо, не треба да се варамо. Београд опада. Општ. управа мора уверити све надлежне чиниоце, да је потребан свестрани напредак Београда. Београд данас живи искључиво од својих сиромашних грађана. Његова трговина и занатска радност спали су на најситније детаљисте, а ту нема живота за престони град. Бог је дао сва преимућства Београду и за велику трговину, и за јаче занатство и за, ако хоћете, и највећу индустрију, јер се налази на сучељавању две пловне реке, једна од светског значаја, а друга наша домаћа. Па онда налази се на железничким чворовима са чега је приступачан свима деловима света. Па и ако је овакав природан положај Београда, он нема, готово никакву индустрију, док је имају многи наши сиромашнији градови са слабијом околином и слабијим условима за трговину и индустрију. Ми морамо настојавати и то треба да бу-

де дух наше општинске политике, да се у атару београдске општине подиже индустрија за наша домаћа тржишта, јер без тога Београд не може напредовати нити се становништвом увећавати. Ми до сада нисмо имали средства да помажемо развитаку индустрије. А сад проширењем атара имамо могућности да омогућимо подизање индустрије у околини Београда. Проширењем атара Београд, општине пружена је могућност беогр. општинској управи; да врло издашно потпомаже подизање индустрије у својем атару. У проширеноме атару наша је општина добила огромне комплексе општинског земљишта особито подесног за подизање индустрије, све крај воде у непосредној околини Београда — Овча, Борча, Вишњица, Макиш ит.д. — Ми морамо давати за подизање индустријских предузећа бесплатно потребно им земљиште, не само за фабрична постројења но и за радничке станове. Уз то морамо давати и бенефиције у води, осветљењу и погонској снази за моторе, као и све остале олакшице потребне за развитаку предузећа. Оваква наша помоћ за подизање индустрије ишла би, за свако појединачно предузеће, на читаве милионе. А у сваком случају онолико колико би предузетник имао да уложи свога капитала за само подизање предузећа. Сем тога и држава својом саобраћајном тарифском политиком имала би да помаже подизање индустрије у атару Београдске општине. За извесан низ година морале би се давати врло осетне повластице, како за довоз сировина, машина, алата и осталих потреба, тако и за разношење производа по домаћим тржиштима. То је држава дужна да учини своје престоном граду, као глави читавога Краљевства и наше нације. Мора се предузети све што је потребно за привредно подизање Београда. (Бурно одобравање и аплаузи). — Мислим да није право ни за општину корисно, што је предвиђена такса на животне намирнице месарских производа подједнака, како за намирнице које узимају економски јачи, тако и за намирнице које купују економски слабији. Било би право, а за општину без штете, ако би нешто више оптеретиле намирнице, које троше имућнији домови, а савим ослободиле оне намирнице које једе сиротиња. Ако се хоће то се може изменити и желео би да се то учини. Процењивајући прилике у којима смо, нама ништа друго не остаје већ да буџет примимо овакав какав је. Ово у толико пре што су га, поред наших стручњака прегледали и до ситница претресли и наши тако високо постављени наши београд-

ски посланици, чију ми политику у општини и спроводимо како то изускују и општински и државни интереси. Примајући овај буџет ваља да на себе примимо и обавезу да док будемо овде седели и радили свој рад и своју политику упутимо правцем, који сам у најкраћим тезима додирнуо у своме говору. А уверен сам, да ће нас у свакоме добром и корисном раду за свестрани напредак Београда, помагати врло енергично и наш узвишени Краљ, који дано-ноћно бди над свима пословима у нашој земљи, па и над пословима у нашој београдској општини. (Бурно одобравање са узвицима живео наш Краљ и Његов узвишени Дом). Високи државни функционери признали су, да су нам са извесним теретима учинили неправду и сами су похитали да нам неке терете скину. Та је политика праведна и њу изускују општи и свестрани интереси наше слободне и уједињене Краљевине Југославије. (Бурно одобравање и узвици живео!).

Пошто се више нико није био јавио за реч, прешло се на гласање буџета у начелу. Гласало је 35 одборника и сви гласали за.

Претрес у појединостима

Када се прешло на дискусију у појединостима г. Павле Кара-Радовановић покренуо је питање унапређења и регулисања особља у одељку за штампу.

Потпретседник г. В. Лазаревић дао је обавештење да се нова звања не могу вршити кроз буџет, већ се морају вршити путем промене статута.

Г. Кара-Радовановић је, даље, предложио да се за ову годину из буџета бришу све субвенције, изузев 40.000 дин. за сиромашне студенте чији су очеви погинули у одбрани Београда. Кад општина смањује припадљивости својим службеницима, значи да није у могућности да даје ни субвенције појединим друштвима.

Потпретседник г. В. Лазаревић одговорио је да је ситуација финансијска у општини заиста тешка, али се извесне установе ипак морају помагати новчано, макар и са смањеним сумама, јер многе од њих врше функције које би иначе општина морала да врши.

Проф. г. Коста Тодоровић упозорио је на извесна повећања личних и материјалних издатака код појединих партија и тражио обавештење да ли су то нова постављења. Моли да се задржи чиновништво и персонал којим општина сада располаже, да се не чине редуције, али да се нова постављења не врше на рачун материјалних расхода.

Потпретседник г. В. Лазаревић изјавио је да општински Суд не жели да попуњава у току ове године нове чиновнике. Повећања на појединим партијама долазе услед тога што

се чиновници размештају из појединих одељака у друга и што се предвиђају она лица која су већ ушла у администрацију посредним путем.

Одборник г. Момир Митровић тражио је укидање места директора Општег одељења, пошто то место стоји непопуњено већ две године.

П.претседник г. В. Лазаревић одговорио је да је то место потребно сачувати у буџету, јер се новим законом о градовима укида положај кмета-правника, и потребно је имати директора који ће руководити целокупним радом у Општем одељењу.

Г. др. Коста Тодоровић такође је за то да се укине место директора Општег одељења и изјавио је да гласа против буџета тога одељења због повећања од 430 хиљада динара.

Код буџета Судског одељења г. др. Коста Тодоровић био је противан додељивању функционог додатка особљу које га досада није уживало и које ради канцелариски посао, јер се истовремено смањују теренски додатци инжењерима, који су прошле године већ смањени са 40%.

П.претседник г. В. Лазаревић дао је објашњење да је функциони додаток особљу смањен за 40—45% у укупној цифри, док је додаток инжењерима смањен само 25%.

Одборник г. Мих. Стефановић заступао је мишљење да правници, можда, више излазе на терен од инжењера; док ови излазе само лети, правници излазе и зими и лети.

Г. др. Коста Тодоровић молио је да ово објашњење г. М. Стефановића уђе у записник, изјављујући да гласа против буџета Судског одељења.

Када се прешло на дискусију буџета Дирекције за социјално и здравствено старање

г. др. Коста Тодоровић је говорио о раду деочије установе „Кап млека“. Излажући њен значај г. др. Тодоровић је пледирао да јој се не смањује помоћ која јој је давана.

П.претседник г. В. Лазаревић одговорио је да Општина даје овој установи 40.000 динара и једног лекара. Смањена је субвенција и Материнском удружењу, које је такође хумана установа, па се морала смањити и овде.

Г. др. К. Тодоровић изјавио је да гласа против буџета ове дирекције.

Г. Момир Митровић предложио је да се пијачни одељак претвори у отсек, пошто по обилности овога свога познавања и по приходу који даје то заслужује.

П.претседник г. В. Лазаревић одговорио је да ће се то питање морати регулисати новим статутом.

Буџети Техничке дирекције и Дирекције трамваја и осветљења примљени су без веће дискусије, а тако исто и финансијска овлашћења, па је претседник г. Милутин Петровић ставио буџет на коначно гласање. Гласало је 28 одборника и сви су гласали за.

Величина овогодишњег буџета

Изгласани буџет износи укупно 320,630.759* динара. Расходи су подељени овако: редовни материјални 216.387.107 дин.; ванредни материјални 20,941.456 и лични расходи 83,302.196 динара.

Према прошлом буџету садањи је мањи, и то за 18,983.023. Ово смањење износи за: редовне материјалне издатке 481.979; ванредне материјалне 86.544 и за личне 18,983,023 динара.

* Буџет је у Министарству финансија, приликом одобравања, повећан на 334,514.171 дин.

Заклетва новог Општинског одбора

Законом о проширењу атара Београдске општине предвиђен је нов Општински одбор од 75 чланова, а у њега улазе и претставници припојених насеља Земуна, Вишњице, Миријева, Малог и Великог Мокрог Луга, Кумодража, Јајинаца, Ресника, Кнежевца, Жаркова, Железника, Бежаније, Борче и Овче.

Решењем господина Министра унутрашњих дела од 27 јула т. г. именован је тај нови одбор проширеног атара Општине града Београда. У њему су остали скоро сви чланови старог Општинског одбора као искусни и истакнути радници на пољу комуналне политике. Поред претставника 14 припојених општина, ушли су први пут у нови одбор десетак такође врло истакнутих јавних, интелектуалних и комуналних радника Београда.

Заклетва новог Општинског одбора

10 августа т. г. извршена је свечана заклетва чланова новог Општинског одбора. То је у исто време била и пета редовна седница одбора Општине града Београда за 1934 годину.

Док су и све одборничке клупе, као и обе галерије, биле пуне, за столом претседништва седели су претседник г. Милутин Петровић, потпретседници Васа Лазаревић и Добросав Богдановић и кмет-правник г. Добривоје Вујић.

Седницу, која је имала врло свечан карактер и историски значај, отворио је претседник г. Милутин Петровић.

Деловођа Одбора г. Божа Павловић прочитао је решење господина Министра унутрашњих дела којим се именују нови општински одборници:

Решење г. Министра унутрашњих послова о разрешавању старих и постављању нових одборника Општине града Београда

На основу § 1 Закона од 22 новембра 1929 године о измени Закона од 6 јануара 1929 године о измени Закона о општинама и обласним самоуправама и § 73 Финансиског закона за 1934/35 годину

Решавам:

I Разрешавају се одборничке дужности одборници Општине града Београда:

Анђелковић Стојадин, грађевинар; Бело-вић Александар, трговац; Бркић Душан, тр-говац; Викторовић Јован, апотекар; Вукаши-новић Божидар, адвокат; Гавриловић Јован, трговац; Гавриловић Радојко, трговац; Гра-овац Михаило, индустријалац; Динић Аца, трговац; Доганчић Војислав, столар; Душма-нић И. Владимир, адвокат; Ђорђевић Мило-сав, хотелијер; Ђорић Бора, трговац; Живко-вић Живко, месар, Кара-Радовановић Павле, новинар; Матејић Драгиша, индустријалац; Маторчевић Живко, трговац; Ђурић Михаи-ло, трговац и потпретседник Трговачке комор-е; Милошевић Драгољуб, абација; Митро-вић Момир, трговац; Николић Михаило, ка-феџија; Николић Ђ. Никола, трговац; По-повић Бранко, професор Университета; Др. Попс Фридрих, адвокат; Сасо Сима, пенсио-нер; Симић Воја, штампар; Сокић Милић, ин-жењер; Солдатовић Јеша, трговац; Сретено-вић Јоца, пензионер; Станковић Илија, хоте-лијер; Стефановић Михаило, адвокат; Стоја-диновић Драгослав, адвокат; Стојановић Ми-лан, ташнер и претседник Занатске коморе; Тодоровић Н. Коста, професор Университе-та; Фирт Алберт, електричар; Др. Шаховић Ксенофон, професор Университета; Шумен-ковић Никола, кафеџија; Старчевић Бранко, трговац; Демајо Самуило, адвокат; Живко-вић Миливоје, чиновник Народне банке; Коен Менахем, трговац; Костантиновић Живко, инспектор Мин. соц. пол. у пензији; Павиће-вић Јован, трговац, и Терзић Петар, трговац, — сви из Београда.

II За одборнике Општине града Београда постављају се:

Анђелковић Стојадин, грађевинар из Бео-града; Атанацковић Цветко, економ из Вели-ког Мокрог луга и бив. претседник Општине вел. мокролушке; Беловић Александар, трго-вац из Београда; Др. Благојевић Никодије, лекар из Београда; Богдановић М. Милан, пензионер из Београда; Др. Брандајс Лав,

адвокат из Земуна; Бркић Душан, трговац из Београда; Весковић Вићентије, обућар из Београда; Викторовић Јован, апотекар из Београда; Вукашиновић Божидар, адвокат из Београда; Гавриловић Јован, трговац из Београда; Гавриловић Радојко, трговац из Београда; Граовац Михаило, индустријалац из Београда; Дамњан Крста, економ из Овче и бив. претседник Општине овчарске; Демајо Самуило, адвокат из Београда; Динић Аца, трговац из Београда; Доганчић Војислав, столар из Београда; Драгичевић Лазар, еко-ном из Бежаније и бив. претседник Општине бежанијске; Драгутиновић Слободан, прет-седник Удружења Гостионичара у Земуну; Душманић Владимир, адвокат из Београда; Ђаковић Светозар, инжењер из Београда; Ђорђевић Милосав, хотелијер из Београда; Ђорић Борислав, трговац из Београда; Ђу-рић Михаило, трговац и потпретседник Тр-говачке коморе из Београда; Живадиновић Божидар, архитекта из Београда; Живковић Живко, месар из Београда; Живковић Јоца, економ и бив. претседник Општине јајиначке; Живковић Миливоје, чиновник Народне бан-ке; Живојиновић Танасије, економ из Ресни-ка и бив. претседник Општине ресничке; Зрнић Ђорђе, стаклар из Земуна; Јовановић Драгослав, судија из Београда; Јоргаћевић Димитрије, економ из Малог Мокрог Луга и бив. претседник Општине мало-мокролушке; Кара-Радовановић Павле, новинар из Београ-да; Кнежевић Васа, индустријалац из Београ-да; Коен Менахем, трговац из Београда; Ко-стантиновић Живко, инспектор Мин. соц. по-литике у пензији из Београда; Крезич Коста, економ из Кнежевца и бив. претседник Оп-штине кнежевачке; Лазић Сретен, економ из Миријева и бив. претседник Општине мири-јевске; Лудошан Жива, економ из Борче и бив. претседник Општине борчанске; Марко-вић С. Милорад, земљорадник из Земуна; Матић Живко, трговац из Београда; Матор-чевић Живко, трговац из Београда; Милоше-вић Драгољуб, абација из Београда; Др. Ми-лутовац Војислав, лекар из Београда; Митро-вић Момир, трговац из Београда; Мозер Бру-но, винарски трговац из Земуна; Николић Михаило, кафеџија из Београда; Николић Ђ. Никола, трговац из Београда; Огњановић Спасоје, економ из Жаркова и бив. претсед-ник Општине жарковачке; Павићевић Јован, трговац из Београда; Панић Живан, економ из Железника и бив. претседник Општине железничке; Петровић Јован, инжењер и ин-дустријалац из Земуна; Петровић Б. Коста, економ из Земуна; Др. Попс Фридрих, адво-кат из Београда; Пупић Ђорђе, адвокат из Београда; Савковић Илија, адвокат из Бео-града; Сасо Сима, пензионер из Београда; Симић Воја, штампар из Београда; Смиљко-вић Михаило, кафеџија из Вишњице и бив. претседник Општине вишњичке; Сокић Ми-

лић, инжењер из Београда; Солдатовић Јеша, трговац из Београда; Спишић Лав, пензионер из Земуна; Сретеновић Јоца, пензионер из Београда; Старчевић Бранко, трговац из Београда; Стефановић Михаило, адвокат из Београда; Стојадиновић Драгослав, адвокат из Београда; Др. Стојаковић Сава, јавни бележник из Земуна; Стојановић Радомир, економ из Кумодража и бив. претседник Општине кумодрашке; Терзић Петар, трговац из Београда; Тодоровић Н. Коста, професор Уни-

Самуило Демајо и Менахем Коен) и два одборника ешкенаског реда (г. г. Алберт Фирт и Лав Брандајс) Мојсијевске вероисповести такође су се заклели пред својим свештеницима.

Говор претседника г. Милутина Петровића

После извршене заклетве, претседник Београда г. Милутин Петровић поздравио је нове одборнике, одржао је један програмски говор, у коме је, између осталог, рекао:

Са свечане седнице Одбора Београдске општине: Заклетва нових одборника

верситета из Београда; Ђирковић Бранислав, апотекар из Београда; Фирт Алберт, електричар из Београда; Хаџи-Ристић Александар, адвокат из Београда; Др. Шаховић Ксенофон, професор Университета из Београда, и Шуменковић Никола, кафедија из Београда.

27 јула 1934 године
Београд

Министар унутрашњих послова,
Жив. А. Лазић, с. р.

После тога је архијерски намесник за град Београд, г. Никола Божић, извршио свечани чин заклињања, и на крају упозорио општинске одборнике на светињу заклетве: Дај Боже да свака ваша седница донесе плода и користи нашем милом и драгом Београду! завршио је стари свештеник.

Католички жупник заклео је једног католичког одборника г. Др. Лава Спишића. Три одборника сефардског реда (г. г. Сима Сасо,

Господо Одборници,

Законом о проширењу атара Општине београдске од 29 марта ове 1934 године истекао је мандат наменованог старог општинског одбора. Доношењем буџета завршен је плодан и успешан рад тога одбора. Решењем Министра унутрашњих послова од 27 јула 1934 године именован је нов одбор, који је надлежан за нову територију Београдске општине. Општински суд честита од свег срца то високо одликовање и поверење које је вама указано!

Као што су прошлом општинском одбору и Суду били претстојали нарочити послови, који су произлазили из датих прилика, тако и новом одбору, данашњој општинској управи, претстоје нарочити задаци, који истичу из буџета појединих саставних делова Београдске општине до сада самосталних, и новог Закона о градовима.

Први и основни задатак наше управе је: да, извршујући садање посебне буџете, припреми све што је потребно да се за идући буџетски период створи један буџет, буџет који ће важити за целу нову територију.

Други задатак је: да се у припреми за изборе општинске управе, предвиђене законом о

градским општинама, постигне такав резултат, који ће дати грађанима довољно могућности да за тај свој врло важан грађански изборни акт имају што објективније политичко мерило како у погледу постављених комуналних програма тако и у погледу истакнутих личности за њихово извођење. Треба зато, нашим радом, омогућити грађанима целокупне територије да добију што јаснију слику и оријентацију о свима задацима и могућностима не само појединих места већ целокупног Београда у његовом новом обиму. Треба на време да буду учени и проучени сви проблеми, и, да се унесе сав потребан активитет у остваривање оних многобројних задатака који се сами по себи намећу из нове структуре наше Општине.

Те задатке је у толико лакше остварити што нови одборници готово сви долазе са вођења комуналних послова. Проблеми комуналне политике њима нису непознати нити им недостају реални и објективни погледи на могућност остваривања разноврсних задатака. То знају и стари, опробани и верни сарадници у непосредним радовима у Београдској општини; то знају и сви нови сарадници из места, која су до сада имала своје посебне комуналне програме, посебну комуналну политику. Данашњи рад наш није, у ствари, ништа друго до наставак рада старих одбора. Само под једним широким видиком и са једног новог политичког становишта.

До сада су постављани проблеми комуналној политици, и до сада су решавани задаци који су из њих истицали, али све то у једном мањем обиму, у једном ужем видокургу. Локални месни интереси били су при томе пресудни. И даље остаје и она воља и онај активитет, који су и до сада, успешно, и на добро грађана радили на општинским пословима. Али ни мотиви ни циљ тих акција нису више локални посебни интереси, већ се мора полазити са гледишта целине, са гледишта целокупног Београда, онако како га је нови Закон ограничио. Сви посебни интереси, сви засебни моменти уступају места интересу Београда, престонице Југославије, заједничког града свих нас. И Општинска управа исто онако, као што ни до данас није у своме раду фаворизирала ни један крај града, ни један ред грађана, већ јој је увек лебдела пред очима она велика линија, којом има да тече развитак наше престонице, јавног и социјалног живота у њој, исто тако она има и у будуће — а Београд с правом то захтева, чини од тога једну императивну дужност за све нас целокупну општинску управу — да у свом посматрању и у свом раду гледа све проблеме са највише могуће тачке новог и великог Београда.

Нови Београд, у свом новом пространству једна је синтеза. Његова основна структура није промењена али је добила нове моменте, нове задатке. Нови атар Београда има да омогући престоници Југославије: да се развије, да постане у истини престоница једне државе, пуне снаге и развитака, једног народа који је препун снажних замаха и активности. Нови Београд хоће да остане не само достојна престоница Југославије, снажни економски, културно напредни и водећи град земље, већ и град социјалног благостања, социјалног спокојства.

За све то дају му подлогу могућности нови атар, његово ново пространство. Престоница данас не само да је проширила своју територију на три старе области, симболизујући на тај начин јединство, један микрокосмос Југославије, већ је уз градове обухватила и села,

као да је хтела да каже: у овом јединству, у овој солидарности градских и сеоских интереса лежи наша будућност, лежи онај извор економске и социјалне динамике Београда. На овој општинској управи лежи дужност да ту синтезу села и града учини што лепшом, по интересу престонице што повољнијом. Нека Београд буде онај велики иницијатор за уздицање села на један висок културни и економски ступањ, на један ниво који ће бити углед свима осталим градовима.

Ми смо данас једно са Земуном, градом који је и у прошлости кад се Београд, под врховним вођом Карађорђеом ослобађао од Турака, указивао сву братску љубав, не само то, већ и ефикасну помоћ са Земуном, који је кроз целу историју имао саосећања за дане радости као и жалости у којима се Београд налазио, са Земуном од кога су нас до сада Сава и Дунав одвајали, а који ће од данас да нас спајају у једну нераздељиву целину. Мост „Краља Александра” на Сави је она братска рука која са железничким мостом стеже Земун на братске груди Београда. Земун више није сам, то није више мали провинцијски град, већ стиче ту част да постоје органски део престонице Југославије. Тај братски загрљај омогући ће да убрзамо наш развитак и постанемо велика престоница велике Југославије.

И ви остали из Железника, Жаркова, Ресника и осталих места околине Београда са ове стране Саве и Дунава, где се рађају Чарапићи и Војводе Степе, чија је судбина и у прошлости била тесно везана са историјом Београда, који сте имали великих заслуга и за слободу Београда, и за његово снабдевање животним намирницама и за његов бројни пораст; и ви из Бежаније, који се понова враћате на недра онога града који је и вас и све крајеве са оне стране братски волео и био готов за сваку жртву за ваше ослобођење и ви из Овче и Борче који сте са нама спојени преко плавог Дунава Панчевачким мостом, сви ви, са нама, сплели смо се данас у један велики венац, који има да стоји као најлепша дијадема око главе наше Отаџбине, наше велике и нераздељиве Југославије.

Господо одборници,

Не заборавимо да имамо да радимо, да служимо, да се истрошимо у акцијама за један град чији је први грађанин Његово Величанство Краљ Александар, који је увек, пре свих, изнад свих, стизао и налазио и воље и разумевања и времена да помогне наш град у његовом развијању, да помогне сваку акцију у корист њених грађана, у корист престонице. На нама свима лежи да се покажемо достојни те високе пажње.

Господо одборници,

Нека у нашем раду мотив буде љубав, нека нам пред очима лебди увек интерес Београда, и нека будемо свесни да радећи савесно, предано и марљиво, ми радимо за Београд, престоницу Југославије, постајемо неимари велике будућности нашега града, наше Отаџбине.

Београд треба, он мора да постане напредан град задовољних грађана.

Желим свима нама сретан рад и нека нам први почетак тога рада буде изражен у топлој молитви за здравље и срећу Краља и Отаџбине и у снажном узвику:

Живео Краљ!

Живела Југославија!

Живео нови Београд!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Говор господина претседника, који је више пута прекидан громким узвицима целог одбора: **Живео Краљ**, поздрављен је једнодушним и дугим аплаузом.

Говор г. Јована Гавриловића

У име свих одборника говорио је и одговорио претседнику дугогодишњи одборник г. Јован Гавриловић-Гачула:

Господине Претседниче,

Поздрав који сте као Претседник Београдске општине, упутили нама новонаименованим Одборницима Општине града Београда, испуњава нашу душу задовољством.

Још од онога историског дана, када је се радоначелник славом увеличане *Династије Карађорђевића Неумрли Вожд Карађорђе*, са једном шаком својих другова без оружја и без муниције, али са јуначким срцима у грудима подигао да ослобађа и Србију и Београд, па све до данашњег дана, ниједном Општинском одбору Београдске општине, није учињена већа част нити му је стављена већа дужност; него што је та част учињена овоме Општинском одбору.

Ми смо Господине Претседниче свесни и те части која нам је учињена, и дужности, која се као Одборницима Општине Београдске самим положајем намеће. Ми ће мо се старати и трудити, да учињену нам част оправдамо и да својој дужности како треба најсавесније одговоримо.

И ми, који смо до сада били сарадници Суда, и наши новонаименовани другови из свију присаједињених крајева, прожети смо једном и истом идејом; да са своје стране учинимо све, како би припомогли да Београд Престоница Југославије буде подигнут, и културно, и социјално и економски у толикој мери да у истини буде као Престоница, водећи град и метропола целе Југославије.

У нашој сарадњи Господине Претседниче, Суд Општине Београдске неће оскудевати. Уверени да ћемо најбоље послужити народу Краљу и Отаџбини, као и да ћемо најбоље одговорити својој дужности и према Општини београдској као њени Одборници, и према грађанима Београда као његови заступници ако будемо вршили своју дужност онако како се то од нас као савесних и исправних грађана тражи. Ми ћемо се старати да тој дужности одговоримо у најпотпунијој мери.

Свако настојање Општинског Суда, које се буде кретало у интересу Општине

београдске, Београда и грађана Београдских, биће од наше стране својски прихваћено и потпомогнуто. У колико рад Суда у овоме правцу буде интезивнији у толико ће и акција Општинског одбора у помагању Суда бити јача и ефикаснија.

Стараћемо се, да са Судом испунимо први задатак новог Општинског Одбора, те да за идућу годину донесемо једноставан буџет за целу територију Општине београдске. Тај буџет треба да је израз правога стања Општинских финансија. Он има да буде распоређен онако како то захтевају интереси целокупног београдског грађанства. *У израду тога буџета ставићемо Суду на расположење и све потребне податке и сву добру вољу, рад и труд, да тој дужности одговоримо по најбољој својој савести.*

Исто тако припомоћи ћемо Суд и свом својом снагом и свом својом енергијом, да се и други задатак овога Одбора у целости испуни.

Ми ћемо у овој својој изјави у погледу испуњења другог задатка бити мало јаснији.

Новим Законом о градовима од 25 јула т. год. који добија обавезну силу и снагу на дан 25 септембра предвиђен је пут и начин, како се има вршити избор нове Општинске управе.

Вршећи и у овом погледу најсавесније своју дужност ми ћемо уложити све своје напоре заједно са Судом да тај задатак буде извршен најсавесније како би се, када за то буде дошло време, и овај посао обавио онако како то од нас очекују сви београдски грађани који ће тада бити позвани да наш рад цене.

Али наша настојања и наш рад неће се у погледу само ове две дужности уставити.

Ми ћемо сви уложити све своје знање и сав свој труд да Општинском Суду припомогнемо у извршењу његовога тешког задатка. Он може свакада рачунати на пуну помоћ и сарадњу по свима питањима како на оне своје досадање сараднике тако и на све остале Одборнике, били они из Земуна, Бежаније, Железника, Овче, Кумодража итд. јер смо ми сви прожети једном идејом да учинимо све да Београд у истини буде Престоница достојна дивљења, а која иду у корист Општине београдске и њених грађана, исто тако ћемо испитујући сваки рад Општинског суда енергично устати противу свега онога што би по нашем мишљењу било противу интереса Београдске општине и београдских грађана па ма од кога то долазило, јер сматрамо

да само тако одговарамо и својој дужности и својој савести.

Ниједног тренутка Господине Претседниче, ми нећемо смести са ума, да се трошимо у акцијама за унапређење једног града, чији је први грађанин Њ. В. Краљ Александар.

Многобројни племенити гестови нашега узвишенога Господара Његовог Величанства Краља Александра Карађорђевића да притекне у помоћ Београдској општини у по Општину тешким моментима најубедљивије доказују, његову жарку љубав према Београду и београдским грађанима.

Дубока поданичка оданост и бескрајна љубав Београђана према Њ. В. Краљу и Краљевском Дому биће му једина награда за сва добра која чини Београду.

Прихватајући Вашу изјаву означену у завршетку исте, и ја сматрам за своју најсветију дужност да завршим у име својих другова — одборника — и себе ову изјаву са топлом молитвом и узвиком:

Живео Краљ

Живео Краљевски Дом

Живела Југославија

Живео Београд.

Крај говора г. Гавриловића пропраћен је једнодушним покличима Њ. В. Краљу, Југославији и Београду.

У име југословенског Земуна

У име југословенског Земуна, који је срећан што се братски спојио са Београдом и тако остварио свој вековни идеал, говорио је нови одборник Др. Лав Спишић, ранији подначелник Земуна:

— У часу, када се састаје прво општинско претставништво велике престонице Југословенске краљевине, ређају се пред мојим очима светли и велики моменти наше националне прошлости, подвизи, напори и жртве поколења великих народних неимара, који су се кроз векове палили и борили и својим делима створили велику слободну отаџбину.

Диван сан одсниман у прољетним данима постао је стварност у јесењим данима мога живота.

Идеално патриотска жеља, која је у тадашња доба само у сну могла своје остварење очекивати, данас постаје јавна, данас је то истина.

Овј диван сан, који се је сада претворио у истину, јесте моје именовање одборником престонице велике Југославије.

До крајности патриотски раздраган у души, угодно сам присиљен да по диктату те и такве душе у овом историјском моменту следеће изјавим:

Ја ћу се и на овом положају руководити пре свега тезом, да служим националној и државној мисли Југословенској у смислу прокламације Његовог Величанства Краља од 1 децембра 1918 и Његовог Манифеста од 6 јануара 1929 и трудећи се око задовољења комуналних потреба, помогаћу Краљевску владу и претседништво општине у свим напорима који иду за добро и напредак Краљевине Југославије и нашег Београда.

Вурујем да је Југословенство чисто и некомпромисно, једина здрава национална идеја водиља нашег целокупног јавног живота, и служећи тој идеји и овде по својем најбољем убеђењу и чистој савести бићу једино њојши покоран.

Таква покорност биће мој понос.

Нас чекају хитни и крупни задаци. Они се стављају на дневни ред нашег рада и услед општих потреба времена и услед затеченог стања по појединим дојуче самосталним општинама и стварањем великог Београда.

И на досадашњем положају као дугогодишњи општински одборник и подначелник, ја сам у општинском одбору и у грађанству бивше градске општине Земунске најоданије сарађивао на остварењу тежње Југословенског Земуна, за духовном, социјалном и привредном потпуном асимилацијом Земуна са Београдом.

Осећам да образовање велике престоничке градске Општине београдске, одговара и потребама отаџбине и интересима становништва градова и села обухваћених том општином. Већ и поради њиховог природног положаја. Прелазећи преко раузмљивих осећања сентименталности и пролазних незгода, које не смеју ометати извршење великих задатака данашњег времена, ја у име увек југословенског и увек само југословенског Земуна, чије једнодушно поверење уживам, доносим југословенском Београду братске поздраве.

Тај Земун жели да се саживи у великој Београдској општини и да у њој буде једнак свим њезиним деловима, једнак не само у правима него и у дужностима.

Са већим и оправданијим поносом него што је био онај цивис романи, ја се дичим што сам члан Југословенске Престонице и као њезин општински одборник служићу само државној и општинској целини и њиховим идејним задацима. Онако исто као и у југословенској лепој нашој домовини, и мени ће у општинском одбору и изван њега бити једнако драг сваки део великог Београда и једнако мила сарадња сваког нашег су-

грађанима у општинским пословима за остваривање чистих југословенских идеала.

Да ова сарадња буде што ефикаснија, мора она произићи из чисте душе.

Народна душа јесте регулатор целокупног народног живота. Она, јединствена, даје сјај Круни а моћ и јакост држави. Уздам се у вас господо одборнички другови као и родољубље свих наших суграђана, да апостолском речи и патриотским радом довршимо велики процес духовног уједињења.

Тако ће садржај 6-то јануарског Манифеста бити у потпуности извршен и

засјаће Карађорђева Круна пуним сјајем а Југославија ће бити тако јака и моћна, као камен-хрид на историјском Кајмакчалану.

После свечано положене заклетве обраћам се Теби Свемогући Боже:

Ти који све видиш,
Ти који све знаш
Чувај нам зеницу,
Краља и Београд наш!

Претседник г. Петровић закључио је ову свечану седницу у подне, и чланови новог одбора повукли су се на пријем у кабинет претседништва ради међусобног упознавања.

Претседник Београда о Загребу и Соколском слету

Југословенско соколство, које уистини преставаља коринске стубове наше националне државне зграде, доживело је најснажније манифестације свога идеолошког покрета, прожето безмерном љубављу према Краљу и народу и гигантским полетом за стваралаштвом на свима пољима друштвеног живота као и физичке и духовне културе. Сто хиљада Сокола, свесних Југословена и снажних претставника свих генерација, дошло је било на Соколски слет у Загреб да још једном манифестује духовно јединство нашег народа. Из свих крајева велике отаџбине, свих покрајина и жупа хитали су Југословенски Соколи на свој земаљски слет, на прави збор Словенских Сокола.

Београд, пијемонт и жижа Југословенства, такође се најснажније одазвао позиву братског Загреба. Читав низ специјалних возова, пуних београдских сокола отишло је у Загреб, те су се тако ове велике соколске свечаности претвориле и у једну прославу хармоничне радости грађана Београда и Загреба и њихове међусобне љубави, сливене у оствареним идеалима народног јединства.

У тим великим данима градоначелник Загреба проф. унив. г. Др. Иван Крбек позвао је у госте Загребу претседника Београда г. Милутина Петровића, који се са пуним задовољством и братском љубављу одазвао овом позиву и провео сва три главна слетска дана у Загребу.

Пред свој повратак у Београд, 6 августа т. г., претседник Општине града Београда г. Милутин Петровић дао је новинарима једну изјаву, из које избија отворено и снажно она дубока, братска љубав *шумадијског* Београда према *загорском* Загребу:

„Загреб, чији сам гост захваљујући љубазности његовог уваженог претседника г. др. Крбека, био је увек моја сим-

патија, моја љубав. Ја сам у Загребу увек видео један град пун умалаштва, културне и економске динамике, пошто-вао сам радљивост његовог малог човека, трговца, занатлије и радника.

Овај соколски слет пружио ми је нове доказе да видим да је моја љубав била реална. Овај соколски слет дао ми је још једну прилику да видим и дивну манифестацију југословенске свести и југословенског расположења Загреба. Пролазио сам улицама и видео из очију широких маса не само интересовање за једну велику ревију југословенског сокола, већ и велико одушевљење, велику љубав, одлучну љубав за нашу нацију, за нашу државу, за њену будућност.

Осетио сам и видео оно искрено срце Загреба и његових грађана који су изражавали своје расположење и своје одушевљење не само кроз френетичне поздраве нашим соколима, већ и много више, кроз оне замаглене очи сузама које су јасно показивале сву дубину осећања за ове идеале чији је носилац наш врховни вођ Њ. В. Краљ.

Више од тога, ја сам видео и сву готовост њихову да најактивније и са свим самопрегоревањем послуже Краљу и Отаџбини.

Гледао сам оне соколске поворке које су пролазиле поред једног великог дела културе Загреба, поред Народног позоришта, видео сам онај непрегледни ланац соколских жупа у коме су се као у најлепшем живом мозаику мешали сви крајеви наши, све социјалне групе наше, где су поред грађана одлучним и мушким кораком ишли густе редови сељака, где су са истом одлучношћу и религиозном оданошћу соколске идеје корачали и мушкарци и жене.

Неколико генерација било је ту, од младића, једва нагарених наусница, до старца, који су у соколским одорама ишли напоредо показујући новим генерацијама истрајност и чврстину коју ни године не могу да саломе. То је била једна неупоредива слика, највећа симфонија нашој држави и нацији.

Прошао сам кроз Загреб дивећи се његовим великим и монументалним зградама које су доказ високе културе његових грађана. Пролазио сам романтичном и шумовитом околином испуњеном сјајним пејзажима који са Сљемена и са Пљешивице испуњују и очи и срце незаборавним сликама.

И све то говорило ми је јасно: да је ово град велике будућности, да је позван да игра значајну улогу у изграђивању будућности наше велике Југославије.

И у граду и ван њега, и у разговору са интелектуалцима и грађанима као и са сељацима, осећа се да смо једно велико и неразлучиво. Љубав према Краљу и Отаџбини спаја нас и она ће одолети свим искушењима и одвести наш државни и национални брод великој будућности.

Био сам и у Озљу, видео сам град великих Зрињских, видео остатке једне велике историске прошлости, многобројне ликове и споменике знаменитих људи, великих неимара наше заједничке националне будућности, и са изразитог лица, мушке и одважне фигуре Зрињскога као

да сам прочитао: да гредимо добрим путем, да и ми сви настављамо велико дело њихово да обезбедимо државу и националну будућност нашу.

*

И Загреб, и загребачки соколи били су врло задовољни и почаствовани посетом претседника престонице г. Милутина Петровића. То се види, поред осталих јавних братских манифестација и из овог лепог акта Загребачке соколске жупе, који је претседник г. Петровић примио:

„Част нам је да Вам овим потврдимо пријем суме од 10.000.— (десет хиљада) динара, коју сте, приликом Соколског слета у Загребу, изволели предати брату Чеди Милеуснићу, као дар Општине града Београда Соколској жупи Загреб.

Користимо ову прилику да, захваљујући Општини београдској на овој новчаној помоћи нашој жупи, изразимо своју искрену благодарност и Вама лично, Господине Претседниче, који сте својим присуством на слету као претседник престоничке општине увеличали наше славе; и Одбору Општине града Београда, који је правилно схватио значај Соколског слета у Загребу, те помогао да се постављени циљеви што потпуније постигну; а преко Вас и целокупном београдском грађанству, које је такође својим бројним присуством на Слету допринело да су се соколске слетске свечаности у Загребу претвориле у снажну и дивну манифестацију југословенске националне свести и свесловенске солидарности.

Будите уверени, Господине Претседниче, да ће Соколство загребачке жупе знати да се користи моралним капиталом, стеченим приликом слета уз свестрану помоћ и сарадњу соколске браће и осталог патриотског грађанства, те ће удвострученим силама наставити да шири и јача једино спасоносну соколску мисао.”

Основан је Савез словенских градова

Пуних седам година радило се на оснивању Савеза словенских градова, на стварању једне моћне словенске комуналне заједнице, која би сва стремљења Словенских градова снажно скристалисала и иницијативним проучавањем свих актуелних питања повела њихову комуналну политику што благотворнијим путем.

Од првога састанка 1928 год. у Прагу и конференције у Варшави и Познању 1929 г., најбоља словенска имена ангажовала су се за реализовање ове лепе идеје о свесловенској комуналној идеологији. Између осталих, ту сретамо имена др. Карела Баксе, др. Едуарда Бенеша, проф. др. Петра Зенкла, др. Казимира Бартела, др. Аугуста Залевског, др. Зигмунда Стоминског, др. Ота Надолског, др. Кирила Ратаљског, проф. др. Петра Станиова, др. Алојзија Штула, др. Јозефа Владека, др. Јарослава Мафоржа, др. Стјепана Сркуља, др. Динка Пуца, др. Милослава Стојадиновића, проф. Ев. Јареца, др. Ив. Крбека, Ивана Тавчара и осталих комуналних и јавних радника

Чехословачке, Пољске, Југославије и Бугарске.

До 1930 г. акцију су водили покретачи њени — Чехословачки Савез градова са својим функционерима г.г. проф. Жипеком, др. Штулом и др. Јарославом Шафаржом, а од 1930 г. активно је помагало ову акцију и Отправништво послова Савеза Југословенских градова у Београду, које је било и специјално овлашћено од Претседништва Савеза наших градова да ради на оснивању Савеза свесловенских градова.

Одлуком Пословног пленума Савеза градова Краљевине Југославије и конференције претставника Пољског и Југословенског савеза градова, ушли су у име нашег савеза у Врховни комитет Савеза словенских градова г. г. проф. др. Иван Крбек, градоначелник Загреба и претседник савеза градова, Добра Богдановић, потпретседник Београда и савеза градова, др. Динко Пуц, жупан Љубљане и потпретседник савеза, проф. др. Еуген Јарц, поджупан Љубљане и заступник потпретсед-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

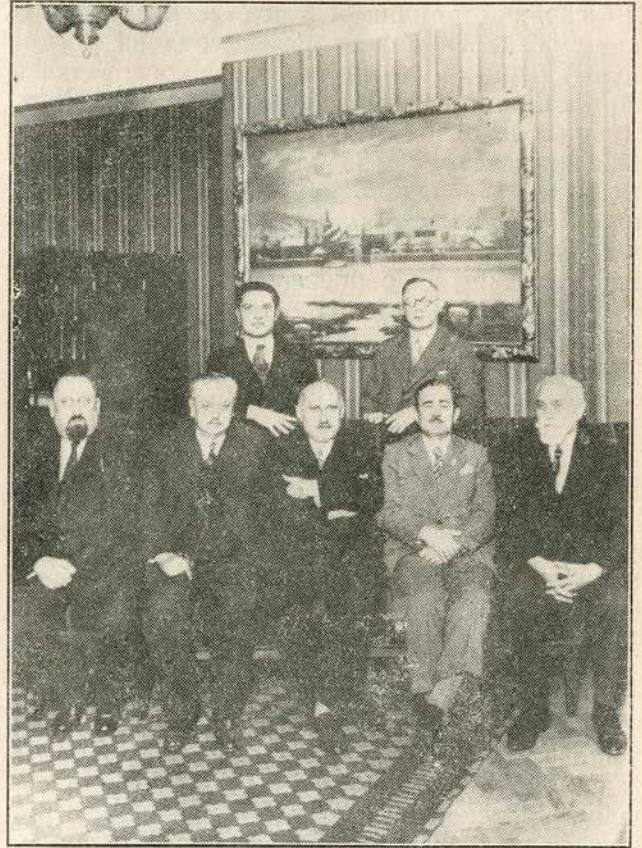
ника савеза, сенатор *Дане Шарић*, гл. тајник савеза, *Слободан Видаковић*, отпрањник полова Савеза градова и шеф одељка Београдске општине и др. *Јарослав Данеш*, градоначелник Сремске Митровице и члан управе савеза градова. Као претставници ових делегата Југословенских градова на седници у Прагу били су г.г. *Добра Богдановић*, проф. др. *Еуген Јарц*, др. *Јарослав Данеш* и *Слободан Ж. Видаковић*. Г. *Потпретседник Добра Богдановић* и *Слободан Ж. Видаковић*, били су делегати и Београд. општине као Престонице.

Наши делегати стигли су у Праг 26 јуна. Од железничке станице, где су их дочекали претставници Савеза Чехословачких градова и Прага, па до последњег дана проведеног у Прагу и другим чехословачким градовима били су дочекивани са пажњом Словенске гостољубивости. Чехословаци искрено воле Југословене. Они су то и овога пута топло показали...

СВЕЧАНИ ПРИЈЕМ У ПРАШКОЈ ОПШТИНИ

Делегација Југословенских градова била је свечано дочекана у Прашкој општини 26 јуна, пре подне. Пријем је био братски, срдачан. Делегацију је поздравио сам приматор Прага др. *Карел Бакса*, као и Претседник Чехословачког Савеза градова, др. *Жипек*. Захвалио је на дочеку и отпоздравио вођа Југословенске делегације г. *Добра Богдановић*. За тим су проведена пуна 2 сата у срдачној расправи око актуелних комуналних проблема, нарочито социјалних, који тиште све наше велике градове. Г. *Добра Богдановић*, као потпретседник Београдске општине, предао је приматору Великога Прага г. др. *Бакса* поклон Београдске општине — неколико дела о Београду, специјално повезаних. Г. др. *Бакса* у разговору о комуналној књижевности нарочито је похвалио часопис Београда „Београдске општинске новине“ као један од најбољих и најлепших комуналних часописа у Словенству. Подвукао је да овакав часопис служи на част не само Београду него и комуналној политици Словенства. Затим је г. др. *Жипек* упознао делегацију са културним развојем Прага, а приматор др. *Бакса* са историјским развојем Прашке општине, коју је Југословенска делегација детаљно прегледала, одељење по одељење. Највећу импресију оставила је на њих свечана сала општинског одбора, као и организација социјалног и културног одељења града Прага. Оба ова одељења уживају корисну аутономију и самосталност акције. Исто тако за дивљење је свечани дом за репрезентацију града Прага, у коме Општина приређује све велике свечаности. То је једна мермерна палата пуна репрезентативно и уметнички уређених сала. Ту је приматор др. *Бакса* приредио и овога пута свечан ручак и вечеру Комитету Словенских градова.

И сутрашњи дан, 27 јуна, проведен је у проучавању социјалних установа Великога Прага и званичним посетама маршалату Њ. Е. Претседника Републике Масарика, Чехословачком Министарству спољних послова, гробу Незнаног јунака, где је Југословенска делегација положила венац, Југословенском опуномоћеном министру г. др. *Гризогону* итд. опуномоћеном министру г. др. *Гризогону*, др. *Петру Зенклу*, претседнику социјалног збора града Прага у *Карловим Варима*. итд.

Управа Савеза словенских градова

Поподне истога дана било је посвећено конференцијама делегата. А увече је била свечана оперска претстава у Прашком позоришту.

ОДЛУКЕ КОМИТЕТА СЛОВЕНСКИХ ГРАДОВА

Главна седница Комитета Словенских градова одржана је 28 јуна 1934 г., у сали Чехословачког савеза градова, који ужива врло лепе апартмане у самој згради Општине града Прага.

Сходно одлуци Конференције од 21 фебруара 1932 г. у Кракову, ову је седницу отворио и њоме претседавао г. др. *Алоиз Штула*.

После лепих поздравних говора г.г. др. *Алоиза Штуле* и проф. др. *Жипека*, Претседника Чехословачког Савеза градова, који је

подвукао радост Чехословачких градова што се остварује идеја Словенског савеза градова, на којој су они напорно радили још од 1927 г., и исто толико топлог отпоздрава у име свих делегата г.г. Добре Богдановића и др. Јарослава Данеша, добио је реч први референт г. др. Јарослав Шафарж, директор Чехословачког Савеза градова.

У своме врло обимном реферату др. Шафарж је подвукао:

Нарочито се јако осећало осуство једне словенске комуналне солидарности и међусобне сарадње приликом Конгреса и пословних пленума Међународног савеза градова, у коме врло активно учествују и Чехословачка и Пољска, али свака посебице, сеператно. Претставник Чехословачког Савеза градова, г. др. Шафарж осетио је да Стални одбор Међународне уније градова не задовољава потребе ни жеље Словенских градова. Словенски градови у Међународном комуналном форуму нису довољно ни репрезентовани, ни респектовани. На Пленарној седници Међународне уније у Дизелдорфу то се најбоље осетило. Тада се г. др. Шафарж договорио са делегатом Пољског Савеза Министром г. Залевским да се предузме акција за стварање Савеза Словенских градова. Али ту акцију Чехословачка није хтела да поведе све док се није створио Савез Југословенских градова. Зато је Чехословачки Савез градова још 1926 год. радио на стварању братског савеза Југословенских градова. Прве везе одржавао је у 1926 г. са градовима Љубљаном, Загребом и Београдом. А чим је 1927 г. створен Савез Југословенских градова, Чехословачки је Савез отпочео акцију за Савез Свесловенских градова.

Говорећи даље детаљно о неопходној сарадњи Југословенских и Чехословачких градова, г. др. Шафарж истиче да се неприсуство Југословенских градова стално осећало на пленумима Међународне уније. То се нарочито осећало у Дизелдорфу, када се примила Немачка у Савез...

И Чехословачко Министарство спољних послова одговорило је још 1927 г. своме Савезу градова да за стварање једног Савеза Словенских градова нема никаквих међународних препрека.

Бугарски Савез градова срдечно је примио предлог за заједничку комуналну сарадњу Словенских градова. Још у своме акту од 1928 г. он подвлачи да та идеја стоји веома блиско његовим програмским жељама.

Први састанак делегата био је у Прагу под претседништвом приматора др. Баксе. Ту је из Југославије присуствовао др. Динко Пуц, жупан Љубљане. Тада је Чехословачки Савез примио на себе дужност да створи основне принципе овога заједничког Свесловенског Савеза. 5 јула 1929 г. одржана је конференција у Варшави. Створена је тада нарочита

комисија, која је имала да проучи основе заједничке сарадње. Нарочито од 1930 г. и Југословенски Савез градова врло снажно, са пуно виталности и живог одушевљења помаже ову акцију. Са Љубљане интересовање прелази и на све остале Југословенске градове. Београдско Отправништво послова Савеза градова развија лепу делатност. Најбоља словенска имена окупљају се око ове његове акције.

У тој оживелој акцији долази и до шире конференције, одржане 21 фебруара 1932 г. у Кракову. Ту је изабран и Врховни комитет споразума Словенских градова. Прва седница заказана је у Прагу, али се ни у 1932 г., ни у 1933 није могла да одржи због тешких међународних прилика. У току 1933 г. долазио је у Праг г. др. Крбек, претседник Југословенског Савеза градова и конферисао са др. Штулом, а од 17 до 22 маја 1934 г. одржана је у Београду конференција претставника Пољског Савеза са претставником Југословенског Савеза градова. Пољски Савез градова заступао је потпретседник г. др. Јозеф Влодек, а Југословенски отправник послова савеза градова г. Слободан Ж. Видаковић.

Најзад, као резултанта свега тога — завршава др. Шафарж — дошла је ова седница Комитета Словенских Савеза у Прагу.

Обиман реферат г. др. Шафаржа, управо до танчина детаљисани историјат ове акције за заједничку комуналну сарадњу свих Словена, поздрављен је са одобравањем.

Затим је говорио референт г. Сл. Ж. Видаковић. Он је изнео узроке који су отежавали све ове претходне припреме као и потребу да се претходно провентилирају сва питања и проуче сви заједнички актуелни комунални проблеми који су скопчани са програмским плановима Свесловенског Савеза.

Пошто је исто тако опширно поднео извештај о раду Југословенског Савеза градова на реализовању идеје Словенског Савеза градова, референт г. Видаковић поднео је формулисане предлоге за решења и текст резолуција овог првог скупа Врховног форума Словенских градова.

По поднетим предлозима развила се врло жива дискусија, после које су сви предлози са малим изменама једногласно усвојени. Тако је једногласним решењем прокламовано оснивање Савеза Словенских градова. Затим се прешло на расправу о будућем конгресу Словенских градова, о социјалним проблемима градова, о свима начинима међусобне комуналне сарадње и комуналног упознавања итд. На предлог претседника Чехословачког Савеза градова др. Жипека, подвучен је принцип: *да је сарадња Словенских градова заснована на међусобној сарадњи појединих Савеза градова као највиших комуналних форума у својим државама.* Ова се комунална сарадња кроз Савез Словенских градова има

манифестовати путем организоване измене међусобних комуналних искустава, нарочито приређивањем конгреса, комуналних екскурзија, урбанистичких изложби, систематског студирања комуналног газдовања и најбољих метода комуналне управе. Затим обрађивања најправичнијих принципа градске социјалне политике. Једном речју у међусобном упознавању и зближавању комуналних функционера и међусобној помоћи и саветима подигао би се просперитет комуналне политике Словенских градова и избегли даљи прескупи експерименти и још скупље плаћена локална искуства у појединим практичним комуналним делатностима.

Исто тако проучено је до свих танчина питања заједничке акције на одбрани интереса Словенских градова пред Међународним форумом.

На крају су једногласно донете све резолуције и решења, у којима се, између осталог, подвлачи:

ИЗВОДИ ИЗ РЕЗОЛУЦИЈА И РЕШЕЊА ВРХОВНОГ КОМИТЕТА САВЕЗА СЛОВЕНСКИХ ГРАДОВА:

„После свестране расправе, а по саслушању свих реферата и извештаја делегата — Комитет за Савез Словенских градова одлучио је једногласно:

1) Да се данас, 28 јуна 1934 г. на седници Комитета Словенских Савеза, одржаној у Прагу, оснива Савез Словенских градова и општина, с тим да ову одлуку санкционише Конгрес Словенских градова и то доношењем Статута Савеза.

Оснивачи Савеза јесу:

- 1) Савез градова и општина Чехословачке републике;
- 2) Савез градова Пољске републике;
- 3) Савез градова Краљевине Југославије;
- 4) Савез градова Краљевине Бугарске.

„Савез Словенских градова и општина има задатак да путем међусобног упознавања, зближавања и сарадње помогне изграђивање што боље и социјалније комуналне политике Словенских градова, као и да подупре пацификацију света кроз Словенску солидарност и узајамност.”

„Идеја неминовног зближавања Словенских народа на путу је пуне победе.”

„За решавање тешких и судбоносних социјалних проблема данашњице и за ублажавање ове тешке привредно-финансиске кризе потенцирањем радне делатности наших градова — Савез словенских градова имаће исто тако значајну улогу.”

У погледу учешћа Руских градова у Свесловенском Савезу, седница Комитета унела је у резолуцију за Конгрес ову одлуку:

II) „Конгрес Словенских градова би искрено желео да у интересу сачувања светског

мира и боље будућности читавог Словенства, Руски народ, као највећи Словенски народ, што пре суделује у раду Савеза Словенских градова својом сличном комуналном организацијом.”

III) Извршен је избор и конституисање привременог управног одбора Савеза Словенских градова у који су ушли: за Претседника г. др. Алоиз Штула (Чехословачка) а за потпретседнике г.г. инж. др. Ратаљски (Пољска), г. др. Добра Богдановић (Југославија), г. др. Иванов (Бугарска). За главне секретаре г. др. Јарослав Шафарж, директор Чехословачког Савеза градова и г. Слободан Ж. Видаковић, отправник послова Савеза Југословенских градова.

IV) Одлучено је, да се изради за Конгрес предлог статута и идеолошког програма Савеза. Ови послови поверени су г.г. др. Јарославу Шафаржу и Слободану Ж. Видаковићу.

V) „Решено је да се покрене издавање органа — часописа Савеза, који ће претстављати најснажније сретство за међусобно упознавање и унапређивање на пољу комуналном, урбанистичком, социјалном и муниципалистичком.

Овај ће тромесечни часопис излазити свака три месеца у по једној од савезних Словенских држава а о трошку респективног националног Савеза.

Први број излази септембра месеца ове године као свечана конгресна едиција у издању Чехословачког Савеза градова. Одређени су за ову едицију уредници г.г. др. Јарослав Шафарж и Слободан Ж. Видаковић.

Орган Савеза доносиће чланке на свима Словенским језицима.

VI) Одлучено је, да се први манифестациони конгрес свих Словенских градова одржи од 26 до 30 септембра 1934 г. у Прагу под почасним претседништвом и протекторатом Претседника Чехословачке републике г. др. Томе Масарика. Из Југославије у почасно претседништво изабрани су г.г. Живојин Лазић, Министар унуташњих послова и Милутин Петровић, Претседник престоног града Београда.

У утврђени дневни ред Конгреса, поред свечане седнице, затим извештаја Управног одбора и Секретаријата, пријема статута и идеолошког програма Савеза Словенских градова и избора Управе Савеза, улазе и инструкторна предавања и реферати из комуналних питања градова. Теме су изабране више из области актуелних проблема него чисте теорије. Из сваке Словенске државе одржаће се по два предавања. Предавање — реферат: „Најактуелнији социјални проблем и дужности Словенских градова” поверено је г. Слободану Ж. Видаковићу, а о проблемима урбанизма и грађевинског закона Краљевине Југославије г. инж. Јовану Обрадовићу.

У ЧЕХОСЛОВАЧКИМ ГРАДОВИМА

Када су седнице завршене у Прагу, делегати Београда обишли су скоро све велике градове Чехословачке, где су детаљно проучавали њихове социјалне институције, а уз пријем који је најбоље манифестовао наше братство и нашу словенску душу. Са задовољством истичемо да су чехословачки градови дали највише резултата на пољу социјалне политике. Врхунац социјално-хуманитарне акције свих словенских градова јесу „Масарикови Домови” у Прагу, које је створио проф. др. Петар Зенкл, претседник социјалног збора града Прага и неоспорно највећи претставник Словенске социјалне политике. „Масарикови Домови” претстављају јединствену концентрисану комуналну институцију за заштиту немоћних, где су рационално подигнуте установе од заштите деце па до заштите старца.

У Прагу су Југословенски делегати прегледали и Дом Југословенских студената „Колеж Краља Александра Првог”. И ову прелепу институцију подигао је проф. др. Зенкл, као велики пријатељ нашег народа. Дом наших студената и у погледу комфора и у погледу архитектуре, као и у свима осталим детаљима уређен је до беспрекорности.

У Прагу су проучавали још уређење градских школа, како основних, тако занатских и домаћинских, које издржава Општина. Све је то узорно и за подражавање.

У једној напорној турнеји прегледани су између осталих и градови: Пилзен, Карлови Вари, Брно, Оломоуц, Злин, Моравска Острова, Витковица, Братислава итд.

Свуда је наша делегација проучавала градске социјалне установе и свуда је наилазила на по нешто специфично, узорно. На пр. градске основне школе пуне сунца и светлости, типа павиљона савремене архитектуре, имају обавезне гимнастичке сале, огромне соларије и кварц-сунчања, позоришне дворане, зимске и летње басене, кујне за исхрану сиромашне деце итд. Око 30% све школске деце храни се

у школским кухињама, које издржавају социјална одељења респективне општине. Лепе су установе и социјални домови за средњошколску младеж, која живи ван и у околини града, те у овим домовима добија бесплатну храну и обданицу. Исто тако изврсно су уређени и шегртски домови, као и школе за материнство, домаћинство итд. Нарочиту похвалу заслужују општинска купатила, која су својим најсавременијим уређајима пружила целокупном грађанству све врсте купања од летњих пливачких басена до зимских такође пливачких басена, тераписких купања и разних тушева, сала за масаже, за сунчана купања итд. Ова градска купатила узорна су у Пилзену и Брну, где их је општина подигла пет на броју, а свако је коштало по 7,500.000 ч. круна. Кроз ова општинска купатила чехословачка комунална политика реализовала је своју аксиому превентивне градске хигијене: „сунце, вода, ваздух.” И остале социјалне делатности чехословачких градова врло су снажне. На пр. Брно има специјалне општинске отсеке за неупослене; Оломоуц т.зв. оазне дечје домове; Братислава специјалне домове „Харитас”, где сиромашно становништво, нарочито средњи сталез за најмању накнаду, односно за најнижу цену добива одличну храну и модерно уређене станове. Поред тога сви градови имају т.зв. „Лидове кујне” за сталну исхрану сиромашног грађанства, као и породица неупослених.

Станбени проблем решен је скоро у већини градова врло добро. Већином на бази задружној и специјалних станбених друштава.

Да би се искуства чехословачких градова на свима пољима комуналне и социјалне политике могла да и код нас практично искористе, то ће „Београдске општинске новине”, као часопис за комунална питања, објавити низ информативних чланака о социјалним делатностима чехословачких градова. У идућем броју отпочећемо са социјалном политиком града Прага.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Друштвена хроника:

Освећење темеља Новинарског дома у Београду

Југословенско новинарско удружење — секција Београд успешно приводи у дело једну од давнашњих идеја — подизање Новинарског дома у престоници. После пет деценија од оснивања Новинарског удружења, београдски новинари са великим напорима почињу изградњу свога дома. За престоничке новинаре и њихову организацију тај догађај представља нарочити значај.

Новинарски дом подиже се у Франкопановој улици, на земљишту које је Београдска општина још пре четири године поклонила Новинарском удружењу. Дом се изграђује од прикупљених прилога у току последњих година, када су београдски новинари енергично радили на прибирању материјалних средстава за подизање дома. Њиховом апелу свесрдно су се одазвали не само многобројни пријатељи новинара и штампе из наше државе већ и наши саплеменици растурени широм целог света, а нарочито наши исељеници из Америке. На овој начин створен је почетни капитал с којим се почело са изграђивањем дома.

Пројект је израдио архитекта г. Ернест Вајсман из Загребa. По пројекту Новинарски дом представљаће једну архитектонски занимљиву и ретку грађевину у Београду. Дом ће се подићи са више средстава искључиво од армираног бетона а имаће најмодернији уређај, без ичега сувишног. Просторије за Удружење и Новинарски клуб предвиђене су у партеру и мезанину, а на спратовима биће станови и канцеларије за издавање.

Дом треба да постане доминантна зграда за новинаре и њихове пријатеље и за цео интелектуални Београд. Тако ће дом бити кућа свих оних кругова који се интересују за носоце нашег културног и јавно-политичког живота.

15 пр. месеца у 11 часова пре подне у присуству изасланика Њ. В. Краља и великог броја угледних гостију извршено је свечано освећење темеља Новинарског дома у Београду.

У Франкопановој улици бр. 28, на градилишту, још око 10 часова, дошло је поред чланова Југословенског удружења — секције Београд један велики број преставника министарстава, установа и друштава.

У 11 часова стигао је изасланик Њ. В. Краља ваздухопловни потпуковник г. Драгутин Савић. Одмах, затим је у присуству свих делегата и многобројних гостију извршено освећење темеља Дома. Водоосвећење и црквени обред извршио је протојереј и парох београдски г. Владимир Стаменковић, који је у исто време заступао и Њ. Св. Патријарха Варнаву.

Освећење темеља Дома честитали су телеграфски пријатељи новинара из свију крајева наше државе.

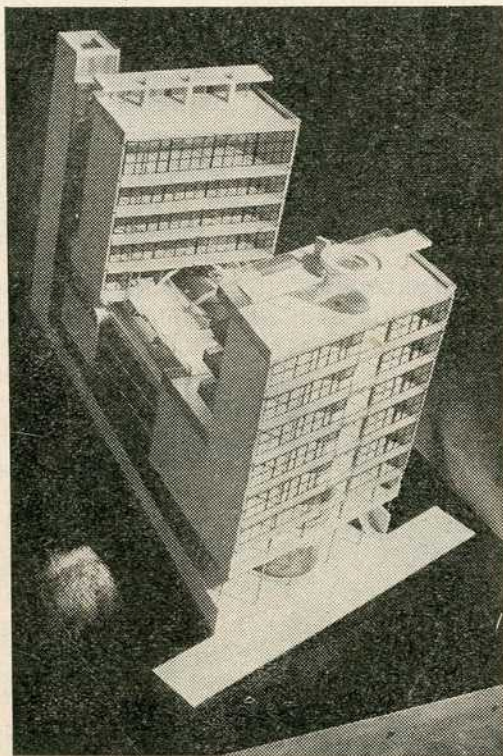

Г. Добросав Кузмић, председник Југословенског новинарског удружења и Секције — Београд

Овој лепој свечаности присуствовали су, између осталих, од стране министра спољних послова помоћник г. Јуришић с г. Бакотићем и г. Животићем, шефом отсека за штампу, у име мин. просвете помоћник г. др. Владимир Дворниковић, од стране министра унутрашњих дела г. Хајдуквељковић, у име министра за физичко васпитање г. Боначић, од стране Завода за спољну трговину г. Мандић, затим шеф Централног пресбирао Претседништва владе г. др. Коста Луковић. Нарочито је запажено присуство нашег посланика у Берли-

ну г. Балугџића и скоро свих претставника дипломатског кора. Београдску општину претстављали су претседник г. Милутин Петровић, потпретседник г. Добра Богдановић и одборници г. г. Воја Симић и Павле Карадановић, новинар. Од стране Сената био је потпретседник г. др. Урош Круљ, претседник управног одбора Агенције „Авале” са секретаром г. Котуром, у име Скупштине народни посланици г. г. Михаило Живанчевић, Мита Димитријевић, Б. Вошњак, затим по-

Проект Новинарског дома

сланици г. г. Др. Милослав Стојадиновић, Никола Никић, Милоје Сокић и Василије Трбић. Од стране Београдске трговинске коморе тар г. Милан Живановић, у име Друштва Црпретседник г. Милутин Станојевић и секретарног Крста и Друштва за сузбијање туберкулозе генерал г. др. Јордан Стајић, претседник Удружења ратних инвалида г. Божидар Недић, претседник Српског трговачког удружења г. Недељко Савић, претседник Београдске трговачке омладине г. Никола Беловић, у име Удружења власника листова г. Јован Тановић, од стране Лекарске коморе г. др. Душан Поповић, у име Лекарског синдиката г. др. Коста Јовановић, од стране Удружења драмских аутора г. Влмар Јанковић, претседник Удружења власника непокретних имања г. Ераковић, у име Кола српских сестара г-ђа Перса Продановић, од стране Друштва Кнегиње Љубица г-ђа Главинић-Кнез Милојковић, у име Друштва „Кнегиње Зорке” г-ђице Лазаревић, Јела Петровић и Маца Стефано-

вић, од стране Друштва „Мајка Јевросима” г-ђица Даринка Николић, из Обданишта број 2 г-ђица Сека Матић, од стране Дома ученица средњих школа г-ђица Угричић, у име Друштва за заштиту девојака г-ђа Мика Кочић, као и многобројни претставници свих других установа и удружења.

Међу осталим нарочиту пажњу изазвала је велика добротворка г-ђа Перса Миленковић.

После црквеног обреда претседник Београдске секције Југословенског новинарског удружења г. Добросав Кузмић прочитао је текст повеље, која је узидана у темеље Дома — Повеља гласи:

„За време владавине Његовог Величанства Краља Александра Првог Карађорђевића, Југословенско новинарско удружење — секција Београд полаже данас, петнаестог јула хиљаду девет стотина тридесет четврте године, камен темељац Дома београдских новинара.

Овај дом се подиже помоћу Београдске општине и прилозима новинарских пријатеља, а у спомен оних новинара, који нису дочекали остварење својих сталешких идеала. Нека он будућим новинарским генерацијама буде школа у којој ће учити како се служи истини, правди, народу и држави.

Нека он буде симбол другарства и љубави и нека новинари у њему црпе снагу за нова прегнућа у подизању свога културног и материјалног живота.”

Затим је г. Стаменковић, протојереј, одржао пригодан говор. Он је на крају рекао:

„Као служитељу олтара Божијег, указује ми се част да у нашем престоном граду у име Њ. Св. Патријарха, који јако жали што због неодложних послова не може лично доћи, извршим за мене једну веома пријатну дужност и са радошћу кроз молитву осветим темеље Дома штампе.

У овом свечаном моменту ја осећам искрену радост што видим да и наши новинари — претставници нашег јавног мњења — с многобројним пријатељима и поштоваоцима својим и наше домаће штампе, овако свесрдно приносе топле молитве Богу за успешно подизање свога новог дома — те да тај дом буде не само украс престонице наше, већ да буде она кула светиља на мору друштвеног живота; дом просвете, морала, истине и правде, оне правде која држи земљу и градове; да буде школа народа нашег као и реалан ослонац у раду на извршењу многобројних узвишених задатака Југословенског новинарског удружења. Све ово да буде на славу уједињене велике Отаџбине наше, за чије су уједињење и величину у темеље исте и наши новинари унели не само пера своја него и драгоцене крви своје”.

Затим је г. Добросав Кузмић, претседник Новинарског удружења изнео детаљан историјат како се дошло до подизања Новинар-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ског дома. Г. Кузмић је, између осталог, рекао:

„Већ је прошло 50 година откако је основано Српско новинарско удружење. Његови оснивачи нису тада могли ни да претпоставе да ће морати да прође више од пет деценија, па да београдски новинари добију кров над главом. Нису могли ни да замисле, да ће њихова организација, која је почела са пуно полета, имати да се бори са толиким тешкоћама и да подноси толике жртве, па да ипак, ни после 50 година не реши, ма и делимично, оно питање које чини основу животног спокојства сваког човека. Планове и настојања предатних новинарских генерација, које су за своју земљу дале све што су могле, живот је разбио. И тако многе породице оних који су пали и оних који трају последње дане живе у најтежим приликама.

Наше удружење није могло да забележи неки видни успех ни после ослобођења и уједињења. Његова улога, силом прилика, морала је да буде у првом поратном периоду чисто манифестационог карактера. Стапање покрајинских новинарских друштава у једно централно, југословенско удружење, тражило је много и времена и стрпљења. О професионалним интересима, када су прилике биле најпогодније, није се могло ни мислити просто због тога што процес потпуног стапања још није био завршен, а уз то и удружење није још могло да се постави на чисто професионалну основу. А то је био основни услов за снажну акцију на материјалном и културном подизању нашег сталежа.

Тек када су сва та питања углавном била срећена, поведена је акција за економско и социјално обезбеђење новинара. И та наша акција имала је још у почетку успеха. Тадашње општинске управе којима су на челу били г. Милош Савчић са потпретседником г. др. Милосавом Стојадиновићем и г. Милан Нешић сасвим су правилно сватиле наша настојања и сасвим правилно оцениле улогу но-

винара у јавном животу, њихов пожртвовани рад на општем добру и њихово тешко материјално стање. И београдским новинарима поклониле су за њихов дом ово земљиште, дале прилоге у новцу и код Хипотекарне банке гарантовале зајам.

Једновремено с тим, управа је повела акцију за скупљање прилога. Ма да се почело у тешким приликама, ма да је криза већ била ухватила маха, ипак су наши пријатељи учинили за нас све што су могли. И ето, помоћу Београдске општине и помоћу наших пријатеља, ми данас освећујемо темеље Дома београдских новинара.

Ми смо свесни тешкоћа, свесни смо својих обавеза, али се надамо да ћемо миати снаге да све препреке пребродимо, јер је у питању дело којим се ми поносимо.

Овом приликом треба да напоменем да је наша годишња скупштина наменила овај дом Потпорном фонду београдских новинара, установи која донекле треба да ублажи недостатак нашег пензионог осигурања. Из средстава тога фонда дају се само потпоре за најтеже случајеве: болест, беспослицу и смрт. Али та средства никако не могу да ублаже нашу неосигурану тешку будућност.

Па ипак ни пред таквим перспективама ми не очајавамо, ми нећемо клонати. Почетци су добри, снага неће попустити, пријатеља неће нестати.

Са том вером и са том надамом ми смо почели да решавамо и ово тешко питање. И када га једном будемо привели крају, то ће бити наша највећа свечаност.

На овом месту, у овом свечаном тренутку, ми вам, драги гости, отварамо своја срца и из дубине душе захваљујемо што сте још једном доказали да нас волите и да ћете увек бити с нама.

Нашим добротворима, а нарочито Београдској општини, београдски новинари дугују вечиту благодарност.”

Скупштина Друштва „Напредак“ за улепшавање Бановог брда и Бановог шанца

На Бановом Брду, у кафани „Жарковац“, 29 јула т. г., чланови Друштва „Напредак“ за улепшавање Бановог Брда и Бановог Шанца, одржали су своју редовну год. скупштину.

Чланови овог друштва су само власници имања и зграда са овог најлепшег предграђа Београда. Изузетак је чинио једино претседник друштва, г. Михаило Јаковљевић, који нема своју кућу, али кога су грађани овога краја изабрали за претседника друштва због

његове велике агилности и заузимања да се овај крај, ова најлепша ваздушна бања Београда, уреди и улепша.

Истина овај крај за сада за Београдску општину претставља један тежак комунални проблем. Јер ни Баново Брдо ни Банов Шанца, на којима има врло велики број лепих кућа, немају оно што је свакоме грађанину најпотребније. Једном речју, још немају готово ништа. Немају ни своју школу, те њихо-

WWW.UNILIB.RS

ва деца по међави, цичи и зими, нарочито кад се помами Северац, морају са брда да силазе чак на Чукарицу и пролазе кроз непросечене и некалдрмисане улице до чукарничке основне школе. Овај крај такође још нема: водоводну, електричну и саобраћајну мрежу. Нема своју пијацу, а улице у њему све до једне су скоро некалдрмисане и кад киша падне сасвим непроходне.

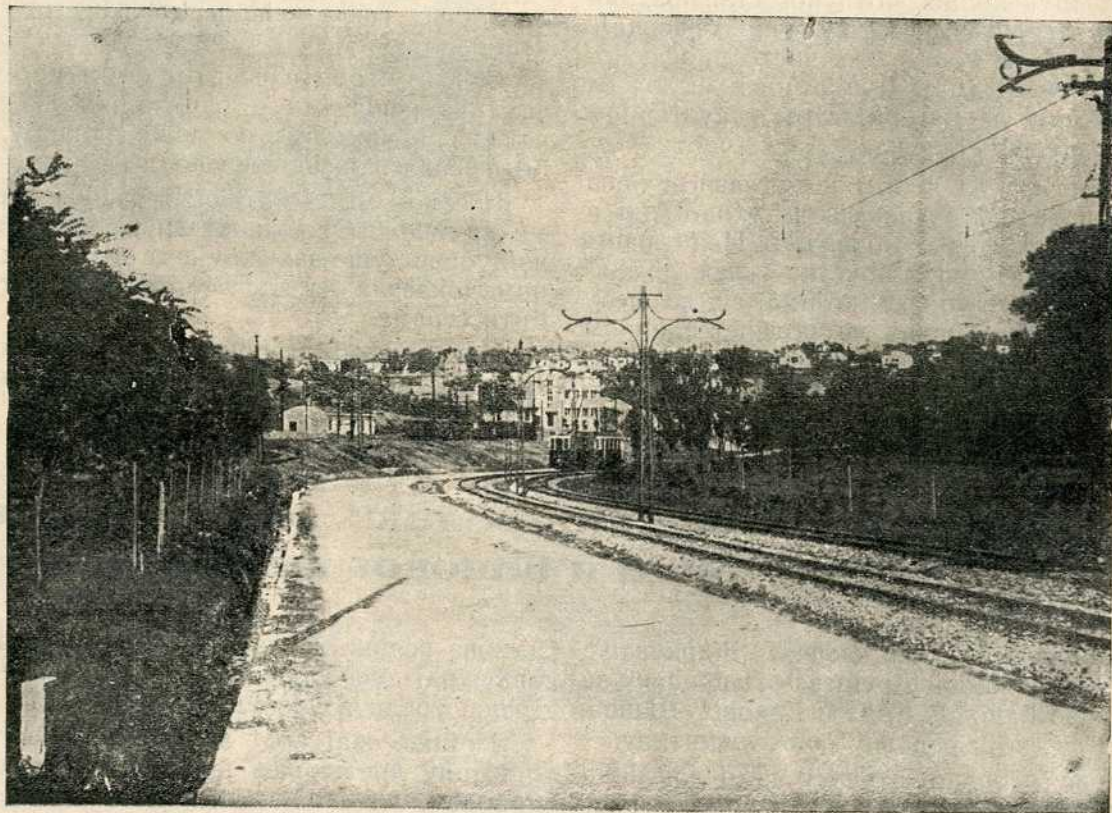
На скупштини је вредни члан друштва „Напредак”, његов претседник Надзорног одбора, г. Душан У. Илић, прочитао обиман извештај о раду друштва у минулој години.

Из извештаја се види, да је друштво у прошлој радној години стајало веома често у тесној вези са претставницима Београдске општине, који су друштву обећали да ће по његовим молбама, којима се тражи увођење водовода, електрике, нове трамвајске пруге, која има да веже Чукарицу, Баново Брдо, Банов Шанац, Макиш и Жарково са Београдом; калдрмисање улица и подизање тротоара, подизање пијаце и школе итд., у границама могућности изаћи у сусрет.

Општина је у овоме крају, по молбама друштва, већ подигла неколико стубова са електричним сијалицама. А из изјаве потпретседника Београдске општине, г. Васе Лазаревића, поводом доношења буџета за 1934 годину, види се да је Општина већ резервисала потребне кредите и за улепшавање овога краја, а калдрмисању улице Васе Пелагића већ се приступило. И, тако, захваљујући агилном раду управе друштва „Напредак”, која је у Београдској општини, код свију чланова Суда, увек наилазила на разумевање и потпору, надајмо се да ће Баново Брдо и Банов Шанац у току идуће године добити ако не све, а оно бар оно што је најпотребније.

На крају скупштине, којој је присуствовао и почасни претседник друштва, г. Јован Викторовић, одборник Општине београдске, скупштина је поздравила рад старе управе и дала јој разрешницу.

У нову управу, која већ има да иде утрвеним путем, захваљујући раду старе управе, за претседника на место г. Мих. Јаковљевића изабран је г. Тодор Перић, трговац.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Пропаганда Београда:

Slobodan Vidaković

Beograd — the Piedmont Slavs of the Southern

Belgrade is not the usual type of religious shrine for its people, as Mecca for the Moslems or Benares for the Hindus: rather is it a national shrine, a spiritual centre.

There are almost a thousand capital cities on the earth's surface but in scarcely one in ten is the soul of their people molten and transformed; in which the fullest cycle of their national consciousness is represented; from which pulsates the whole life of their people, every thought, every nobility, every initiative.

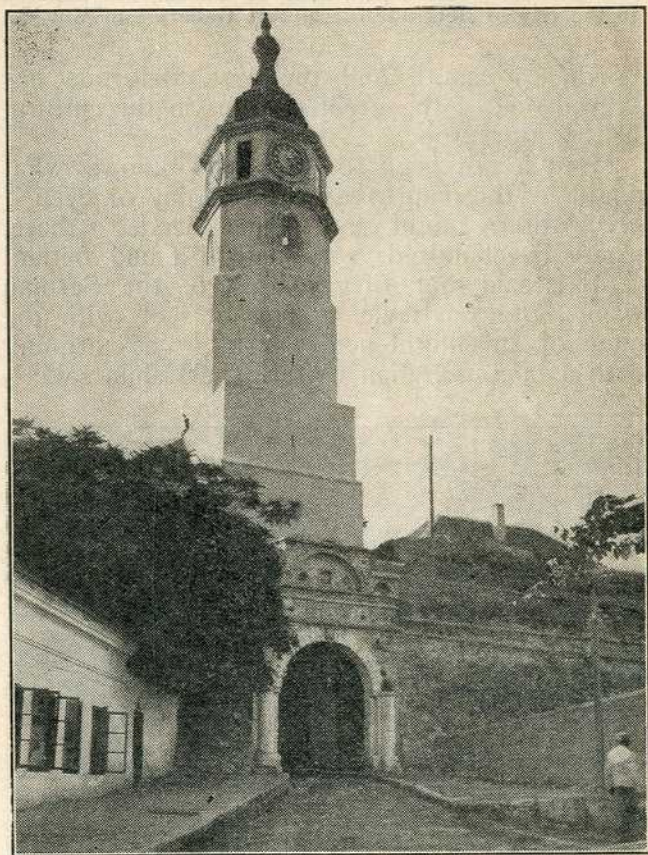
Among this inconsiderable number may be reckoned Belgrade, the principal city of Yugoslavia.

The impulsive and spontaneous spirit of the Yugoslav people has attained its fullest and most wonderful expression in their capital, Belgrade. In the history of the people, there is no outstanding incident which has not been refracted, as by a prism, though the soul of Belgrade, not one fateful moment which did not owe its inception or its impetus to the soul of Belgrade. For years upon years it has been the echo of the people's sorrows, the Jericho trumpet of their hopes and dreams!

When its soul is peaceful as a mirrored lake, then, indeed, all is well with our people: but when it is perturbed, when storms gather frowning around it, then it is ill for our people, then it suffers, then one can hear the volcano of human suffering rumbling deep within its depths and the crater of that volcano has always been Belgrade! From the hour when the Turks killed Erlija at Čukur Česma, across all the barricades of its political upheavals, the May revolution that came as a national punishment for the murder of the Obrenović royal pair, through the proud protests of its enormous national demonstrations at the time of the annexation of Bosnia, the unpremeditated élan of the mobilization in the wars of freedom, when all Belgrade seemed as if borne up upon the wings of her symbolic white eagle, and at last to the bitter tragedy when it was occupied by the Kaiser's army; all this turbulent life, these intense emotions, this élan of the spirit in hope and in suffering, all this was but the true pulsation of the nation's soul, which

like an Aeolian harp quivers and moans beneath the sighs, the hopes and the protests of its people.

Such is Belgrade. The bounty of Heaven has rewarded it with luxuriant beauties, both spiritual and natural, but it has been punished also by being placed on the threshold of East and West, amid the outposts of European culture

Old Belgrade: entrance to the Old Town.

against the Tatar-Mongolian North and the barbarian East.

Its blood has been poured out though twenty centuries of strife. A hundred conquerors have trampled on it, but could not vanquish it. Its shrines have been demolished but not obliterated, its citizens slain but never annihilated, its

homes burnt and itself transformed into a fiery holocaust, but always rising unconquered once again, as a phoenix from her ashes.

For many hundreds of years the defence of western civilization from the barbarians of the

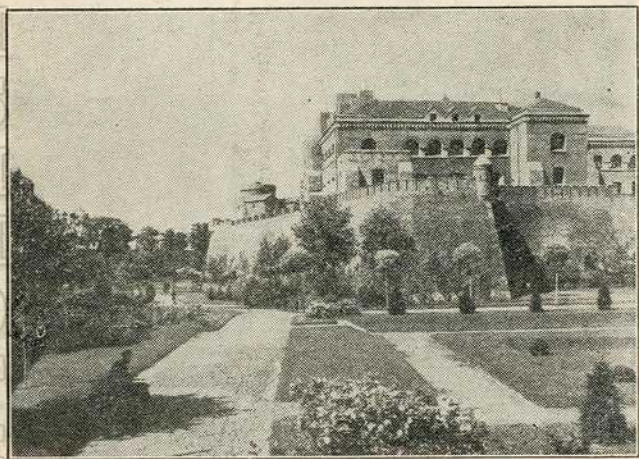

New Palace, which H. M. King Alexander has donated to the city of Belgrade for an Art Gallery and Museum

north, the south and the east, Belgrade has played one of the greatest rôles in the cultural history of Europe.

Had it not been for her, who knows what might be the map of Europe to-day or even if civilization might not have ended there, where five hundred years before it had begun!

It is said that, fifty years ago, the Serbian writer, Bogosavljević, a peasant yet with the mind of an enlightened savant, was arguing with a famous Italian writer. The Italian said:—

Old Belgrade: part of the old town, recently made into a park

„Your Belgade is wonderful, but it is a pity that you have no ancient monuments, no beautiful sculptures or buildings”.

„We have them,” answered Bogosavljević, with spirit and acumen. They are over there in Rome! If we had not defended Europe for five

hundred years against the Turks and barbarians, you would not have them either. The crescent would for long have shone over the Church of St. Peter.”

For two thousand years Belgrade has been unintermittently ruined, destroyed and plundered by all the uncultivated barbarians of the world. As no other European city, Belgrade has lived through the terrible invasions of the Celts, Huns, Romans, Avars, Sarmatians, Góths, Gepidae, Byzantines and Turks and finally, during the World War, of Hungarians, Austrians and Germans.*)

All these have destroyed the walls of Belgrade, burnt its buildings, killed its inhabitants. In times of trouble the »White City« of the Bal-

*) In order to illustrate the age-long struggles of the peoples around Belgrade, we give below a short summary of its troubled history: —

- 15 A. D. Romans take Belgrade.
  - 441 „ Huns take and sack Belgrade, but the following year the Romans return.
  - 584 „ Avars take Belgrade and again destroy it. Once more rebuilt 598 A. D.
  - 878 „ Belgrade in the hands of the Bulgarians.
  - 1071 „ Hungarians take Belgrade.
- During the XIth and XIIth centuries, Belgrade was the seat of a Greek strategos (Byzantine general).
- 1272 A. D. Belgrade passes into Serbian hands under Dragutin.
  - 1402 „ The Serbian ruler, Stephen the Tall, begins to rebuild Belgrade, which then became one of the best ordered European cities of its time.
  - 1427 „ Belgrade passes into Hungarian hands; ably defended by John Hunyadi.
  - 1521 „ Sultan Suleiman takes Belgrade from the Hungarians and razes it to the ground.
  - 1688 „ Maximilian Emanuel of Baden with a German army takes Belgrade from the Turks.
  - 1690 „ Turks recover Belgrade from the Germans and again raze it to the ground.
  - 1717 „ Belgrade taken from the Turks by Prince Eugene of Savoy.
  - 1740 „ Turks recover Belgrade from the Germans.
  - 1789 „ Laudon takes Belgrade from the Turks.
  - 1791 „ Germans again hand over Belgrade to the Turks.
  - 1806 „ The Liberator of the Serbian people, Karageorge, takes Belgrade from the Turks.
  - 1813 „ Turks again occupy Belgrade.
  - 1867 „ Turks finally and entirely hand over Belgrade to the Serbs.
  - 1914 „ Austrians take Belgrade.
  - 1914 „ Belgrade again in Serbian hands.
  - 1915 „ Austrians again take Belgrade and destroy it to its foundations.
  - 1918 „ Belgrade definitely freed. On its ruins is founded the present beautiful capital of Yugoslavia.

was always in the fighting; in days of peace it was ever prepared for war. While luckier European cities founded cathedrals, towers, monuments and wonderful works of architecture, the inhabitants of Belgrade built bastions and ramparts to defend the cultural heritage of the West.

But Belgrade lived through the greatest tragedy of all during the World War, when, for the sixteenth time in its history, it was levelled with the ground. On that occasion, as always, it was defended with legendary heroism. The bulk of the Serbian army had been withdrawn to new and more strategic positions. But nevertheless three whole days of street fighting were necessary before the invaders, even with a hundred thousand men, could take Belgrade from the handful of fanatic volunteers, schoolboys, students, who maintained their patriotic and heroic defence of Belgrade. At that time one hundred and thirty thousand shells fell upon tortured Belgrade, so that the very soil was literally ploughed up. Perhaps not even Leonidas at the Pass of Thermopylae showed such unreflecting heroism as these youthful defenders of Belgrade.

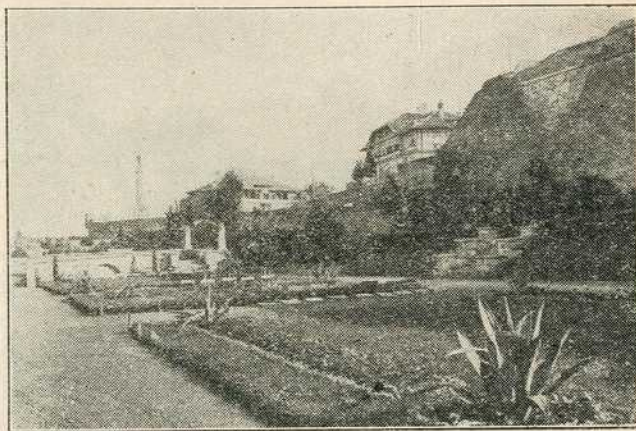
Then came the terrible hour of hell's reckoning. The history of humanity holds few examples of so terrible a massacre of flesh and blood as there was then, fifteen years ago, in the streets of burning Belgrade. It opened first with a terrific artillery bombardment. For two days and nights the soil of Belgrade quivered beneath the terrible hurricane of death, from artillery fire and conflagration. Then were the days of Hell made history. Whole cloud-bursts of shell fell over Bežanijski Kose and the Bočanski hills; monitors and aeroplanes attacked the city; houses and even whole streets were destroyed by the shaking and thundering; fire broke out on all sides and lightnings charged with doom flashed across the heavens. At last in an almost empty Belgrade, like shadows, their bayonets firmly grasped, some few battalions of volunteers awaited the enemy, awaited them, hungry, drenched, with wounds unbandaged, for three days without food, rest or sleep.

On the third day came the hour of trial. The enemy had penetrated our defences just below the Nebojša Tower with one strong division, but the ranks of the volunteers and fanatic schoolboys beat them back, partly by force of arms, partly to drown in the blood-reddened waters of the Danube at the foot of the ancient tower, from whose summit the accursed shades of the Agas and Čučuk Ali once more looked down upon the destruction of their allies.

But the enemy was persistent and as numerous as a cloud of locusts. Another column, protected by a shrapnel barrage, broke through along the railway line from Klanice. Our by the enemies' fire.

Terrible street fighting took place. Bodies were hacked and mutilated, bayonets broke against bare bone and cursing dumbly from dying eyes they yielded up their beloved Belgrade inch by inch.

So passed two days in a hurricane of death.

A glimpse of the Ferraces of the Old Town

On the third day scarcely a handful of survivors, volunteers fighting bare-handed, students, schoolboys, without cartridges and with scarcely a bomb left at their belts, remained to defend Belgrade. That was all.

There was darkness too, darkness filled with blood, as if in hell. Through the minds of these schoolboy-defenders passed the memory of their lessons, the story of the Last Judgment. Finally our searchlights were destroyed; the electric current in the ruined buildings had long

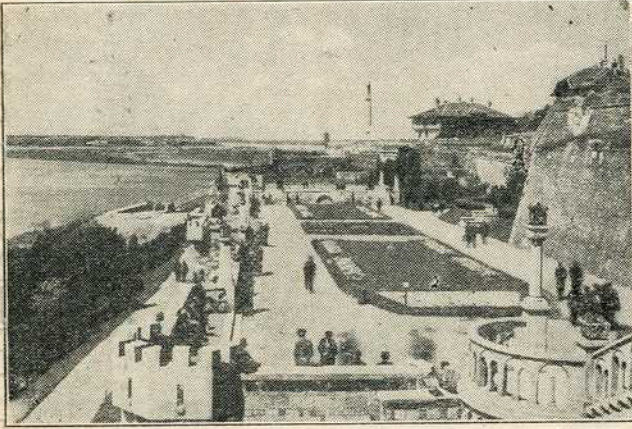
New Belgrade: the new Parliament building

since been useless. Now there was only the light from the burning town to illuminate this spectacle of death.

The enemy, in column of march, advanced through the streets of ruined Belgrade, advancing in close formation, dead-beat, their hearts numbed by fear, only to meet an unexpected

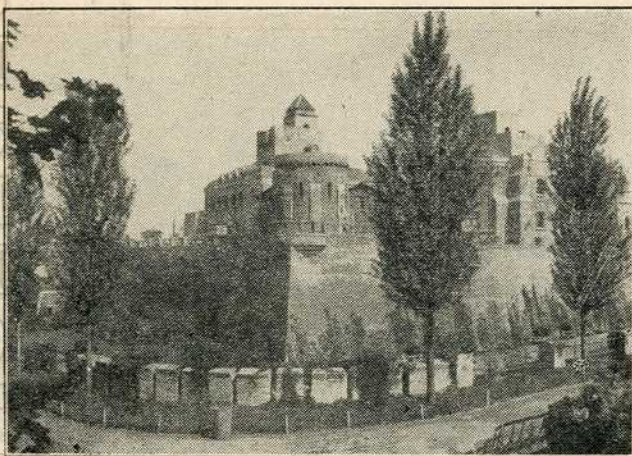

and yet more terrible butchery. Suddenly from the dark streets and ruined houses, still smouldering, from behind piles of stones and earth, came yet one more loud cheer and a hundred volunteers with bombs and bayonets in their hands rushed out to attack an enemy a thousand

One of many terraces in Kalimegdan in the old fortress (at the junction of the rivers Sava and Danube)

times more powerful. Then the butchery began once more, bombs exploding, bayonets clashing, knives slashing, human bodies ripped, torn and mutilated.... The enemy, driven on by their own machine gun fire, knew that they must choose one of two deaths and advanced across the bleeding heaps of corpses of their dead comrades, the Kaiser's soldiers... The other side of the street was piled high with the bodies of the volunteers, students and schoolboys...

The Geographic Institute in the old fortress . .

Thus, paying for every step with thousands of human lives, Mackensen cruelly took Belgrade.....

The citizens, the students and the small remnant of the soldiers and volunteers fought on with superhuman courage. Then they built their last and most terrible barricades. Every-

thing was hauled out of the houses which might, even for a moment, check the advance of the enemy, from sandbags to grand pianos and valuable pieces of furniture. And behind these barricades a handful of volunteers, students, even mere children with cheeks still smooth, held back for hours the enemy's advance, fighting with superhuman force and self-sacrifice. But the forces of the enemy, a hundred times more powerful, succeeded in breaking through on every side and the red-hot cord of death tightened more and more around outworn Belgrade. Banovo Brdo, Ada Ciganlija, Jaliija, ing with superhuman force and self-sacrifice, were literally ploughed up with artillery fire. About a hundred and thirty thousand shells had fallen on martyred Belgrade.

The last student fell. They died with a smile on their lips; not one gave himself up, not one fled not one deserted his holy Belgrade. And when the light autumn mists lifted and the Kaiser's trumpets sounded the fall of the last barricade, the corpses of the fallen heroes lay across them in blood and sweat, bodies of little children which lay there on the stones sleeping their last sleep, like white lilies sprinkled with a dew of blood.

Through the corpse-strewn streets the Kaiser's soldiers marched on, weary yet watchful, fear gripping their hearts... They feared even the dead.... The houses were still smouldering and a dull red light illuminated the agony of Belgrade. The enemy planted his standard on the conquered fortress, while the last hero of the legendary defence of Belgrade was still lying in his death throes. And when the dawn broke red as blood, Mackensen announced that Belgrade was taken. A hundred thousand Austro-Germans had taken it from a mere handful of our heroes. It was a Pyrrhic victory, won by the holocaust of a city and over the corpses of his own unburied legions....

Thus Belgrade once more revealed the greatness of its spirit and once more added its chapter of blood and pain to the history of the human race in its defence of civilization and its laws. In the ultimate agonies of those who died with it was written the final postscript in the chapter wherein the culture of Europe was saved and it died the more easily in that, like the fabulous phoenix, in three years it would once again arise....

There are cities, perhaps, which have suffered more than it, but there is no city in the history of the world which has been more heroically defended than Belgrade!

Out of the ashes of that martyred city has arisen a new and strong Belgrade. Where once there were gaping holes, to-day rise the wonderful buildings of a world-city and a new and vigorous life courses along its frozen veins. From the 47,980 inhabitants which it had in 1916, the population of Belgrade has now

grown to three hundred thousand. Its building, its town planning and its social and communal development have also grown with the same terrific energy.

The task of modernizing Belgrade has been carried out at a tremendous pace. For many cities a century has been required for what Belgrade has carried out in the last fifteen years. Of all Balkan cities it has the finest conditions and the clearest conception of urban development.

Till recently Belgrade was little more than a wonderful work of nature, since nothing of great importance or progress could be carried out beneath a conqueror's yoke; now, fifteen years after the day of liberation, it is a tribute to our reawaned people.

A whole series of great communal problems have been tackled as part of the day's work and settled without noise and clamour and without parvenu self-importance.

Old Belgrade, with its oriental picturesqueness, an exotic little town of twisted, narrow streets and old Turkish houses, like those that so enchanted Pierre Loti, has made way for a new city of vigorous, contemporary architecture, a city of boulevards, parks and asphalt streets.

To-day Belgrade has six hundred and five modern asphalt streets totalling 3,300,000 m². In building also the progress of Belgrade has been gigantic. Since the war there have been erected, amongst others, 11,580 new, hygienic flats and 3,418 carefully built houses of architectural merit. Many other communal and urban problems have also been settled in the most up-to-date manner, such as waterworks, street lighting, slaughterhouses, markets, local communication &c. &c.

We must also make reference to the rapid extension of the city. As well as rebuilding its streets, markets and parks in the most modern manner, Belgrade is extending its limits with a speed that is really astonishing. The environs of Belgrade, which were utterly laid waste during the war, have to-day been for the most part re-afforested, so that in a comparatively short time the whole city will be encircled by a girdle of forests. In connection with this, work is being carried out on an enormous scale for the conversion of the Belgrade forest of Lipovica into a National Park, on a scale unknown in Europe.

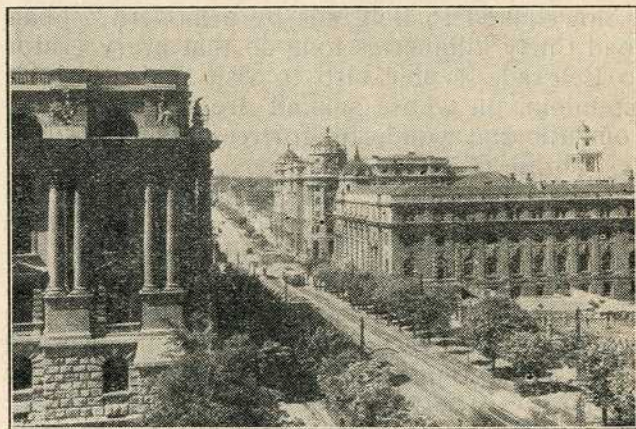
The social and communal activity of the Belgrade Municipality during the past ten years is also worthy of praise. One has only to point to its numerous social-communal establishments, such as labour hostels, many children's day-nurseries, schools, etc., to see how able and productive are the Yugoslav people.

Further, the bridge across the Danube, connecting Belgrade and Pančevo, which is incorporated in the new world-city, has been completed. To-day it is one of the largest bridges

in Europe. The greatest bridge over the Sava, which will unite Belgrade and Zemun and make the latter also part of the great city, has been completed. It is no exaggeration to say that, when these links are finally completed, which will be at the end of this year, Belgrade will develop into a world-city of the first rank, with almost half a million inhabitants.

In place of the old, romantic Belgrade, with its little houses and gardens that might have come out of some oriental tale, a new world-city is arising, with parks unique in the world for their natural beauty and position.

Thus has Belgrade advanced, with tremen-

The Ministry buildings

dous strides. From day to day the last remnants of the past disappear and where once were low, old-fashioned Turkish houses with wide overhanging eaves and twisted lintels, are now rising proud palaces, mostly in modern architectural styles. Industry is developing along the Danube bank which, in the prospective plan of the new Belgrade, is reserved for industrial undertakings. The outskirts are becoming more and more typical of the homes of middle-class citizens, while the centre assumes more and more the character of a real city and while the Sava—Danube banks are enriched by new industrial factories, from whose chimneys pours forth smoke and in whose vitals men are working, in the sweat of their brows for gold. All the indications, in fact, of a European world-city!

In a word, all that has been done in the last ten years towards beautifying still further this naturally most beautiful city of Europe illustrates the struggle of an industrious people, who are dismayed by nothing when it is a question of developing their capital city.

Greater Belgrade is to-day the cultural and political centre of the Balkans. The Balkan peoples listen reverently to the words of their Balkan arbiter. Chauvinist regimes may try, as they will, to check this spontaneous feeling among the mass of the people but they, guided

by healthy instinct, keep their eyes turned towards Belgrade. So also, with even greater force and reason, does all Yugoslavia to-day. Should ever Yugoslavia once again mourn in bitter pain, then Belgrade, its dear and proud »White City« will again thunder with a storm of fury; should it rejoice, then the white eagles of Belgrade will scream with pleasure and tear asunder the rosy skies of Yugoslavia with their cries.

Because of its natural site, Belgrade is one of the most beautiful and romantic of cities. In the long list of its natural beauties one must take a special note of the romantic forest of Košutnjak and the mountain of Avala. This last is now linked to Belgrade by a modern asphalt road thirty kilometres long so that every visitor to Belgrade is able also to visit this historic mountain, on whose summit are the ruins of a romantic and wonderful fortress. It is the greatest shrine of our people.

Equally beautiful and picturesque is the wooded hill of Dedinje, on the summit of which is the palace of King Alexander, built after the style of the old Serbian national architecture. There are few poets who could describe the beauties of the view from Dedinje out over the River Sava, the old city of Belgrade and the forests of Košutnjak and Rakovica, where rise the greatest radio antennae of the eternally unquiet Balkans.

The wooded and flower-covered hill of Dedinje, planned and arranged in the most modern manner with wide boulevards and modern asphalt steets, embellished with the luxurious villas of the Belgrade moneyed aristocracy, reminds one in many ways, partly by its flowers and greenery, partly by its natural position, of the child's story of the Gardens of Paradise, or of the Utopian dreamings of the social reformers of Europe and their towns of the future set among gardens and greenery.

Still more provocative of emotion is the Park of Kalimegdan, situated directly above the spot where the River Sava flows into the Danube. In this park there is something symbolic, full of meaning for our peace loving but heroic people. At one time the most powerful fortress of Europe, which stood contemptuously for

hundreds of years against a rain of arrows, lombards and artillery fire, it is to-day a park, its many terraces transformed into one the most beautiful promenades of Europe. The unconquered and scornful thousand year old bastions are today turned into green and flowery walks of peace!

But what can never be changed is the heroic spirit of Belgrade, which to-day is turned towards peace. Belgrade itself, always the first to be exposed to the attacks of enemies and barbarians is to-day a temple of peace.

From the Kalimegdan, near the walls of that thousand year old fortress, by its ancient bastions which have withstood the arrows and remained firm amid the attacks of a hundred conquerors, the French writer and traveller, Maurice Rivoire, has exclaimed: „Belgrade' is the most beautiful city of Europe. It can be proud not only of its history but of the gifts it has received from Heaven.”

The great writer and lyric poet, Maurice Rivoire is right!

Belgrade is magnificent in the dawn when she awakes: wonderful in the night when she sleeps!

From the fortress plateau, on the very junction of the Sava and the Danube, when the red disc of the sun rises or sets, one can see a vista magnificent and unparalleled, like the sunrise on the Rigi Kulm. Before one's eyes ripples the sea of the Srem wheat fields with, beyond them, far away, the dark contour of the Fruška Gora Mountains. Below one the Sava and the Danube glitter blue as though covered with sapphires, shining in the sun's rays as drops of dew upon a hyacinth.

But what is greatest about Belgrade, what she alone possesses, is—let me say it once again—her soul, as broad as the unending Russian steppe, steeled to revolt but human in its self-sacrifice!

And this Belgrade, unconquerable in spirit, exalted among her natural beauties, more beautiful still because of her new buildings, stronger than the walls of her fortress—this Belgrade will always live on, proudly and gloriously.

Комуналне белешке

„Варош медицине и хирургије” у Паризу

Одбор париске општине расправљао је о једном врло важном и интересантном питању из области социјалне медицине. Једно друштво коме се на челу налазе најугледније париске даме, обратило се париској општини, тражећи да му се уступи у закуп један општински терен од 4700 квадратних метара, на коме би друштво имало да подигне праву варош медицине и хирургије. Уосталом, тај би се изграђени терен и назвао тим именом.

Разлози за ову иницијативу су разноврсни. На првом месту, осећа се у последње време оскудица у локалима за указивање лекарске помоћи; нарочито је ту оскудицу осећала средња класа, која одавно тражи да се болесницима средњег стања омогући иста нега која се указује имућнијим грађанима у болницама, уз цене које ће бити приступачне свачијем џепу.

Тај будући организам подразумевао би у главним линијама: медицинску службу, хирургију, разне врсте терапетског лечења са најмодернијим апаратима електричним, за хидротерапију итд. Ова би медицинска варош имала да постане центар и превентивне медицине и имала би и одељење за лечење морском водом за слабуњава децу.

Сваке недеље давале би се бесплатне лекарске консултације и од ове установе очекује се да ће бити регулатор цена, које су у данашње време такве да је првокласна лекарска нега привилегија само богатије класе, док је за средњу и сиромашну класу неприступачна.

Друштво се обавезује да у потпуности уплати капитал од милион и по. Сви детаљни планови зграда биће поднети на одобрење техничком отсеку париске општине, која ће преко својих органа имати и право контроле приликом изградње.

Закуп ће трајати 60 година и друштво ће плаћати кирију 100.000 франака годишње. Тако ће општина имати у току закупа да прими шест милиона франака, док је њу недавно купљени терен коштао шест стотина хиљада франака. Осем тога, после истека закупа све зграде са инсталацијама прелазе у својину општине. Сви радови стаће друштво преко 60 милиона.

Уговором је предвиђено, да ће сва деца основних школа, која су слабуњава, имати бесплатно лечење у базенима са морском водом, као и бесплатан лекарски преглед. Довољно је да добију упут од управника школе или од школског лекара.

Обнова Марсеља

Французи сматрају свој Марсељ за престоницу Средоземног мора. Да Ђенова не би привукла цео промет да иде преко ње за Италију, Швајцарску, Немачку и средњу Европу, општина у Марсељу, предузела је била иницијативу да се Марсељ уреди а пристаниште знатно прошири, како би одговарало своје задатку садашњице.

У ту сврху, претседник Марсељске општине г. Рибо, позвао је познатог француског арх. урбанисту и професора Урбанистичког института на Сорбони г. Гребера, да изради план за генералну обнову Марсеља. Као велики зналац своје струке, неподлежан никаквом приватном утицају, г. проф. Гребер успео је да заврши план, уз припомоћ Техничке дирекције Марсељске општине, после пуне две године рада на њему. Марсељци се сад хвале, да су у том погледу претекли и сами Париз, који још није успео да створи ритам свога развитка.

Г. Гребер је схватио план тако, што је прво очистио цео један кварт иза Берзе, који је имао скоро 3000 становника на хектар. На том месту ће се подићи (3 ха), нов трговачки крај који ће растерити садашњи трговачки кварт Канебијер. На њему ће бити подигнут један трг, величине 1 ха са зградама унаоколу високи 45 м. Две широке саобраћајнице, које су истовремено и главне осовине Марсеља, пролазиће дијагонално кроз кварт.

Друга мало деликатнија операција састојала се у уређењу једног кварта, који је много познат чак и у Провансалским причама, и у коме се морало пронаћи место за нову општинску зграду и за трг пред њом. И то је успело. Затим су простудирани и уређени приступни путеви, везе између жел. станица; дата су места за нове теретне станице.

Нездрави и загушљиви блокови и узане „улице без радости”, натерали су г. Гребера да их нарочито простудира и да закључи да је најбоље те старе квартове освежити на тај начин што ће се лепо уредити блиска предграђа, знатно слабије насељена, која ће готово аутоматски привући изванestan део становништва док би се остатак баш могао и присилним путем иселити, па тек онда приступити хирургији старог краја. А већ се констатовало да из четири прва кварта становништво само бежи у предграђа таква каква су сад.

Сем ових измена пројектант обраћа нарочиту пажњу на слободне површине и на Гарден-сити-е. На војном егзерцишту пројектован је и велики спортски стадион. Урбаниста предвиђа и друге мање стадионе, али оно што је најоригиналније у овом пројекту, то су игралишта за децу за време школе а и кад је школа затворена. Да би то постигао, пројекту је поред сваке школе један нарочито уређени мали парк (1/2 ха), са нарочитим тлоцртом и сматра да су тако мали а многобројни паркови (биће их око педесет) много погоднији и кориснији него ли један велики који се због удаљености ретко посећује. Слободна површина колико има вредност са хигијенске стране има и са естетске. Свако се сећа колику драж дају Марсељу велике групе пинија, које ће се по овом пројекту само умножити.

Заштитни појас Марсеља или зона „non edifi-candi” има по пројекту, пуних 410 ха. Али и она је уређена као што су уређена и даља, па чак и далјека предграђа, јер би иначе разне шупе, кућерци и „виле” ницале као печурке! Предграђа остављена сама себи постала су, због своје „слободе” зидања, која нису ништа друго до неред и триумф глупости, у правом

www.unilib.rs
 смислу губаве оазе за сваки већи град. Због тога је пројектант обратио нарочиту пажњу на њих.

Чување старина била је тема жучних расправа са општинским одбором који није дао да се у њих дира, а није хтео да на другу страну кантара стави нове потребе живота и неминовност техничких захтева. Случај је овде био врло занимљив јер се морало борити са предрасудом да урбаниста вије само пројектант широких улица, да би кроз њих прошло што више аутомобила, већ да је Урбанизам уметност као и свака друга. Ту је такође г. Гребер однео победу. Он није хтео да тиранише поједине старине и зграде и да брутално поквари изглед досадањег кварта, већ је правио врло успеле компромисе. Приметио је нарочито да је Марсељ у последње време на више места покварио размере између тргова и зграда, између споменика и залеђа. Све је то понова претресено, колико је било могуће. Да би старо пристаниште сачувало и даље свој карактер лепе слике, са својим морем, кејом, околним зградама које нису много високе, то јест да би се и даље сачувала мера свега досадашњег, пројектант је израдио нарочите детаље за цео крај намећући му сервитуде; као: да се зграде могу подизати само до три спрата, више од три спрата морају се степенасто повлачити унутра и на свима зградама кров мора бити покривен римском ћерамидом, те ће и нове силуете бити у пуном складу са постојећим стањем.

Противно ономе што се готово свуда ради, кад се меће рало пре волова или кад се град разним начинима и споменицима декорише и ако се нема најосновнија општа композиција града пред очима, Г. Гребер је прво одредио главне и основне линије плана па је онда почео са споменицима. Због тога ће постављање тих споменика личити на цветање самог плана.

Једном речју пројектант се показао као одличан техничар, мајстор урбаниста, човек коме су присне финансиске науке. Експроприација овде односи велике суме али је поможено са начином наплате повећања вредности терена и доприноса.

Цео овај рад схваћен технички и финансиски дат је у форми једне повеће брошуре, под покровитељством Института за урбанизам на Сорбони.

Урбанизам у крајњој линији није ништа друго до тежња да се град пластично изрази у свој својој форми, ако се ово схвати према замисли Фистел де Куланжа. Хиподамос из Милета, који је био највећи урбаниста античког доба, био је филозоф. Схватање идеалног града, кога је Аристофан ставио као пародију у својим „Птицама“, одушевљава „Републику“ Платонову.

арх. Д. П.

Буџет париске општине за 1934 годину

У току 1934 године становници Париза даће само својој општини суму од 7 и по милијарди динара.

После дугог проучавања одбор париске општине донео је буџет општински за 1934 годину, који са буџетом полиције износи за наше прилике мало тешко схватљиву цифру од 2 милијарде, 473,843.408 франака, или око 7,5 милијарди динара, више него целокупни наш државни буџет, без привредних државних предузећа.

Неће бити без интереса изнети овде главне идеје које је бранити буџет изнео извештај буџета г. Фијанцети.

Неподношљивост терета

Пре свега г. Фијансет наглашава да се неколико година буџет мора уравнотежавати са

истим изворима прихода, док се обавезе општине стално повећавају. Тако је само за издржавање незапослених радника париска општина у току пр. 1933 год. издала 210 милиона франака (600 милиона динара — скоро два пута износ буџета Београдске општине), док је у 1931 години издато на те сврхе свега 1 милион франака.

У поређењу са буџетом прошле године, буџет показује смањење од 125 милиона франака, а на непредвиђене расходе има суму од 11 милиона франака.

Поред тога, Париз са својим становништвом у правом смислу је преоптерећен државним теретима. Он са својих 2,891.000 становника (на 41.835.000 колико има цела Француска) претставља око 8% целокупног становништва државе, а сноси терете државне: 36% свих државних непосредних пореза, 33,8% свих посредних пореза и 38,2% таксе на обрт.

Само на ануитетној служби буџет предвиђа суму од 1,105.253.000 франака, док чисти расходи износе 1,468.590.408 франака. Дефицит у буџету износио је према првобитном пројекту буџета преко 254 милиона франака, али је он покривен било смањењем извесних расхода, било тачнијим предвиђањем извесних прихода.

„Специјалан фонд“ за помоћ неупосленим уметницима

Одбор париске општине дао је један аванс од 1,200.000 за стварање једног специјалног фонда за помоћ незапосленим уметницима. У тај фонд унеће се доцније већа сума, али је ова дата као један аванс, пошто буџетске прилике не допуштају давање веће суме. Приликом решавања о овој ствари чуле су се врло лепе и племените речи о недаћама оних који живе једино од свога талента, а од којих се велики број налази данас у беди. Из тога фонда помагаће се ове врсте уметника: музичари, певачи, хористи, играчи, лирски и драмски уметници, сликари, цртачи, вајари, декоратери, гравери, кинематографски уметници.

Дефицит у саобраћају Париза

Број путника, због кризе, знатно је смањен, како на подземним тако и на уличним линијама Париза. Губитак износи 10 до 15 сантима од једног путника, како на којој линији. У Општинском одбору постоји чврста тенденција да се тарифа на трамвајима ипак не повишава, мада је у томе смислу већ постојао предлог од стране префекта париске полиције.

Али приликом дискусије наглашене су извесне ствари по којима се даје наслутити да се ипак спрема неко решење које ће задовољити буџетске потребе, а неће оптерећивати

становнике Париза. Наиме, истакнуто је да се париским трамвајима не служе само Парижани, већ је готово половина путника странаца и оних људи који из провинције долазе послом у престоницу. Одборски извештај напоменуо је, да није право да париска општина чини презент од 10 до 15 сантима тим путницима приликом употребе превозних средстава, пошто толико износи дефицит који становници Париза плаћају из свога џепа за те дошљаке. Предвиђа се могућност установљивања блокова карата који ће се Парижанима продавати по досадањој цени, док би сви остали остали имали да плаћају карте по тарифи повишеној, тако да би они стварно плаћали онај дефицит.

Социјално и здравствено старање односе највећи део буџета Париза

Социјално старање кошта Париз велике суме новца, али ипак ником није пало на памет да ту тражи неко смањење које би ишло на штету функционисања те службе, већ се само тражи начин да се избегну они трошкови који се не морају чинити.

За издржавање умно поремећених Париз даје, поред државног доприноса, око 110 милиона динара.

Париз је највећи орфелинат Француске. На издржавање сироте деце издаје се годишња сума од близу 100 милиона франака.

Париски саобраћај

Подаци које публикује службени орган париске општине о кретању саобраћаја у другом тромесечју прошле године показују извесне врло интересантне карактеристике. Прво што пада у очи то је пораст броја превезених путника на аутобусима, док трамвајски саобраћај показује знатна смањења у томе погледу. Тако је од 1 јула прошле године превезено аутобусима 144,118.744 путника, за 34,933.343 више него у истом периоду 1932 године. За исто време прошле године трамваји су превезли 128,160.277 путника, што је за 15,399.613 мање него у години 1932.

Друга карактеристика је рентабилност аутобуског саобраћаја, док трамвајски саобраћај показује дефицит у експлоатацији. Тако су аутобуси у поменутом периоду времена дали приходе 106,262.502 француких фр., док су трошкови експлоатације износили француских фр. 95,329.944. Трамваји су донели прихода 86,972.468 франка, док су расходи изнели 97,484.267 франака. Отприлике дефицит на трамвајима износи колико приходи од саобраћаја на аутобусима и с те би стране буџет био уравнотежен. Али оно што чини дефицителним саобраћај јесу терети амортизације разних закупа, који падају на терет округа сенског.

Конгрес Националног удружења претседника општина Француске (Савеза француских градова)

Одржан је у Паризу Конгрес удружења коме припадају сви претседници француских општина. Био је то импозантан скуп претставника 38.000 француских општина и вредност њиховог саветовања најбоље се види из реферата који су том приликом одржани.

Претседник одбора париске општине у једном делу свога говора, одржаног приликом свечаног пријема делегата у Париској општини, рекао је између осталог:

„Творци устава од године VIII били би сигурно запрепашћени када би чули да изабрани претставници вароши и села Француске могу да се удруже у једно удружење и то са изричним одобрењем Владе. Али се Французи, верни нашим установама, томе могу само радовати.

„У тренутку када изгледа да су и најсолиднији принципи доведени у питање, када жестоки потреси љуљају најсолидније режиме, када се појављују све компликованији проблеми, чије је решење све деликатније, добро је да наша земља у својим општинама има и у будуће најбоље школе Слободе.”

Господин претседник истакао је велику техничку, економску и финансиску спремност људи који администрирају француским општинама, што су показали у току дискусије и у својим рефератима на конгресу.

Претседник Удружења претседника општина, господин Пол Морел, у својој речи истакао је принцип солидарности који треба да везује градове:

„Исто као за појединце, тако је и за вароши солидарност услов и закон бољег живота. Ја знам, постоји различитост интереса: она је можда више привидна него стварна; постоје различитости средине, али зар те средине ипак да имају заједничке тежње, исте жеље за благостањем и напретком физичким, интелектуалним и моралним? И ми, као и државна власт, са истом вером, са истом упорном вољом, трудимо се да те жеље и остваримо. Ми мислимо да радећи тако служимо истовремено великој и малој отаџбини, јер је по нашем мишљењу општина за државу оно што је ћелија за тело, и њено здравље је нужан услов развоја и лепоте целог организма.

„И ако смо ми сви сложни у томе да бранимо оно што обично називамо општинском самоуправом, то је зато, зар не, јер сте ви и они који су око вас, и сви м једнодушни у томе, да једна велика демократија као што је наша, демократија моћна, свесна својих права, отворена свима иницијативама, амбициозна на све напретке, треба да постави слободу у основу своје организације, то ће рећи под ков општине.”

„Кад то кажемо, осећамо да нисмо ни револуционари, ни завереници. Слобода, за нас, она коју тражимо, то је, према лепој формули коју је једног дана употребио Клемансо, „право да дисциплинујемо сами себе.“ Од ње нема се бега бојати и, остварујући је као што ми тражимо, ми се само инспиришемо гово-

ром једног трибуна, који је одржао у овом итсом Паризу пре педесет пет година. То је био Гамбета, који је рекао, да је једна земља у толико слободнија у колико је општинска самоуправа већа, јер комунални дух је нешто најбоље, нешто најсигурније у демократији и он чини неку врсту утробе демократије.”

Прикази

ДРУМОВИ. — ПРОЈЕКТОВАЊЕ

(Едо Бранда инжењер Техничке дирекције О. г. Б. и асистент Универзитета. Лито-штампа Графичког завода при Техничком факултету Универзитета у Београду; 202 стр. 144 слике и XXXVI табела).

Опремљена технички врло добро, са одличном штампом и добро технички израђеним цртежима, изашла је из штампе књига о Друмовима, која је попунила једну осетну празнину код нас у литератури те врсте. И ако писана концизним стилем, књига ће добро послужити како стручњаку тако и студенту.

Г. Бранда третира питање друмова само с обзиром на њихово пројектовање, на његову чисто техничку страну, не улазећи у питање материјала горњег строја друма. Горњи строј ће ући у други део књиге који је у припреми.

Три главе књиге говоре: о саобраћају, возилима и међусобном утицају између возила и друма; о конструктивним елементима друма и најзад о пројектовању друмова.

Саобраћај, који се из године у годину све више развија на свима својим гранама, захтева да се питање друмова специјално одлично проучи јер се данас троше огромне своте на њихову изградњу и на њихово одржавање. Појевтињавањем превоза појевтињава се и цена роби, добар промет подиже привреду, развија туризам, служи као крвоток једне земљи. Потребна је дакле што већа рационализација саобраћаја, друмова напосе. Књига г. Бранде има то као основну тему, стручно излажући ствари као н. пр.: да превелика ширина друма није економична јер се мора знати да коштање самога застора

износи 3/4 укупног коштања друма, да ће се у будуће сам избор нагиба а и трасирање друмова за моторни саобраћај вршити са потпуно новог гледишта од онога које важи искључиво за сточни саобраћај, да су знатно смањени разлози за бојазан од изгубљених успон јер за моторну вучу има успона који су „нештетни“, да је однос између густине саобраћаја и капацитета коловоза врло важна чињеница при пројектовању друма и т. д.

Књига говори о друмовима за искључиво моторни саобраћај, који код нас тек треба да се уведе.

Нарочито је од интереса део о чистом трасирању друмова по Launhardt-у који одвојено посматра комерцијално трасирање од техничког трасирања. За наше прилике је од највећег значаја проучавање тог комерцијалног трасирања, јер су многи друмови израђени добро само са техничке стране док је друга комерцијална била чисто занемаривана.

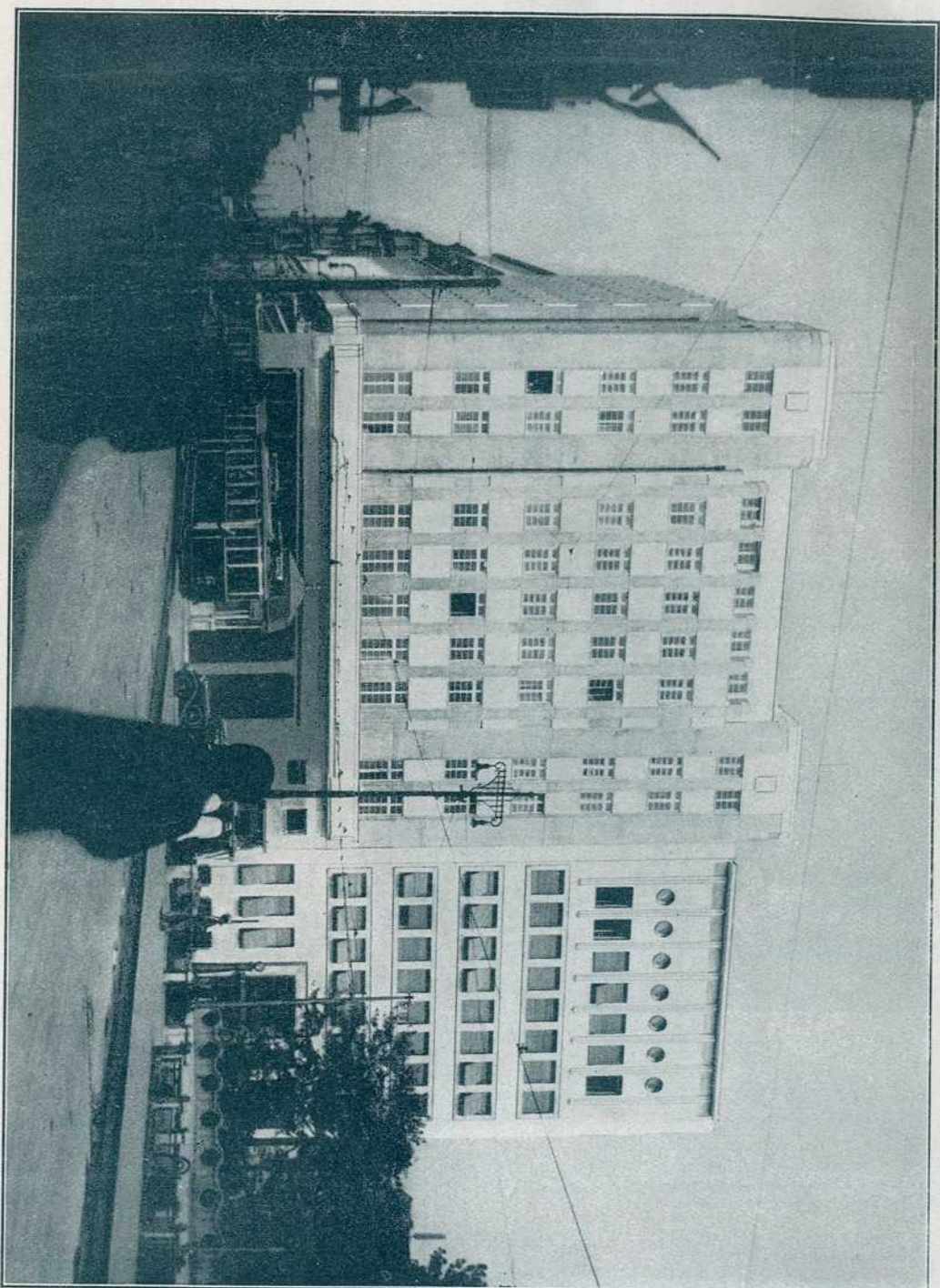
Г. Бранда подвлачи градски саобраћај, говорећи о радијалном и тангенцијалном саобраћају; третирајући градске раскрснице према броју „опасних тачака“, напомиње да је потребно шоферима на раскрсницама омогућити добар видик; тумачи потребу подвожњака и укрштавања „изван ниво-а“ и т. д.

Г. Бранда наводи литературу којом се послужио; већином немачку, поглавито Најмановом књигом *Der neuzeitliche Strassenbau Berlin 1927*. Међутим књига је далеко да буде какав плагијат, већ је као и све стручне књиге писане на основу разних ранијих искустава и познатих истина. Укусно издање само повећава њену вредност и потребно би било да је има сваки наш стручњак.

Арх. урбанист Драгомир М. Поповић.

НОВИ БЕОГРАД – БЕОГРАД Д'АУЈОУРД'НИ

Угао Краљевог трга и Узун Миркове Улице данас
Le coin de la Place du Roi aujourd'hui

(Из фото-архива Отсека за штампу, про-
паганду и туризам О. г. Београда)

(Photo-archivé du Bureau communal de la
presse de Beograd)

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

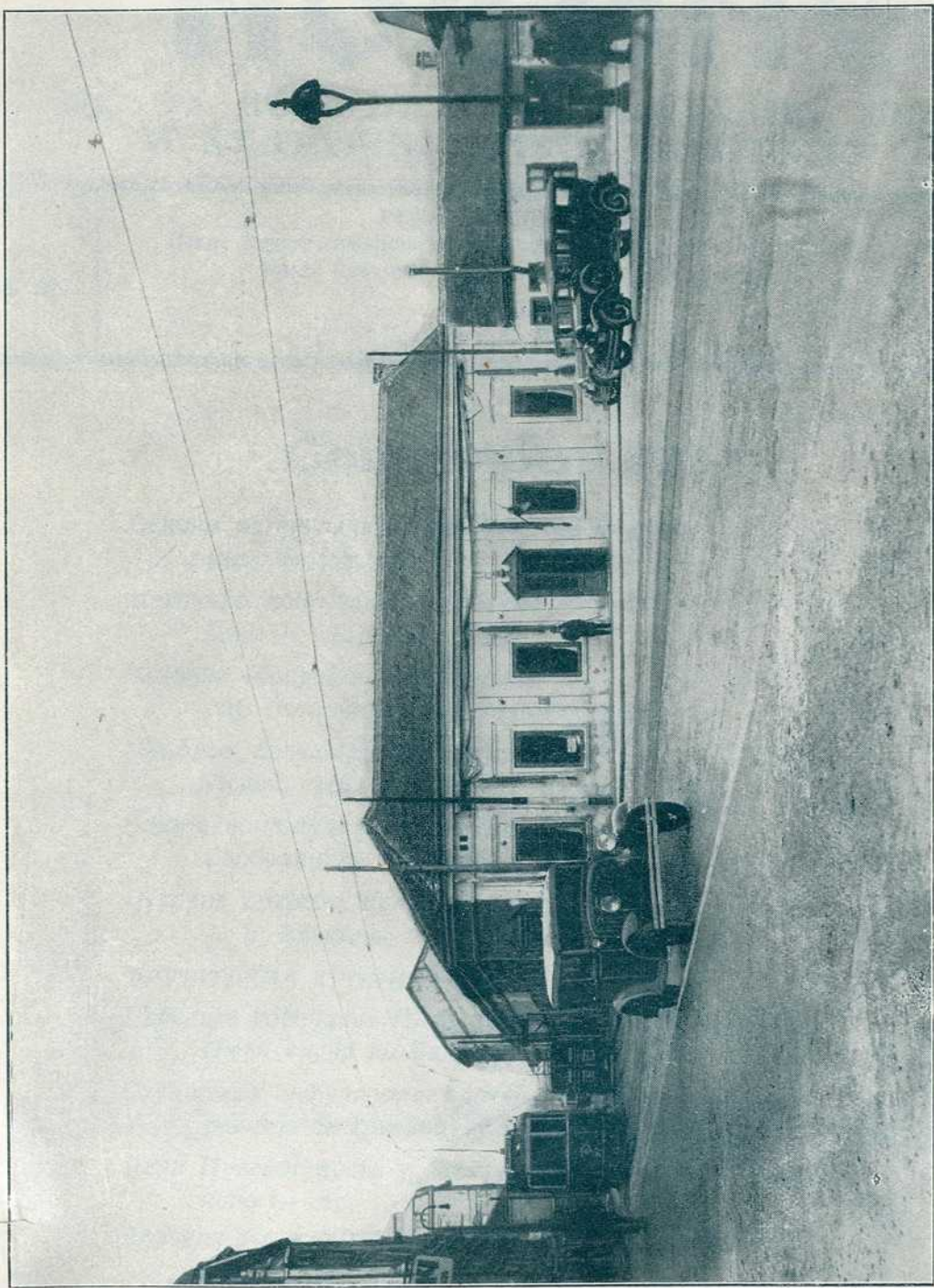

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

БИБЛИОТЕКА
ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

СТАРИ БЕОГРАД — ANCIEN BEOGRAD

Исто место пре десет година
La même Place avant dix ans

(Из фото-архива Отсека за штампу, про-паганду и туризам О. г. Београда)

(Photo-archivé du Bureau communal de la presse de Beograd)